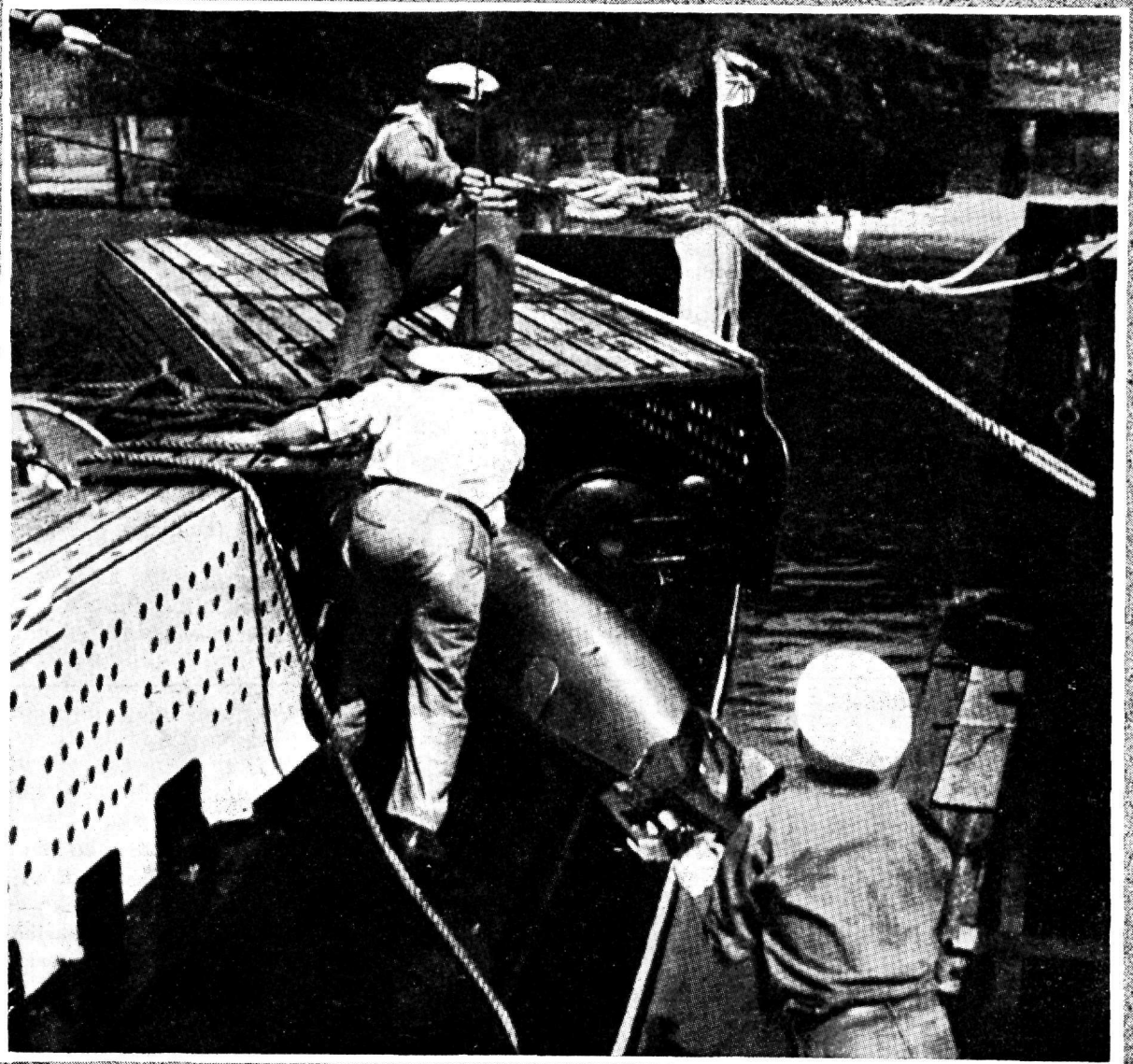

SODUR

XXI AASTAKÄIK • 22.08.39. NR. 32-33

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 32 - 33 — 1939.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Ed. Laaman:</i> Uusi andmeid Läti vabadusvõitlustest	739	<i>Ed. Laaman:</i> Nouvelles données sur la Guerre d'Indépendance de Lettonie . .	739
<i>Leitnant A. Pääbus:</i> Läti laevastik 20-aastane	742	<i>Lieut. A. Pääbus:</i> 20-me anniversaire de la marine lettonne	742
<i>P. R.:</i> Positsioonide kindlustamine kaasajal	743	<i>P. R.:</i> Fortification actuelle des positions .	733
<i>A. B.:</i> N. Vene ja Jaapani vahekorrad Kaug-Idas	749	<i>A. B.:</i> Le relations entre l'U. R. S. S. et le Japon à l'Extrême Orient	749
<i>Leitnant U. Parrest:</i> Vaateid tangitõrjerelvade motoriseerimisest ja mehhaniseerimisest	751	<i>Lieut. U. Parrest:</i> Opinions sur la motorisation et la mécanisation des armes antichar	751
<i>Leitnant I. Paul:</i> Juhendeid noorsõduri lahinguliseks väljaõppeks	755	<i>Lieut. I. Paul:</i> Directives pour la préparation des recrues pour le combat . .	755
<i>N-leitnant O. Makke:</i> Üksikvõitleja lahinguline ettevalmistus meetodis vale-õige.		<i>Sous-lieut. O. Makke:</i> Préparation du soldat pour le combat d'après la méthode mal-bien	
— <i>t.:</i> Diviisiülema ja diviisi intendantide majanduslikke õigusi ja kohustusi Lätis	757	— <i>t.:</i> Les droits et les devoirs économiques du chef de division et de l'intendant de division en Lettonie	757
<i>E. T.:</i> Märkmeid Eesti, Läti, Leedu ja Poola kaadriallohviteride teenistuskäigust	759	<i>E. T.:</i> Remarques sur l'état des sous-officiers du cadre en Estonie, en Lettonie, en Lithuanie et en Pologne . . .	759
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— <i>Läti:</i> „Militarais Apskats“ nr. 3 — 1939	760	— <i>Lettonie:</i> „Militarais Apskats“ No 3 — 1939	760
— „Latvijas Kareivis“ nr. 175 ja 177 — 1939	763	— „Latvijas Kareivis“ Nos 175 et 177 — 1939.	763
— <i>E. T.:</i> Ratsatüüpi hobuse aretamisest Lätis	764	— <i>E. T.:</i> De l'élevage des chevaux de selle en Lettonie	764
— <i>Ss.:</i> Staapide välisõitudest	765	— <i>ms.:</i> Des voyages à l'extérieur des états-majors	765
— <i>Ss.:</i> Autotranspordist Hispaania kodusõjas	766	— <i>Ss.:</i> Du transports automobile dans la guerre civile en Espagne	766
— <i>m.:</i> Kas ipriidiga või ipriidita	769	— <i>m.:</i> Avec ou sans l'yperite	769
Sõjaväelisi teateid välisriigest	771	Informations militaires de l'étranger	771
Jutustus Vabadussõjast	772	Un récit de la Guerre d'Indépendance	772
Juriidilisi küsimusi	776	Questions juridiques	776
Perekondiikke teateid.		Informations familiales.	
Male.		Echecs.	
Uuemat kirjandust.		Publications récentes.	

Kaanepeilt: Torpeedo laadimine Läti allveelaevale.

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant **Johannes Reinola.**

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**

Telefon nr. 477-20/163.

Kodune tel. nr. 477-20/3-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.

Talitus avat. iga päev kella 0800—1500 ja laupäeviti 0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsi-kirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülg — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

Nr. 32-33.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

22. 08. 39.

XXI AASTAKÄIK

Uusi andmeid Läti vabadusvõitlustest.

Ed. Laaman.

Oleme alles oma Vabadussõda uurimas; seda vähem teame oma naabri ning liitlase Läti vabadusvõitlustest. Liiga vähe on keeleoskajaid, eriti neid, kes oleksid kodus nii meie kui ka Läti vastavas kirjanduses ning suudaksid mõlemaid kriitilise pilguga kokku võtta.

Ses mõttes võib esimese pääsukesena tervitada Oivo Lahet'i väitetööd „Läti riigi tekkimisest ja tunnustamisest“, mis ilmus Tartu ülikooli juures oleva Õigusteaduse Seltsi väljaandel (Akadeemilise Kooperatiivi kirjastus, Tartu, 1938). Nagu prof. A. Piip sisesejuhatuses tähendab, on O. Lahet Eesti-Läti piirielanik, Läti sõjaväe reservohvitser, kes tunneb mõlema naabri kirjandust. Tema töö moodustab neist mitte ainult ajaloolise kokkuvõtte, vaid katsub Läti riigi keerukat sünnilugu selgitada ka juriidilise analüüsi abil.

Läti ajalugu sarnleb küll mitmeti meie omaga, kuid läheb ka kohati lahku, mida meie, eestlased, liiga vähe tähele paneme. Kesk- ja Ida-Euroopa mõjud on Lätis ikka olnud märksa tugevamad kui meil. Välja arvatud Liivimaa jäi kogu muu Lätimaa kuni XVIII sajandi lõpuni sõltuvusse Poolamaast: Latgale katoliseerus täielikult ja poolastus tähtsal määral; Kuramaa aga Poolamaa kaitse all oleva peagu iseseisva läänihertsogriigina elas koguni oma õitseajas, evides isegi asumaid Aafrikas ja Lääne-Indias. See õitseae oli muidugi aadlikultuuri õitseae, millest tänini tunnistab Miitavi uhke loss. Läti talurahvas — nagu Eesti omagi — hakkas ärkama vast märksa hiljem, XIX sajandi keskel, kui uued seadused võimaldasid talude päriseks ostmist.

Siit algabki sarnasus Läti ja Eesti ärka-

misajas, kusjuures lätlased on samm ees; osalt suurema läheduse tõttu Lääne-Euroopale, osalt Riia suurlinna tõttu.

Maailmasõjas olid lätlased esirinnas juba seetõttu, et asusid vahetult sõjarindel: 1915. a. kevadest alates lõikas rinne nende maa keskelt läbi. Siit sai alguse läti kütipataljonide kurbmäng.

Läti rahvuslikud väeosad tekkisid niisama spontaanselt sõduritemassi algatusest nagu 1917. a. kevadel eesti rahvaväeosadki. Seda peab järelutama üliõpilase K. Gliedzin'i esimestest läbirääkimistest kindral Potapov'iga. Riigiduuma läti esindajad J. Coldman ja J. Zalit hakkasid asjast kinni vast hiljem, kui neid seks paluti.

Kui Saksa väed Kuramaale tulles esmakordselt Miitavit ründasid, löid peamiselt lätlastest koosnevad kohalikud maakaitseüksused nad tagasi. See tõstis kohe Vene silmis lätlastest lugupidamist. Kuramaa rinnet loeti teise- või kolmandajärguliseks, kuhu ei raatsitud suuremaid abivägesid saata. Seda parem siis, kui lätlased seda rinnet ise tahtsid kaitsta. Hoolimata mitme Vene riigitegelase ja isegi keisrikoja vastu seisust, kes lätlaste separatismi ning revolutsioonilist meelsust umbusaldasid, tuli luba esiteks läti pataljonide ja hiljem ka rügementide moodustamiseks. Ning läti sõdur täitis ka lootused: veristes võitlustes Kekavi all, Tireli soos, Kuulipilduja mäel ja Surmasaarel paiskas ta ikka jälle sakslased Düünalt tagasi.

Niisama loodusjõuliselt — nagu lätlased ise — tulid nende väeosadesse ka eestlased. Kolonel A. Hinnom, pärastine soomusrongide divisjoni juhataja abi Eesti Vadussõjas, jutustab oma mälestustes „Läti küttidega Maailmasõjas“ (Noor-Eesti kirjastus, Tartu,

1938), kuidas ta sinna läinud, „et olla lähemal kodumaale“. Kokku oli tema arvestuse järgi läti kütipolkudes eesti ohvitseri ja sõjaväeametnikke 28 meest, sõdureid umbes 1000. Kurzeme Polgus olnud eestlased koondatud omaette poolrooduks.

Oma sõjategevust läti polkudes jutustab kol. Hinnom üllatava elavusega. Sõja argipäevad kaevikutes, hulljulgete luurekäikude seiklused, lahingupäevade palavik, operatsioonid laatsaretis, kus „sõrme mahalõikamine on niisama lihtne kui pliiatsi teritamine“; puhkuse idüll tagalas; jubedus surmast, mis talguid peab, ja rõõm elust, mis ikka veel säilinud — kõik see kerkib värvikais piltides lugeja silme ette.

Eesti ohvitserid on läti polkudes üldiselt olnud heas lugupidamises ja peagu eranditult saanud vahvuse eest aumärke. Mõnigi neist on hiljem Eesti Vabadussõjas olnud tähtsamatel kohtadel, nagu A. Hinnom ise, al-ltn. E. Neps — soomusrong „Kapten Irve“ ülem. Mõned on ka Eesti Vabadussõjas langenud, nagu l-pn. J. Selter ja al-ltn. Piip.

Eriti huvitavad on mälestused revolutsioonipäevadest rindel. Sinna ulatub revolutsioon kõige hiljem, kuid aegamööda imbub siiski esiteks vene väeosadesse, kes ikka enam laostuvad ning sakslastega vennastuma hakkavad, siis aga ka läti polkudesse, kes küll niipea ei laostu, kuid pettunult muutuvad enamlasteks, lootes, et kui mitte relvadega, siis ometi revolutsiooniga saab ehk veel midagi korda saata.

Nagu A. Hinnom kinnitab, on läti polgud oma võitlusvõimet säilitanud kuni Riia langemiseni. Sakslased olnud üllatunud, kui sääl Grenhofi mõisa all saanud enam kaotusi kui üheski teises operatsioonis. Vene vägedelt ei olevat nad säärast vastupanu enam oodanud. Nad ei teadnud, et sattusid läti küttide vastu.

Suur olnud lätlaste pahameel, kui kõik vaenlase rünnakud veriselt tagasi löönud, said nad õhtul käsu taganeda, sest sakslased olevat Üksküla juures läbi murdnud ja ähvardavat haaranguga. Kiruti: kuni Üksküla sektorit kaitsesid läti kütid, ei pääsnud sakslased sääält läbi. Nii pea aga kui lätlased vahetati, tulid kohe sakslased sääält üle Düüna!

*

Läti kütipolkude epopöa lõppes traagiliselt. Ometi ei puudunud neil ka oma positiivne järeloomju. Nagu Eestigi rahvusväeosad olid nad rahvusliku enesemääramise esimeseks eestvõitlejaks.

Veebruarirevolutsioonist saadik sai see

võitlus juba avaliku kuju. Autonoomia lipu all moodustusid ühel ja samal päeval — 8. märtsil 1917 — Riias läti ja Tallinnas eesti seltskondlike organisatsioonide liit. Kuid rindegas pooleks lõigatud Läti oli palju raskemas seisukorras. Kuna eestlased juba 30. märtsil 1917 said endale ühise üldvalitud maaomavalitsuse, jäi Läti ilma ühise seadusliku esinduseta. Kogu edasist Eesti poliitikat juhtis 1917—1919, saatuslikel aastail, üldvalitud Eesti Maapäev. Lätil säärast ühist valitud esindust ei olnud ega saanudki olla. Seda asendasid seltskondlike organisatsioonide keskesindused, kes 1917. a. sügisel ühinesid Läti Rahvusnõukoguks. Pärast enamlaste riigipööret kuulutas see Läti Rahvuskogu end 18. novembril 1917 kõrgeimaks võimuks Lätis, just niisama nagu seda oli teinud Eesti Maapäev 3 päeva varem Eestis.

Pärast seda, et vastu töötada Läti annekteerimisele võiduka Saksamaaga, saatis Läti Rahvusnõukogu välismaale oma välisdelegatsiooni: tulevase esimese presidendi J. Čakste, esimese välisministri Z. Meieroviči ja Kreutzberg'i. Eestlased, kellest Saksa rinne kaugemal, osutusid siin aeglasemaks: nende välisdelegatsioon läks läände vast 1917./18. aasta vahetusel.

Kuid siis läks Eesti Lätist ette, kuulutades oma iseseisvuse välja juba enne Saksa okupatsiooni. Eesti Ajutine Valitsus jäi Eesti ainsaks juhtivaks keskuseks.

Lätlaste killustus kestis ka okupatsiooni ajal. Rahvusnõukogu kui laiema ning raskepärasema seltskondliku organisatsiooni kõrvale tekkis neil sel ajal ka teine kitsam, juba puhtpoliitiline keskus, nn. „17 mehe nõukogu“ või „demokraatlik blokk“ eesotsas K. Ulman'i ja M. Valter'iga. Selle „demokraatliku bloki“ liitumisest Rahvusnõukoguga moodustus alles pärast okupatsiooni kokkuvarisemist ühine läti keskus, nn. „Rahva Nõukogu“ („Tautas Padome“), kes 18. novembril 1918 kuulutas Läti iseseisvaks ning valis Läti Ajutise Valitsuse, eesotsas K. Ulman'iga.

See Läti eritee nähtavasti viivitas ka tema rahvusvahelist tunnustamist. Kuna Eesti sai tunnustuse *de facto* lääne suurriikidelt juba 1918. a. kevadel, tuli Lätile esimene tunnustus alles 11. novembril 1918 Inglismaalt.

Nagu Eestil, nii tuli Lätilgi oma iseseisvust kohe kaitsma hakata relvastatud jõuga. Saksa vana laostuva sõjaväe ja uute omavolifiste vabajõukude vahel oli aga lätlastel palju raskem organiseeruda. Riia kaitseks suudeti moodustada vaid paar kompanit,

millega liitus üks üliõpilaste rood. Maal tekkisid ka mõned vabatahtlikud väeosad, nagu Latgale ohvitseride ja Latgale allohvitseride kompani. Seda oli aga pealetungivate enamlaste vastu vähe ja edasisi mobilisatsioonid takistasid saksa võimud sihikindlalt, et enda käest ülevõimu mitte lasta ära libiseda. Nii sai Läti Vabariik faktiliselt kehtima, nagu O. Lahet õieti tähendab, alles 1919. juulist, kui Eesti väed olid landesveeri Riiasst välja ajanud.

Rikkalikest andmeist, mida O. Lahet esitab, on siiski ka mõnda, mille kohta küsimärgi tahaksin panna. Mõne peamiselt juriidilise küsimuse kohta on juba prof. Piip sissejuhatuses oma lahkarmist avaldanud. Mõni väide võib ka lihtne vääratuse olla. Nii ei saa nõustuda, et C. R. Jakobson Eestis venestumist oleks pooldanud (lk. 37). Küsitav näib ka, kas Vene tsaarivalitsus 1916. aastal hakkas Läti autonoomia kava välja töötama (lk. 57), sest isegi Poola autonoomiat, kuigi seda vägede ülemjuhataja suurvürst Nikolai Nikolajevitš'i manifestis selge sõnaga oli lubanud, püüti igati kalevi alla poitada.

Et enamlaseks läinud ja Venemaale ülekolinud läti küttide osatahtsus oli Lenini võiduleviimises Vene kodusõjas väga suur, seda märgib O. Lahet õieti. Mitte kogemata polnud ju lätlane Vazet N. Vene esimene ülemjuhataja.

Kuid O. Lahet lisab juurde: „Oleks läti küttide seas olnud tarku juhte, siis oleks nende seast võinud tõusta Venemaa 1918. aasta Napoleon.“

Samasuguseid arvamisi on ka Vene parmpoolseteltki kuulnud. Nende isesugune käegaheitev fatalism 1917. ja 1918. aastal näibki enamasti seletuvat just selle usuga, et niikuinii paratamatult kogu see möll peagi lõpeb ühe Napoleoniga valgel hobusel.

Ajalooliselt peitub ses usus sügav eksitus. Napoleon sündis revolutsioonist, kes

oma välisvaenlased võidurikkalt maha paiskas. Revolutsiooni sisemine dünaamika muutus seega sõjalise kuulsuse innuks.

Vene revolutsiooni iseloom oli sootuks vastupidine: välisele vaenlasele allavandumisest sündinud, polnud ta kuidagi „kuulsusrikas“, vaid just überpöördukt: oma tähtsama välispoliitilise akti — Bresti rahu — ristis ta ise: „pohhobnõi mir“ („autu rahu“). Säärasest rahvuslikust alandusest ei saanud tulla mingit Napoleoni.

Üllatav on veel asjaolu, et Läti kindral P. Radsin'i andmeil, nagu jutustab O. Lahet (lk. 119), ähvardanud 1919. a. lõpul Lättil Leeduga puhkeda tõsine konflikt Daugavpilsis (Dvinski) pärast, millele leedulased pretendeerinud. Olnud isegi karta, et Leedu sirutab oma käe kogu katoliikliku Latgale järele. Seepärast osutunudki relvade koostöö lätlaste ja leedulaste vahel võimatuks ja Daugavpilsis ning Latgale vabastamiseks tulnud Lättil koostööd otsida Poolaga.

Aetud Leedu suurriigi mälestustest, esitas Leedu küll esialgu üsna lai territoriaalseid pretensioone. Siiski on raske uskuda, et ta tõsisemalt oleks Daugavpilsile, veel vähem Latgalele pretendeerinud, kus puudus niivõõdi leedu rahvuslik ollus kui ka Leedu ajaloolised mälestused. Leedul oli teine tõsisem põhjus, miks ta siis Lätiga ei saanud koos töötada. Läti eluhoovi oli oma maalt Saksa vägesid välja tõrjuda. Leedu toetus aga suurelt jaolt just neile Saksa vägedele oma võitluses Poola pretensioonide vastu.

Lõpuks tuleb veel üks märkus teha piiri-riikide tunnustamise analüüsis. O. Lahet tähendab, et suurriigid talitasid siin ajaloolise, legitiimse kooli nõuetel: uus riik hankigu kõigepealt tunnustuse oma emamaalt.

Tõsi — seda kordasid lääne suurriigid meile ikka. Ometi tegid nad ise seal ühe erandi, see oli Soome. Nad tunnustasid Soomet, ilma et see oleks tunnustust saanud Venelt, s. o. Vene valgete valitsuselt. Sellele erandile juhtisid ka Eesti delegaadid 1919. a. lõpul Pariisi rahukonverentsi tähelepanu, aga vastuseks oli piinlik vaikus.

Läti laevastik 20-aastane.

Leitnant A. Pääbus.

10. augustil 1939 sai Läti merevägi 20-aastaseks. Seda sündmust pühitseti kolmepäevaste pidustustega.

Juba nädalaid tagasi saabus Läti laevastiku juhilt admiral T. Spade'lt Eesti Merejõudude Juhatajale mereväekapten V. Merele kutse osa võtta aastapäeva- pidustustest. Eesti mereväe poolt asuski 08. aug. teele kolmeliikmeline delegatsioon eesotsas mereväekapten V. Mere'ga. Delegatsiooni kuulusid v-leitnant Porre ja leitnant Pääbus.

Jõudnud 09. aug. varahommikul Riiga, võttis delegatsiooni vastu admiral Spade koos Läti mereväe vanemate ohvitseridega ja Eesti sõjaväe esindaja Lätis koltn. Möllin. Sideohvitseriks mereväekapten V. Merejuurde oli määratud ltn. Rinks.

Pärast südamlikke tervitusi ja tolliformaalsuste sooritamist siirdus delegatsioon hotelli puhkama, et kella 1600-ks olla Venaste-kalmistul pärja panekuks. Vaimuliku talituse kalmistul pidas sõjaväeõpetaja Apkaln, mille järel asetask pärja admiral Spade ja siis Eesti mereväe poolt mereväekapten Mere. Kogu talitus ja kalmistu jätsid mõjuvalt sügava mulje. Eriti uudne oli kuulata õpetaja Apkalni vaimulikku kõnet, mis väljendusviisilt erines meil kuuldu-

sellastest kõnedest. See oli kõne täis entusiasmi, lootust, tänu ja usku tulevikku. Näib, et see on ka õige, sest need, kes langesid, täitsid oma ülesande hästi. Elujäänud olgu uhked nende tegudele ja lootku ning uskugu, et ka nemad suudavad seda, kuna nad kuuluvad ju samade kangelaste perre, kes aastate eest andsid oma elu isamaa eest. Seda vaimu ja neid mõtteid peaks iga õpetaja julgelt ja vägevalt saatma kuulajate kõrvu.

Sama päeva õhtul toimus sõit Riia randa Kemerisse, kus tutvuti luksusliku ravi-asutisega ja pärast õhtusööki siirduti tagasi Riiga.

10. augusti, s. o. tegeliku aastapäeva hommikul toimus Düüna jõel laevastiku paraad, mille võttis vastu Sõjaminister kindral J. Balodis, kes pärast jõudmist „Virsaits'ile“ pidas pikema kõne meremeestele, millele vastas admiral Spade, tuletades meelde Eesti delegatsiooni ja lastes elada Eesti mereväge.

Pärast paraadi siirduti ühisele lõunale, kus viibisid Sõjaminister kindral Balodis, armee juhataja kindral Berkis, Riia garnisoni ülem kindral Virsaitis ja rida kutsutud külalisi. Siin peeti rida kõnesid, kusjuures anti üle palju väärtuslikke ja ilusaid kinke. Eesti mereväe poolt andis Läti mereväele mälestusesemena üle kunstipärase hõbedast viikingitelaevale sarnaneva künnlajala mereväekapten V. Mere pärast läti keeles peetud kõnet, mida korduvalt katkestasid aplausid.

Õhtul, algusega kell 2100, oli ball ohvitseride klubis. Ball algas vana, kuid alati uue ja suurepärase poloneesiga ning kestis ülevas meeleolus kuni järgmise hommikuni.

11. aug. lõunapaiku toimus ohvitseride klubis intiimne lõunasöök, millega lõppesid ka pidustused, mis meile eestlasile olid suureks elamuseks. Kõik oli hea — alates ilmast kuni ajajaotuseni. Ajajaotus võimaldas korrapärast puhkust, mis, arvestades kuumat ilma, oli hädatarvilik. Ühised koosviibimised, sõidud ja vestlused kinnitasid juba varem loodud sõprusidemeid ja põimisid nende vahele uusi, et tugevdada ja jäädvustada juba olemasolevaid.

Meie soov oleks, mida mereväekapten V. Mere oma kõnes tähendas, et Läti merevägi tugevneks ja kasvaks endise tempoga, sest see on meile kui liitlasile mitte ainult uhkuseks, vaid ka kasuks.

Läti sõjalaevastiku lipulaev „Virsaits“.

Eesti Merejõudude Juhataja mereväekapten V. Mere püüab asetamas Riia Vennaste-kalmistul. Paremal seisavad meie sõjaväe esindaja Lätis koltn. Mollin ja Läti sõjalaevastiku ülem admiral Spade.

Positsioonide kindlustamine kaasajal.*)

Vaadelnud üldjoontes kindlustisi minevikus ja kaasaja riikides, püüame lähemalt analüüsida neid aluseid ja tegureid, milliseid tuleb arvestada positsioonide kindlustamisel tänapäeval.

Iga riik, kes tahab otstarbeka väli- ja püsikindlustistega kõvendada oma julgeolekut, et säästa inimverd ja seejuures tagada oma liikuvatele jõududele vaba tegevust operatsioonide ettevalmistamisel ja läbiviimisel, peab positsioonide kindlustamisele asuma juba rahu ajal.

a) Strateegilised kaalutlused positsioonide kindlustamisel.

Kindlustiste rajamisel tuleb eeskätt kaalumisele võtta riigi strateegiline olukord. Siin mängivad olulist osa välispoliitilised vahekorrad teiste riikidega, riigipiiride sõjageograafilised omadused (piiriäärne maastik, sinna kulgevad liiklemisteed jne.), täieliku mobilisatsiooni läbiviimiseks vajalik aeg, riigi operatiivsed eesmärgid sõja puhkemisel (sõjaplaan) ja võimaliku vastase sõjalised jõud, nende relvastis ning relvade omadused. Kõigi nende tegurite üksikasjaline kaalumine peab viima ühele kavale, mis osutub antud olukorras kõige soodsemaks. Millises ulatuses ülesseatav programm on teostatav, see on sõltuv riigi majanduslikust kandejõust.

Mida rohkem on arenenud pealetungi-relvade tehnika, seda kallimaks on läinud kindlustiste ehitamine. Ka kallaletungirelvad on kallid, kuid neid on võimalik vaba tahte kohaselt soovitud kohas rakendada;

paigalpüsivad kindlustised peavad aga küllalt tugevad olema igas kohas, kus vastase pealetung on võimalik. Seejuures tuleb veel arvestada kindlustiste vananemist. Kindlustiste ehitustehnika on küll alati püüdnud oma ehitisi tugevamad teha kui see antud ajajärgul oleks vajalik, kuid ta ei ole kunagi olnud suuteline ette nägema tehnika arengut. Keegi ei tea, millal jälle uus tehniline leiutus kummutab seni saavutatut. Praegusaja raskesuurtükk ja rasketank on igati veel arenemisvõimelised. Möödunud sajandi 80. ja 90. aastais ehitatud kindlused ehitati tolle aja kohta võrdlemisi tugevad, omegi vananesid nad väga kiiresti ja Maailmasõjas ei suutnud enamik neist enam oma ülesandeid täita. Sellane olukord jääb paratamatult püsima ka tulevikus, sest majanduslik kandejõud takistab ka kaasaja riikidele ülitugevate kaitseehitiste püstitamist.

Võrdlemisi raskeks probleemiks osutub ka õige suhte leidmine püsikindlustiste hulga ja aktiivsete jõudude suuruse vahel. Kui riigi võitlusjõud rakendub vaid passiivseks kaitseks positsioonide kindlustamise näol, siis kaotab ta sellega igasuguse võimaluse aktiivseks tegevuseks ja langeb paratamatult, kui ta endale ei leia liitlasi, varem või hiljem tugevama kallaletungi ohvriks. Liiges kindlustised maksavad palju raha ja inimesi, mis võiksid tugeva väliväe loomisel osutada kasulikumaks. Siin on õige suhte leidmine väga oluline. Ka kindlustiste ülearuseks pidamine ja kõikide ressursside suunamine väliväele võib omakorda osutada suureks eksituseks. Seda võib teha ainult see riik, kes pole mitte üksnes tugevam kõigest oma vastaseist, vaid ka vii-

*) Algus vt. „Sõdur“ 30-31 s. a.

maсте võimalikest liitlasist. Sellane olukord on aga võimatu.

Igale riigile on strateegiliselt kasulik jääda kaitsesele vähemalt üheski rindeosas. Et seda rindeosa tuleb kindlustada, on vastuvaidlematult selge, sest kindlustamine aitab rutemini saavutada seda momenti, kus vastase pealetungihoo rauged ja saabub aeg vastulöögiks.

Muidugi pole ka tänapäeval võimalik anda kuigi täpset skeemi positsioonide kindlustamiseks. Nagu ei esine kunagi kahte sõjalist olukorda, mis täielikult sarnaneksid teineteisega, nii ei saa olla ka ühtki kindlustamisskeemi, mis sobiks kahes või enam konkreetses olukorras. Möödunud sõdade kogemuste põhjal võis ainult nii palju ütelda, et suured ringkindlused enam ei kõlbunud, vaid kerkis üles riigipiiride kindlustamine kindlustatud ribadena. Viimane osutub riigi majandusliku kandejõu poolest teostatavaks vaid siis, kui riigipiirid on lühikesed. Prantsusmaa suutis tõhusad kindlustused ehitada vaid oma Saksamaa piiri äärde, kuna mujale käib nende ehitamine temalegi üle jõu. Endine Tšehhoslovakkia püüdis kindlustada võrdlemisi suure osa oma piiridest, kuid need piirikindlused osutusid kõigi eelduste kohaselt vähem tõhusaiks kui seda tingisid vajadused. Kindlustamise alal peab iga riik leidma jõukohase mooduse, mis oleks tõhusaim tema konkreetses olukorras.

Tänapäeva kindlustiste vormiks on kujunenud kindlustatud riba tugevate kaitseehitistega. Strateegilised kaalutlused peavad selgitama, kas see rajada otseselt riigipiiri lähedusse või piirist kaugemale. Kui kindlustatud riba on ühtlasi baasiks pealetungi-operatsioonidele, siis rajatakse see võimalikult piiri lähedusse. Kui aga kindlustatud riba ülesanne on pakkuda kaitset vastase ülekaalukate jõudude vastu, siis ehitatakse see piirist kaugemale. Positsioonid otseses piiri läheduses evivad halbade külgedena asjaolu, et nad peavad alatiseks valmisolekuks olema mehitatud täies koosseisus ja neid võidakse tule alla võtta vastase suurtükiväe poolt, mis on juba rahu ajal selleks ette valmistatud vastase oma territooriumil.

Kindlustatud tsoonide asukohtade valikul võib esineda veel mitmesuguseid teisi strateegilisi asjaolusid, nagu piirilähedaste tööstusrajoonide kaitse, tähtsate liiklemis-suundade (magistraalteed, raudteed) sulgemine jne. Peale selle võidakse kindlustiste abil vastast kaotusriikka pealetungiga juhti-

da teatavasse suundadesse, kus avanevad head võimalused tema haaramiseks ja flankeerimiseks.

b) Taktikalisi nõudeid positsioonide kindlustamisel.

Tänapäeva lahingutegevust mõjutavad võimas automaatrelvade- ja suurtükiväetuli, motomehhaniseeritud vägede tegevus, lennuväe tegevus ja sõjagaaside, kunstlike udu- ning suitsude kasutamine. Kõiki neid tegureid tuleb arvestada positsioonide kindlustamisel.

Kaasaja püsikindlustised ei erine üldiselt kuigi palju välikindlustisist. Nad evivad viimaste ees vaid paremuse pakkudes kindlamat kaitset meeskonnale vastase tule eest. Võimaldades sellega säästa rohkem elavjõudu.

Positsiooni kindlustamise põhialuseks on flankeeriva automaatrelvade tulesüsteemi loomine. Positsiooni rajamisel tuleb kõigepealt välja selgitada automaatrelvade tuleülesanded. Vastavalt neile kujunevad siis ka kindlustatud positsiooni teised elemendid, nagu kaitseehitiste asukohad, nende ehitusviis ja tugevus jne.

Kindlustatud võotmete rajamisel tuleb eeskätt silmas pidada maastiku iseloomu. Kõik maastikulised soodustused tuleb ära kasutada nii positsiooni rinde kõvendamiseks kui ka tiibade kaitseks. Parimaks osutuvad kindlustatud ribad, mis toetavad jõgedele, sest kaasaja automaatrelvad võimaldavad vähete jõududega kaponiiride süsteemiga jõe ülekäike hõlpsasti sulgeda. Seejuures tuleb aga silmas pidada juba Napoleoni-aegset tõde, mis nõuab jõgedele toetuvailt kindlustisilt, et need suudaksid aktiivselt võitlusist osa võtta ka vastasepoolisel kaldal. Seega tugevad sillapead ühes arvukate sildadega on jõgedele toetuvate positsioonide tuumaks.

Väga soodseks kindlustatud positsiooni rajamiseks osutub metsa ja võsaga kaetud kungasteahelik, mis raskendab vastase vaatlust ja soodustab kaitsja tule- ja vaatlusvõimalusi. Sellase positsiooni tõhusus suureneb veelgi, kui tema ees leidub raskesti läbipääsetavaid alasid (soid, rabasid, soistunud heinamaid jne.). Kindlustatud positsioon ei tohi olla vastase poolt haaratav ega möödamindev. Selle vältimiseks tuleb suurt rõhku panna positsiooni tiibade kaitsele. Paremini on tagatud positsiooni tiivad, mis toetuvad veekogudele või raskesti läbipääsetavaile maa-aladele.

Vaade tänapäeva moondatud kindlustisile.

Raskeks osutub kindlustatud ribade rajamine maa-aladel, kus puuduvad maastikulised soodustused positsioonide organiseerimiseks. Seda raskendab veel asjaolu, et tänapäeva võitlustingimused nõuavad kindlustatud ribalt suurt sügavust, sest kitsad ribad ei lase ennast küllalt täielikult, ei operatiivselt ega taktikaliselt kasutada. Ideaalne lahendus — olla tugev kõikjal, pole ka rikkamail riigel majanduslikult teostatav. Kerkib küsimus, kas paigutada tugevamad kaitseehitised sinna, kus maastik kaitseks on soodsem. Sellega luuakse tugevad toetuspunktid, mis ennast ka siis kaitsta suudavad, kui vaenlane nende vahepeelseisse rindeosadesse on sisse murdnud. Tõenäoliselt suunab vastane oma pealetungi ikka eeskätt nõrgemini kaitstud rindeosade vastu, et pärast selle läbimurdmist asuda suitsu ja udu kattel tugevamate toetuspunktide vallutamisele. Ümberpiiratud toetuspunktide kaitsmine on aga väga raske. Siinjuures tuleb tähelepanu pöörata veel asjaolule, et tänapäeva pealetungiabiinõud — raskesuurtükivägi ja rasked tangid on võrdlemisi liikuvad. Juba Maailmasõjas suudeti toimetada raskesuurtükivägi ilma suurema ajakuluta sinna, kus teda kõige enam vajati. Ainult erandjuhtudel võib olla positsioone, mida ei saa tulistada raskesuurtükiväega.

Välikindlustiste ehitamisel tavaliselt kehtib põhimõte kindlustada tugevamini ikka neid kohti, mis vaenlasele pealetungiks kõige soodsemad. See põhimõte rakendatakse täiel määral ka püsikindlustiste ehitamisel. Pealetungiks soodseil rindeosadel ehitatakse kaitseehitised tugevamad ja paigutatakse sagedamini kui looduslikult paremini kaitstud rajoonesse. Samuti peab sääal teostama kaitseehitiste järgustamist sügavusse ja ehitama põikpositsioone.

Kindlustatud võõtme sügavusele antakse suurt tähtsust. Siinjuures kehtib nõue, et kindlustatav riba oleks niivõrra sügav, et kallaletungija suurtükivägi ei saaks oma esialgseilt positsioonelt toetada pidevalt pealetungi kuni täieliku läbimurdeni. Suurtükiväe positsioonide vahetamisega läheb aga pealetungijal aega kaotsi, mille vältel kaitsja saab end koguda ja võtta tarvitusele vastuabinõusid.

Milline peab olema siis kindlustatud positsiooni üldkuju?

Nagu varem tähendatud, ei erine kindlustatud riba tavalisest välivägede poolt organiseeritavast kaitsepositsioonist. Viimane koosneb paljude riikide väliseeskirjade kohaselt vastupanupositsioonist ja julgestuspositsioonist. Kaitsepositsioonist kaugemal ees asuvate tähtsamate punktide ja alade kaitsmiseks moodustatakse vajaduse korral

veel eelpositsioone ning kaitsepositsiooni tagaserva taga varupositsioone. Kõik need elemendid on olemas ka tänapäeva kindlustatud positsioonil, kuigi nende vahel puuduvad reljeefsed piirjooned. Otstarbekam on kindlustatud tsooni vaadelda kahe erineva osana: 1) võitlusväli vastupanupositsiooni ees (julgestus- ja eelpositsioonid) ja 2) vastupanupositsioon.

Positsiooni-eelsel võitlusväljal võivad kindlustised olla nõrgemad, kuid nende ehitamine tähtsamale suundadele on siiski vajalik, sest need sunnivad vastast alustama pealetungi tugeva suurtükiväetule toetusel juba endi vastu, millega läheb kaotsi ootamatus kui eduka läbimurde peamisi eellingimusi. Eel- ja julgestuspositsioonide vastupidavuse suurendamiseks tuleb neid toetada ka suurtükiväe tulega. Samuti ei ole sääl üleaurused tangitõkked ja tangitõrjerelvad.

Tugevamini peab olema kindlustatud vastupanupositsioon. Säälsed kaitseehitised peaksid palkuma kaitset ka suurimate kaliibrite vastu. Raskeim tänapäeval tuntud järsu lendjoonega suurtükk on Prantsuse 52-cm haubits, mis 1,7-tonnise mürsu raskuse ja 350-m lõppkiiruse juures annab pihtamisjõu 10000 tonn¹⁾ (Maailmasõjas kasutusel olnud 42-cm müüser andis pihtamisjõu 6000 tonni). Muidugi ei saa arvestada ka tänapäeval veel sellaste kaliibrite massilist tarvitamist, sest seda piirab nende vähene liikuvus ja mürskude kallidus. Seetõttu võib teatud määral ka eespool ülesseatud nõuet kaitseehitiste vastupidavuse kohta teatava määran pehmendada.

Nüüd jõuame küsimuse juurde, kuidas paigutada peavastupanupositsioonil üksikuid kaitseehitisi.

Kaitseehitiste rajamisel maastikul tuleb igal sammul silmas pidada neisse asetatud relvade flankeerimise võimalusi. Kõik osad võitlusribas peavad olema haaratud ja läbi põimitud automaatrelvade tulest. Paigutada üksikuid kaitseehitisi hajutatult üle kogu rinde pole otstarbekohane, sest siis läheks nende juhtimine raskeks. Siinkohal tuleb õigeks lugeda prantslaste süsteemi, ühendada kaitseehitisi gruppideks (toetuspunktideks) ja neid ühendada mürsukindlate maa-aluste käikudega. Sel juhul on juhtimine tagatud ka raskeimais olukorras. Seejuures aga peavad ehitised paiknema üksteisest siiski sellastel vahedel ja kaugustel, et ühe pihta suunatud vastase tuli ei tabaks hajumise tõttu samal ajal ka teisi. Et flankeerimist paremini organiseerida, ehitatakse kindlustisgruppide täienduseks vähemaid

gruppe ja üksikuid kuulipildujakapooniire. Igal flankeeritaval kaitseehitisel peab olema vähemalt üks kindel ülesanne, mida ta alati suudab täita, sest ainult plaanikindlalt rajatud automaatrelvade tulesüsteem kindlustab edu. Kui lahingumõllus suitsu ja udu tõttu pole võimalik otseselt märke näha, siis antakse kaitseehitises olevaile relvadele tuleülesandeid väljaspoolt; seejuures peavad nende laskemoonalagavarad olema nõnda suured, et nad hoolimata suurest laskemoonakulust suudaksid ka siis oma ülesandeid täita.

Kindlustatud positsiooni kaitseks rakendatud üksused peavad olema hõlpsasti juhitavad. Tõhusa juhtimise eeltingimuseks on otstarbekalt korraldatud lahinguvälja vaatlus ja side. Vaatluspunktide ehitamisel peab eriti hoolitsema selle eest, et nende asukoht ei saaks teatavaks vastasele, sest avastatud vaatluspunkte püütakse hävitada või neutraliseerida esmajärjekorras. Lisaks mürsukindlatele vaatluspunktidele on otstarbekohane ehitada ka harilikke väliolukorras kasutatavaid vaatluspunkte, milliste tugevust peab asendama piinlikult hoolas moondamine. Et side oleks tagatud ka vastase massilise suurtükiväetule puhul, selleks ühendatakse kaitseehitised ja komandopunktid maa-aluste (kuni 4 m sügavuste) telefonikaablitega.

Eriti suurt rõhku pannakse positsiooni kindlustamisel moondamisele. Flankeerivad kaitseehitised ei või olla vastase poolt vaadeldavad, vaid neid tuleb hoolsasti peita ja sobitada maastikuvoltidesse. Suurtükituli saab olla vaid siis tõhus, kui tulistatav märk on hästi vaadeldav. Maastikule hajutatud ja hästi moondatud kaitseehitised ei paku raskesuurtükiväele küllalt väarikaid märke. Mittevaadeldava või halvastivaadeldava märgi purustamiseks vajalik laske-moonakulu on niivõrra suur, et selle teostamisest tavaliselt loobutakse.

Selleks, et kaitseehitise maapealset osa võimalikult väikeseks ja madalaks teha, kasutatakse soomustorne. Soomustornid, mis vastasele nähtavad, peavad olema väga tugevad. Ehituselt nõrgemad soomustornid kas moondatakse hästi või paigutatakse need maastikulängude tagakülgedele.

Kindlustatud positsiooni flankeerivad tulesüsteemi täiendatakse igasuguste tõkete ja takistustega. Ainult tulest flankeeritavad tõkked suudavad oma ülesannet täita. Et flankeeritavad traattõkked oma paigutusega ei avastaks tulepesade asukohti positsiooni eelserval, selleks peetakse ka tõkete ehitamisel silmas nende moondamisvõimalusi, ka-

sutades selleks metsa, võsa, põõsastikke jne., või ehitades tõkkeid maastikulängude tagakülgedele, kust nad pole nähtavad vastasele.

Tangitõrje hõlbustamiseks kasutatakse juba positsiooni valikul looduslikke takistusi, nagu metsi, kännustikke, soistunud alasid, üleujutisi jne. Tankidele läbipääsetavate alade sulgemiseks kasutatakse rööbastõkkeid, miinivälju, betoonmüüre, kraave, järsustusi, veepaisutusi jne. Kõige rohkem eelistatakse rööbas- ja miinitõkkeid ja seda nende raskesti kõrvaldatavuse tõttu. Betoonaluseisse või sügavasse maasse asetatud rööpad lasevad suurtükkitulest endid ainult painutada. Miinitõkked on küll tundlikumad suurtükkitulele, kuid nende asukoht jääb vastasele teadmatuks, kui neid suudetakse välja panna küllalt salajases korras. Ka igasuguseist kunstlikest tangitõkkeist on täiel määral vaid siis kasu, kui nad on kaitsitud tangitõrjerelvade tulega.

Vastase liiklemist vastupanupositsiooni ees aeglustavad suuresti purustised (purustatud raudteed, maanteed, sillad, truubid jne.). Et takistada purustiste parandamist vastase poolt, selleks hoitakse need võimalust mööda suurtükiväetule all. Kaugemate, suurtükkitulele mittekättesaadavate purustiste, nagu sildade, raudteecjaamade jt. parandamist takistatakse lennuväe abil.

Kuigi tänapäeva kindlustatud positsiooni peamine raskus lasub lähikäitise korraldamisel, ei tohi tagaplaanile jätta suurtükiväelist kaitset. Kaitsja suurtükivägi peab võitlema pealetungija suurtükiväega, paiskama segi tema jalaväe kallaletungi lähtealusel ja positsiooni sissemurde puhul võtma sissetunginud vastase osad kontsentrilise tule alla, et sellega hõlbustada vastulöögi ettevalmistamist. Viimase kahe ülesande täitmiseks on eriti oluline, et vähemalt osagi suurtükiväest suudaks, hoolimata ka vastase massilisest suurtükiväe ettevalmistustulest, säilitada võitlusvõime. Lähimurde rajoonis püüab vastane alati ootamatult saavutada suurtükiväetule ülekaalu. Et kaitsja suurtükivägi sellele õigeaegselt suudaks vastata, peab ta kiiresti koonduma sinna, kus vastane otsustavalt peale tungib. Siin kerkib üles paratamatult suurtükiväe motoriseerimise vajadus. Suurtükiväel peab kindlustatud ribas olema ette valmistatud rida tulepositsioone mürsukindlate meeskonna- ja laske-moonavarjenditega, vaatluspunktidega ja sideliinidega. Ettevalmistatud positsioone ühendatakse heade teedega, mis oleksid hoolikalt moondatud õhustvaatluse eest.

Õhukaitseks soetatakse kindlustatud po-

Moodse kindlustise toetuspunkti müüritõke.

sitsioonil sellasel määral õhukaitserelvi, et vastase lennuvägi ei saaks sääl toimetada tõhusat vaatlust ja teostada suurtükiväetule korrigeerimist.

Elavjõu säästmiseks hoolitsetakse selle eest ja võimaldaks seejuures tõhusalt täita gutatud sellaselt, et need ei kannataks vastase suurtükiväetules. Selleks nähakse ette ka neile mürsukindlaid varjendeid.

Kaasajal peab ka tugevaim positsioon arvestama sissemurdeid kindlustatud alasse. Vastulöögid sissemurrete likvideerimiseks kohalike varudega peavad teostuma veel enne, kui vastane suudab ennast vallutatud maa-alal organiseerida.

Kohalike varude vastulöögi ebaõnnestumisel suunatakse tegevusse kiiresti liikuvad (motoriseeritud) varud. Viimaste kiiret ja otsustavat tegevust soodustavad hea teedevõrk ja hea maastikutundmine võideldavas alas.

c) Tehnilisi nõudeid kaitsesehitiste püstitamisel.

Kaitseehitisilt nõutakse, et nad pakuksid meeskonnale küllaldast kaitsset vastase tule eest ja võimaldaks seejuures tõhusalt täita oma relvade ülesandeid.

Kaitseehitiste kattepakuse kohta on raske teha täpseid kalkulatsioone. See sõltub vastase suurtükiväe läbilöögi jõust, kaitseehitise ehitusmaterjalist ja ehitusviisist.

Mürsu läbilöögijõud oleneb mürsu kaalibrüst, kaalust, kujust, vastupidavusest, pihtamiskiirusest ja pihtamisnurgast. Betoonehitiste purustamiseks on võetud ka välisuurtükiväes kasutamisele erilised põhjassüütajaga varustatud betoon- või soomusmürsud, millistega sõjakirjanduse andmeil on saavutatud häid tulemusi.

Kaitseehitiste ehitamiseks kasutatakse kruusa-, liiva-, kivikillustik- ja raudbetooni. Betooni vastupidavus mürskude purustusjõule oleneb ehitamiseks kasutatavate ainete omadusist (liiva, kruusa ja killustiku jämedusest ja puhtusest, vee puhtusest, raudarmatuuri jämedusest ja tihedusest jne.) ja ainete vahekorras betoonsegus.

Tänapäeval eelistatakse kindlustiste ehitamiseks rohkesti raudbetooni. Ka endise Tšehhoslovakkia kindlustised olid enamikult ehitatud raudbetoonist. Viimasel ajal on aga raudbetooni vastupidavuse suhtes tekkinud erinevaid arvamusi. Kindral Brosch-Aarenau ei pea aga raudbetooni just kõige otsustavkohasemaks,²⁾ tuues ette põhjenduseks asjaolu, et Maailmasõjas Belgias ja Lõuna-Tiroolis osutus raudbetoon vähem vastupidavaks kui hoolikalt valmistatud monoliitbetoon. Raudbetoonis kandub raudsõrestiku tõttu tugevajõuline lõhkemine rohkem edasi kui elastses monoliitbetoonis. Samuti on raudbetoonisse tekitatud auke säält väljulatuvate sõrestiku raudade tõttu raske parandada.

Betooni valamine vajab eelkõige suurt hoolt. Tšehhide kindlustiste juures pandi tähele betooni kihilisust, mis oli tingitud sellest, et betooni segu kallati ehitisele segamistrommelist ligikaudu kuni 10 m kõrguselt, kusjuures võrdlemisi pika langemisaja kestel eraldusid üksteisest kiviprügi, kruus ja tsemendivesi, mis põhjustaski erinevate kihtide tekkimise.

Lõppeks huvitab meid küsimus, kui paksud peavad olema siis kaitseehitiste katted ja seinad, et vastu pidada tänapäeva raske välisuurtükiväe tulele.

Suurriikides hoitakse tavaliselt katsetamistulemusi betooni vastupidavuse alal kas salajas või avaldatud andmed võivad osutada mitteusaldusväärseiks. Sõjakirjanduse andmeil on katsete ja teoreetiliste arvestuste teel selgunud, et 150—155-mm betoonmürsk on suuteline läbistama kuni 1 m paksuse raudbetooni ja 203—220-mm mürsk — 1,2—1,5 m paksuse raudbetooni.³⁾ Seega 150—155-mm mürskude vastu peaksid raudbetoonehitised olema vähemalt 125 cm paksuste seintega ja katetega, kuni 203—220-mm

mürsu vastu peaks katete ja seinte paksus olema vähemalt 175 cm. Igal juhul nõutakse rahu ajal ehitatavate kaitseehitiste vastupanuvõime teatavat tagavara vastukaaluks välisuurtükiväe võimsuse, eriti purustusvõime kasvamisele. Milgi tingimusel ei ole lubatav ega mõeldav ehitada kaitseehitisi, mis ei suudaks vastu pidada juba tänapäeva välisuurtükiväe tulele. Ei tohi unustada, et halbu kindlustisi ka halvasti kaitstakse. Ennem võib kokku hoida kaitseehitiste arvus kui ohverdada nende headust.

4. Kokkuvõte.

1. Kaasaja kindlustatud positsiooni põhialuseks on automaatrelvade flankeeriv tuli, mis on täiendatud tangitorjerehvade ja suurtükiväe tuledega ning igasuguste kunstlike tõketega.

2. Positsiooni valikul kasutatakse ära kõik kaitset soodustavad maastikuomadused nii positsiooni rinde kõvendamiseks kui ka tiibade tagamiseks.

3. Kohtades, kus kavatsetakse avaldada otsustavat vastupanu, antakse positsioonile suurem sügavus; säälsed kaitseehitised peavad pakkuma kaitset raske välisuurtükiväe vastu (kal. 220 mm incl.).

4. Kaitseehitised paigutatakse üksteisest vähemalt sellasele kaugusele, et ühe pihta suunatud suurtükiväetuli ei tabaks hajumise tõttu teisi.

5. Et juhtimine ja side oleks tagatud ka lahingu raskeimais olukorras, selleks ehitatakse mürsukindlaid maa-aluseid käike ja kaabelliine.

6. Kõiki kaitseehitisi moondatakse piinliku hoolega, sest moondamine on sama tähtis kui kaitseehitiste kattepaksum.

7. Arvestades pealetungiabinõude, eriti raskesuurtükiväe võimalikku võimsuse kasvu, nähakse kaitseehitiste ehitamisel ette nende kattepaksumes teatav tagavara.

8. Kindlustatud positsioon varustatakse vähemalt sellasel määral aktiivsete õhukaitserelvadega, et vastase tõhus õhustvaatlus ja suurtükiväetule korrigeerimine õhust oleks takistatud.

P. R.

¹⁾ Max Ludwig, Neuzeitliche Festungen, lk. 72.

²⁾ „Militärwissenschaftliche Mitteilungen“, mai 1939, lk. 367.

³⁾ Vt. lähemalt „Södur“ nr. 24-25 — 1939. a., lk. 563—568.

Major

Karl Voldemar Tammekand

VR II/3

50-aastane.

8. augustil s. a. sai major Karl Voldemar Tammekand 50-aastaseks.

Juubilar on sündinud Salla vallas 08.08.1889. Üldhariduse omandas Tartu linnakoolis, sõjalise ettevalmistuse sai Kiievi lipnikekoolis 1917. a., Lennukooli lendurvaatlejate klassis 1925. a. ja Alalisväeohvitseride kursustel 1927. a.

Enne Maailmasõda teenis endise Venemaal riigiametnikuna Riias viis aastat. Võttis osu Maailmasõjast. Eesti Vabadussõjas võitles 5. Jalaväepolgu koosseisus algul rühma-, hiljem rooduülemana. Rahu ajal on teeninud mitmesugustes väeosades ja ametikohadel, peamiselt lennuväes.

Majoriks kõrgendati 24. 02. 33.

Vabadussõjas ülesnäidatud vahvuse eest on major Tammekandule annetatud II liigi 3. järgu Vabaduse Rist ja tasuta maa nor-

Major K. Tammekand.

maaltalu suuruses. Peale selle evib ta Kolkaristi IV klassi teenetemärki.

Soovime juubilarile tema 50-a. saamise puhul palju õnne ja edu edaspidises elus.

N. Vene ja Jaapani vahekorrad Kaug-Idas.

Kaug-Idas N. Vene ja Jaapani vahel lavastuvaist sündmusist on väga raske saada selget ettekujutust. Säält saabuvad teated on otse vastupidised üksteisele ja isegi ametlikud teadaanded ei ole usaldusväärsed. Nii näiteks Tass'i teadaanded sisaldavad sageli haavatute arvu vastaspoolel. On ju võhikulegi selge, et sellaseid andmeid ei ole kuidagi võimalik saada ning kaheldamatult need teadaanded ja N. Vene pressi teated kujutavad endast lihtselt propagandamaterjali. Samuti ka jaapanlaste poolelt saabuvad Domei agentuuri teated on lihtselt pressi avaldised, millede eest on vastutavad vaid ajalehtede toimetused, kelledelt nad on hangitud. Usaldusväärsemad on juba Kvantungi armee staabi ja Tokio Sõjaministeeriumi teated, kuid arusaadavalt põhjusil peavad ka need arvestama propagandat. Jäävad veel vaid neutraalsete korrespondentide andmed, kuid ka neis tuleb arvestada isiklikke sümpaatiid ja kõrgemate mõjupiirkondade huviseid.

Ülevaate saamiseks kõneallevaist sündmusist peab silmas pidama kõigepealt järgmisi fakte. Jaapanlaste agressioon N.

Vene huvipiirkondadesse Põhja-Hiinas algas 1932. a. Selle tagajärjeks on olnud N. Vene mõju täielik väljatõrjumine Mandžukuo põhjaosast, Ida-Hiina raudtee omandamine muinasjutuliselt odava hinnaga eest, Vladivostoki — kui kaubanduskeskuse — äralõikamine ta tagamaast ja nõukogudevastase režiimi loomine Sise-Mongoolias. Seega N. Vene osutus täiesti äralõigatuks Põhja-Hiinast. Mitu korda näis, et jaapanlaste pidev agressioon kutsub välja vastu löögi ja tekib sõda, kuid seni on venelased siiski piirdunud vaid oma valduste kaitsmise organiseerimisega, püüdes ühtlasi jaapanlaste survet vähendada jaapanivaenuliste jõudude toetamisega Hiinas.

Mis puutub oma valduste kaitsmisse Kaug-Idas, siis venelased satuvad selles suurele raskusele, nimelt varustamise alal. See selgus juba 1904. a. sõjas, kuid tänapäeval on asi palju hullem. Nüüd raudtee ešelonist jätkub vaid ühele diviisile üheks lahingupäevaks. Järelikult armee varustamine mitme tuhande km pikkuse raudteeliini kaudu kujuneb lihtselt võimatuks, eriti veel, kui see liin ca 1000 km ulatuses kulgeb

piiri läheduses ja on hõlpsasti äralõigatav. Teise, rohkem põhja poolt suunduva raudteeharu ehitamine ei ole veel lõpetatud, pealegi läbib see täiesti metsikuid alasid, mis ei soodusta ta kasutamist suure magistraalliinina. Punaväe juhatus leidis väljapääsu olukorrrast erilise Kaug-Ida sõjaväeringkonna loomisega, millel on oma sõjatööstus ning intendantlik ja mob.-baas. Võib oletada, et mobilisatsiooni korral venelased suudavad Kaug-Idas tegevusse rakendada 1 200 000-lise sõjaväe, mis koondub kahte ossa, üks Tšita ja teine Habarovski rajooni. Pealeselle on veel Vladivostoki kindlustatud rajoon. Nende kolme grupi tegevuse koordineerimine ei ole kerge ning mandrile koondatud Jaapani jõud asuvad nende suhtes sisemistel operatsiooniliinidel, evides ühtlasi hea raudteevõrgu kiireks tegevuseaslumiseks ühes või teises suunas. Teiseks — Mandžukuo kujutab endast väga rikat põllumajanduslikku baasi, mis võib ülal pidada 2—3-miljonist armeed.

Seega jaapanlastel on sõja korral suuri paremusi võrreldes venelastega. Kuid kas on see nii ka praeguses olukorras, kus nad on seotud sõjategevusega Hiinas?

Ametlike käsiraamatute andmetel Jaapan võib mobiliseerida 3 500 000-lise sõjaväe. *Elanike ja sõjaliselt väljaõpetatud reservlaste arve silmas pidades näib see sõjaväe suurus olevat vägagi tagasihoidlik. Kuigi arvestada ainult 3,5 miljonit, siis selgub praegu järgmine pilt. Seni on jaapanlased mandrile saatnud sõjajõude ca 1 100 000 inimest. Sõjalisest tegevusest Hiinas on osa võtnud 600 000, kuna 500 000 on koondatud Mandžukuosse strateegilise varuna, kattes põhja suunas. Üldkokkuvõttes järelikult jaapanlased võivad koondada ka praeguses olukorras Mandžukuosse suuremad jõud kui venelased.*

N. Vene Kaug-Ida armee kuulipildureid tegevusharjutustel.

Tekib küsimus — miks Jaapan ei kasutanud neid paremusi enne Hiinaga konflikti tekkimist, millal jõudude vahetõrge oli veelgi enam tema kasuks? Vastust sellele küsimusele tuleb otsida Jaapani üldpoliitilisest suunast, mis aga kujutab endast keerukate psühholoogiliste ja majanduslike tegurite kogumit. Tuleb seega järeldada, et konflikti arendamine N. Venega avalikuks sõjategevuseks ei kuulu Jaapani välispoliitika ülesannetesse, vaid jaapanlaste kogu tähelepanu on pöördunud Hiinale, kusjuures sõjaväejuhatus loeb tugevate varude olemasolu Mandžukuos küllaldaseks tagatiseks üllatuste vastu N. Vene poolt.

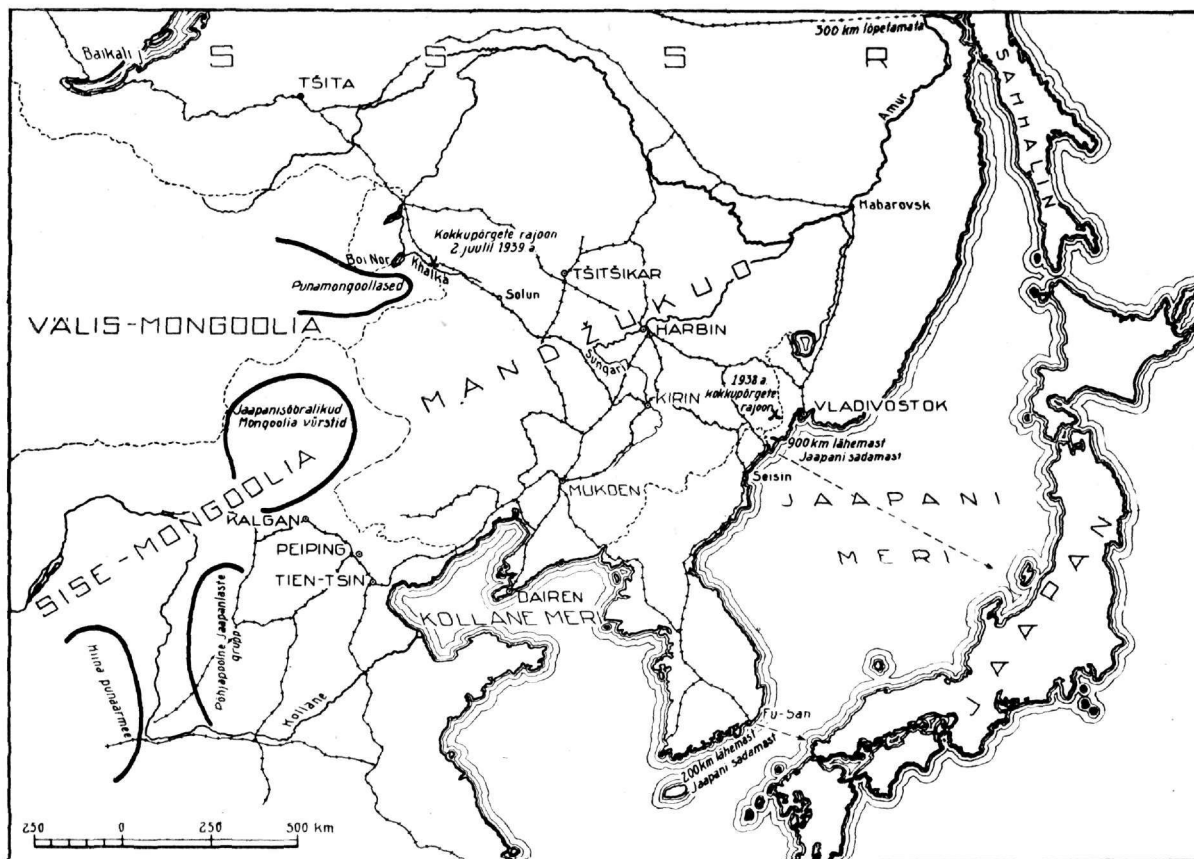
N. Vene omalt poolt toetab Hiinat mitte ainult varustise ja instruktorite saatmisega sinna, vaid lavastab ka aeg-ajalt sõjalisi demonstratsioone Mandžukuo piiril, et tõmmata Jaapani jõude põhja poole. Seni aga jaapanlased on osutanud neile demonstratsioonidele imestamisväärta vähe tähelepanu. Isegi võitluste ajal Tšankufengi all 1938. a. jaapanlased ei tõmmanud sinna ühtegi väeosa ja kõik Jaapanist saabunud täiendused läksid otsekohe Hiina rinnetele.

Tšankufengi kokkupõrgete algatajaks olid venelased, kes okupeerisid ebatäpselt määratud piirjoone rajoonis oleva künka ja asusid selle kindlustamisele. Jaapanlased löid nad säält välja ja omakorda hoidsid künka oma valduses. 5 päeva kestnud venelaste katsed kungast uuesti vallutada ebaõnnestusid ja intsident lõppes kokkuleppega, mille kohaselt mõlemad pooled kohustusid jätma künka vabaks ja mitte teha säält kindlustustoid.

Tänavuaastane kokkupõrge on aga teiseilmeline. Seekord tuli algatus Jaapani poolt. Pole ju ka Välis-Mongoolia ja Mandžukuo piir täpselt määratletud ning Khalka jõgi ametlikult ei figureeri piirijoonena, mispärast punamongoollaste jõudude olemasolu Khalka idakaldal ei saa võtta Mandžukuo territooriumi rikkumisena. Õigupoolest näib siin tegemist olevat Kvantungi armee lahinguluurega. Kuna punamongoollased kahtlematult kujutavad ohtu jaapanlaste paremal tiival, siis on tõenäoline, et jaapanlased tahtsid selgusele jõuda, kui suured jõud neid säält ohustavad.

Kelle andmed kaotuste ja võitude kohta neis kokkupõrkeis on õigemad, seda on raske otsustada, kuid fakt on see, et pärast 3 päeva kestnud võitlusi jaapanlased vallutasid Khalka jõe joone, s. o. täitsid neile ette nähtud ülesande.

Kas seekordne kokkupõrge likvideerub ka nagu möödunud aastal mõlemapoolse

jõudude tagasitõmbamisega ja neutraalse riba loomisega, või kujuneb see Välis-Mongoolia sõttakiskumise alguseks, seda näitab tulevik. Kuna Välis-Mongoolia ei kuulu Nõukogude Liitu, siis igal juhul kokkupõrkeid Jaapani-Mandžukuo jõudude ja puna-

mongoollaste vahel ei saa võtta sõjategevuse algamisena N. Vene ja Jaapani vahel. Ka ei näi olevat jaapanlaste huvides sõjategevuse laiendamine põhja poole, kuigi nad tahab korral suudavad küllaldaselt sõjajõude sinna koondada.

A. B.

Vaateid tangitõrje-relvade motoriseerimisest ja mehhaniseerimisest.

Leitnant U. Parrest.

Sõjakirjanduse jälgija on võinud viimastel aastail kogeda, et tankide kasutamise põhimõtetes on märgata tagasitõmbumist. On võetud revideerimisele radikaalseid seisukohti ja üha enam on hakatud nõudma Maailmasõja õpistele tugenevat konservatiivsust. Pole mingit kahtlust, et seda on põhjustanud tt-relvade võimete ja kvaliteedi arengu suur tõus. Maailmasõjaagest improviseeritud tangitõrjest on arene-

nud tänapäeval plaanikindel tangitõrje süsteem, mille selgrooks on tt-relvade formatsioonid.

Kuid tangitõrje kui probleem on siiski veel niivõrra uus, et sel alal on kõikjal käimas pidevad otsingud. Väheste sõjakogemuste tõttu on suudetud küsimusele läheneda peamiselt vaid teoreetilisel teel. Seetõttu on sõjaliteratuur üle kuhjatud väga erinevate ja sageli hoopis vastukäivate sei-

sukohtadega. Ühelt poolt aitab see tõsta tangitõrje probleemi huvitavust, teiselt poolt aga raskendab orienteerumist tõeks-pidamiste virr-varris.

Tangitõrje kui tervikulise probleemi üks akuutsemaid komponente on tt-relvade motoriseerimisprobleem. Kuna just selles küsimuses on mõningate autorite poolt esitatud väga äärmuslikke arvamusi, siis pälvivad need refereerimist, et luua küsimusest ülevaadet.

Kol. W. Nehring oma teoses „Tangitõrje“ (Panzerabwehr. Teine väljaanne. Berlin 1937) väidab, et tangitõrje saab olla vaid siis otseses mõttes aktiivne, kui võitluses tankide vastu avaldatakse tegelikult aktiivsust. Seda olevat võimalik teostada vaid eriliste tangihävitajatega. Vägede relvastist tulevat niivõrra täiendada, et väe-
osad ise oleksid:

- võimelised tagasi lööma vastase tangikallaletunge;
- asetatud olukorda, kus väljavaated vastase lõplikuks löömiseks on küllaldased ja
- suutelised soomustatud vastasele kallale tungima, teda jälitama ja lõplikult hävitama.

Autori arvates vajab iga sõjavägi nende ülesannete täitmiseks järgmisi nelja eriliiki tt-relvi:

- jalaväe tegevusrajoonis on tarvis kompanite, kergemaid ja pataljoni-
nide ning rügementidele raskemaid tt-relvi;
- rännakukolonnide tangitõrjeks on vajalikud tt-kahurid iseliikuvail aluseil;
- tt-relvade varuna kõrgema juhatuse käsutuses on tarvis iseliikuvate alus-
tega tt-kahureid, või veel parem eriliisi tangihävitajaid;
- ülejäänud relvaliikide kaitseks, ole-
nevalt nende liikumiskiirusest, sellaseid tt-relvi, nagu nimetatud kahel esimesel juhul.

Kol. Nehring'i poolt eelistatud ja tema arvates ideaalses tt-relvade organisatsioonis on motoriseerimine läbi viidud järgmiselt:

- laskuri-diviisi tt-grupis ning laskuri-
ja ratsarügementide tt-kompanis on kahurid iseliikuvail aluseil;
- korpuses on tangihävitajate divisjon kolmekompanilises koosseisus, a 16 kuni 20 tangihävitajat;
- armee tangitõrjekoondises on tt-kahurite gruppide kahurid iseliikuvail aluseil ja tankide hävitajate rügementides tangihävitajad.

Mootori jõul liikuva lafetiga resp. iseli-

kuva alusega tt-kahuri paremusena autor mainib alalist tulistamisvalmsust, mis hõlbustab rännakukolonnide julgestamist ja kõrgema juhatuse käsutuses olevate ning tangikallaletungide puhul sissemurde rajooni visatavate tt-varude rakendamist.

Tangihävitaja all autor mõtleb ülirelvastatud ja ülikiiret tanki. Seni kuni tangihävitaja püsib alles teorias ja pole suudetud konstrueerida veel selle mõiste väärilist võitlusvahendit, tuleb autori arvates lugeda tanki kõige paremaks tt-vahendiks. Et seejuures otstarbekast kasutada tankide peamist positiivset omadust — suurt liikumiskiirust, olevat kõige parem tanke hoida kõrgemate instantside käsutuses tt-varu üksustena.

Seega kol. Nehring'i vaadete kohaselt tt-relvade motoriseerimine on sisuliselt arendatud mehhaniseerimiseni, sest kol. Nehring eelistab tt-relvi iseliikuvail aluseil ja tangi põhimõttele vastavaid, kuid hoopis suuremate lahinguvõimetega tangihävitajaid või nende puudumisel tanke.

Saksa kindralstaabi major A. Schell oma teoses „Võitlus tankide vastu“ (Kampf gegen Panzerwagen. Berlin 1936) pooldab samuti tangihävitajaid. Ta leiab, et kaas-
aegsed tt-vahendid on kõik passiivsed, sest nad astuvad tegevusse vaid siis, kui vastane kallale tungib. Nad peavad vastast ootama ega ole võimelised ise viimast üles otsima ja hävitama. Major Schell oma töö sissejuhatavas osas tähendab, et küsimus, kas tt-kahurid on hobuveoga, motoriseeritud või mehhaniseeritud, ei muuda tema põhimõtetelisi arutlusi. Nüüdisaegsel tehnikal ei ole-
vat suuri raskusi ehitada sellaseid mootoreid, mis oleksid suutelised pidama jalaväega ühtlast rännakutempot, ilma et seetõttu mootorid üleliigselt kuluksid.

Lõppjärelduste raskuspunktiks osutub aga just autori veendumus, et tänapäeva tt-vahendid on liiga nõrgad massilise tangikallaletungi tõrjumiseks. Autor teeb ettepaneku võtta kasutamisele diviisile peale tt-kahurite veel tangihävitajate koondis ja orgaaniline lennuvägi tt-ülesanneteks.

Tangihävitajas autor näeb võimsat tõrjevahendit, milline tangirünnaku puhul võib aktiivselt teotseda. Nagu õhus on parim tõrjevahend hävitaja, nii olevat tarvis ka maapeal võitluseks soomusmasinatega tangihävitajaid, millised ületaksid tanke kiiruselt, soomuse vastupidavuselt ja relvastiselt.

Major Schell väidab, et soomusosad on moodses sõjas üle võtnud Friedrich Suure lahinguratsaväe ülesande. Soomusrüütel on tõusnud uuesti lahinguväljale soomusmasi-

Paul Verev 50-aastane.

9. augustil s. a. sai sõjaväeametnik Paul Verev 50-aastaseks.

Juubilar on pärit Vana-Antsla vallast Võrumaalt, sündinud 09. 08. 1889. Lõpetas Tsooru 2-klassilise ministeeriumikooli ja õiendas 1915. a. katsed II järgu vabatahtliku õigustele. Võttis osa Maailmasõjast. Eesti Vabadussõja tegi kaasa 2. Diviisi Loomalaatsareti majanduseülemana ja hiljem 2. Diviisi Intendantivalitsuse kraamilao ülemana. Rahu ajal on teeninud mitmesugustes asutistes ja väeosades majandusülema ametikohtadel.

Ülendati sõjaaegseks ametnikuks 1917. a. ja kõrgendati sõjaväeametnikuks 1923. a. Evib endise Vene hõbeauraha Stanislaoose lindil — hoolsa teenistuse eest.

Sõjaväeametnik Verev on omal ametialal tuntud kui eeskujulik töömees.

Soovime juubilarile tema tähtsa sünni-

Sv-ametnik P. Verev.

päeva puhul parimat tervist ja õnne kõigis üritusis.

nas. Nagu tollal tõi edu mass, nii on see ka tänapäeval. Nagu tollal ei suutnud küllaldaselt kaitset pakkuda pataljoni suurtükkid jalaväes, nii on see ka tänapäeval. Tollal oli parimaks vahendiks vastulööku soomusratsanikele soomusratsanike poolt, nii on see ka tänapäeval soomusmasinate vahelises võitluses.

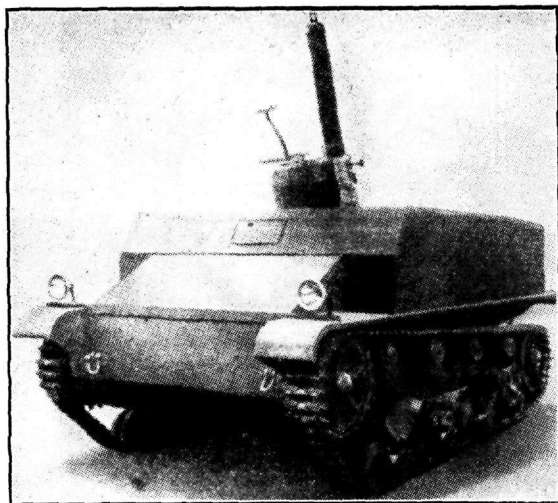
Seega major Schelli vaadete kohaselt võib võitluses tankidega otsustavust saavutada vaid mehhaniseeritud tt-vahenditega. Tangihävitajate sajakaupa juurdeandmisega jalaväediviisidele oleks astunud suur samm selles suunas, kus enam ei saa rääkida „kahuri võitlusest soomuse vastu“, vaid „soomuse võitlusest soomuse vastu“. Sellaseid tulevikuperspektiive aitab kõneallosele major Schelli teose suhtes hoida realiteedi raames Saksa Sõjaakadeemia ülema kindral Liebmann'i eessõna, milles muuseas väidetakse järgmist: „Kus ainult veel soomus võitleb soomuse vastu, sääl on oma sisu kaotanud küsimus, kuidas soomustamata ennast kaitsma peab soomuse vastu. Kaasajal ei olda aga veel niikauge. Veel on kõikides sõjavägedes massilisest soomustamata jalavägi ja suurtükivägi, ja niikaua kui need sellasena püsivad, seisab tt-probleem eriliselt akuutsena päevakorral ja ületab oma tähtsusest teised lahendamist vajavad küsimused.“

Saksa riigi ja sõjaväe kõrgeim juht lausus hiljuti ühes oma avalikkusele määratud

kõnes, et Saksamaa evib parimat tangitõrjet maailmas. Hoolimata sellest tunnustavast hinnangust ilmneb saksa sõjakirjanduses pidev otsimistung parimate tangitõrje lahenduste leidmiseks. Kol. Nehringi ja major Schelli ideedele analoogilisi mõtteavaldusi tangitõrje alal leidub väga palju. Arutlused probleemi ümber, kas motoriseerida või mehhaniseerida tt-vahendeid, lõhestuvad sageli vastasrindlikeks arvamuseks. Nii leiame „Militär-Wochenblatt'ist“ nr. 9 — 1937, kirjutise, mille anonüümne autor võtab omaks seisukoha, et parima tangitõrje moodustab „soomus soomuse vastu“. Ta analüüsib tangihävitajate ja tankide kasutamise võimalusi tangitõrjeks ja jõuab otsusele, et liikuvat tt-relva on vaja. Autor arvab, et tank on tangihävitajast suurema manööverdamisvõimega, seepärast pidavat eelistama tanke. Ometi pole autor niivõrra eluvõõras targutaja, et ta ei jäta mainimata, et tangid ja tangihävitajad kui tt-relvad on veel tuleviku-unistuseks. Kaasajal tulevat paratamatult leppida odavamate tt-vahenditega, mis vastuvõetavad riigi majanduslikule kandejõule.

Sama ajakirja sama aastakäigu numbris 44 insener Brandt kirjutab, et kaasaja tangitõrje nõrkus seisneb selles, et puudub isesõitev ja alati võitlusvalmis relv. Seepärast tulevat kõik tt-relvad asetada isesõitvatele lafettidele.

Vastandseisukohana võib refereerida kir-

Vickers'i 40-mm iseliikuva alusega tt-kahur, kasutatav ka õhukaitseks. Aluse konstruktsioon sarnaneb 6-tonnisele tangile; relv kujutab endast suurt märki.

jutist „Die Kraftfahrkampftrope'ist“ nr. 4 ja 11, 1937. Artiklis „Isesõitev lafett — ei, tangihävitaja — jah!“ ütleb selle autor isesõitva alusega tt-relva kohta: „See on kahur, mille lafett on temaga orgaaniliselt ühendatud. On eksitus arvata, et need „monstrumid“ on kõlvulised oma suure märgi tõttu tangitõrjeks. Tulevikus etendab järjest suuremat osa säärane tt-relv, mis on kogult väike ja madal, sest ainult säärase relvad võivad hästi kohaneda maastikule.“ Tangihävitaja kohta arvab autor, et sõna tangihävitaja tuleb ära unustada, sest tangihävitaja ei ole muud midagi kui tank, mis on vastase tangist klass kõrgem.

Kuni kõige hilisema ajani pole vaibunud targutused tt-relva motoriseerimise ja mehhaniseerimise ümber. Nii leiame „Militär-Wochenblatt'ist“ nr. 49 — 1939 artikli, milles jälle tõstetakse üles küsimus, kas on küllaldane mootorsõidukist veetav 37-mm tt-kahur või on tarvis veel mingisuguseid teisi tt-võitlusvahendeid.

Autori analüüsist ilmneb, et raske on vägesid peamiselt liikumisel (rännakul, kalalätungil jne.) kaitsta tankide vastu praeguste tt-vahenditega. Nimelt ei suutvat maastikuauto järel veetav tt-kahur rännakul ootamatu tangikallaletungi puhul õigeaegselt tuld avada. Sest tule avamiseks on tarvis kahur haakida lahti veoki küljest ja keerata laskesuunda, kuna veok peab seejärel tõmbuma varje taha. Kõik need tegevused nõuavad nii palju aega, et enamikul juhtumitel jääb tule avamine hiliseks.

Samuti olevat raske järgnemine peale-

tungil edasiliikuvatele osadele, sest kahuri vedamine meeskonna jõul mürsulehtreist kaetud maastikul osutuvat võimatuks. Maastikuauto olevat aga niivõrra suur ja kaitsetu märk, et ta peab jääma esiosadest tahapoole vähemalt 1000 m. Seepärast osutuvat jalaväe kaitsmine vastase tangilöögi puhul täiesti illusoorseks.

Iseliikuvate aluste kasutamisele võtmisega ja nende soomustamisega jõutavat aga välja olukorrani, kus jalavägi evib orgaanilisi saatetankide üksusi, mida võidakse kasutada ka mundeks ülesanneteks kui vaid puhttangitõrjeks. Seega arenevad iseliikuvate alusega tt-kahuri idee lõpuks absurdsuseni. Konstruktsiooniprintsiipe võivad õppida lahingulaevadelt, kus iga tüübi juures on arendatud vaid eriomadusi. Olevat ebakohane ja mõttetu tõrjeks konstrueeritud võitlusvahendeid püüda kasutada ka luure ja pealetungi ülesanneteks.

Autori poolt soovitatud jalaväe võitlusvahend tankide vastu, nn. „Panzerabwehrwagen“, on iseliikuva alusega tt-kahur, kallibriga 37 mm või 47 mm. Välismõõdetult sellane relv peaks olema väike, kuid evima suurt liiklemisvõimet maastikul. Soomusega oleks relv kaetud vaid eest, ja sedagi maksimaalsest harilikukalibriiliste püssi ja kuulipilduja soomuskuulide vastu. Liikumiskiirus ei tarvitseks ületada 5—10 km. Praeguse maastikuauto järel veetava tt-kahuri liikumiskiirus olevat jalaväe rännakute jaoks liiga suur, mistõttu tt-kahurid pidavat liikuma hüpetena ja kindlasti ei olevat nad õigeaegselt ja õiges kohas tulistamisvalmis. Autor nõuab seepärast jalaväe tt-relva, mille kiirus oleks kohandatav jalaväe rännakukiirusega ja mis oleks alaliselt tulistamisvalmis ja hädakorral suudaks isegi tulistada liikumisel. Sellaseid aeglaselt liikuvaid relvi ei kasutaks ka ükski rügemendiüleml teisteks ülesanneteks, kui vaid tangitõrjeks. Autor lisab, et mõistetavalt ei puuduta tema arutlused divisii ja motoriseeritud jalaväe tt-üksusi. Nagu diviisi tangitõrje taktikalised ülesanded on erinevad jalaväe omadest, nii tulevat leida sobiv moodus vastavaks erinevaks ja otstarbekohaseks relvastiseks.

Ülal refereeritud kirjutiste kohaselt tt-relvade arengu kõrgeimat taset nähakse nende mehhaniseerimises kas täielikult või osaliselt. Küsitavaks jääb, kuivõrra otstarbekohased on mehhaniseeritud tt-relvad vägede kõikides formatsioonides, ja kas seega ei ähvarda jalaväge ülekoormamine kõigi sellega kaasaskäivate pahedega. Osaliselt on valgustatud mehhaniseeritud tt-relvade

puudusi juba käesolevasse kirjutisse paigutatud refereeringuis. Neile täiendavaid mõtteid pakub kapten Soury arvustus major Schelli teose kohta („La Revue d'Infanterie“ nr. 538). Kapten Soury leiab, et sõjaväe organiseerimisel ei tohtivat laskuda sellasesse pessimismi, sellasesse äärmusse, nagu seda on teinud major Schell oma teoses, kus nõuab väga rohkearvulist ja teoreetiliselt senisest suuremate võimetega tt-relvastist. Kapten Soury ei poolda tangihävitaajate koondisi diviisi koosseisus, sest kuigi sellase universaalvõimetega võitlusvahendi

loomine oleks võib-olla tehniliselt võimalik, siiski ei olevat praegu riike, kes majanduslikult oleksid nii tugevad, et sellaseid tanke anda sajakaupa jalaväediviisidele.

Kokkuvõetult ilmneb nüüdisaja sõjakirjandusest, et olemasolevaid tt-relvi ei peeta veel kaugelki täiuslikeks, eriti mis puutub nende relvade motoriseerimis- ja mehhaniseerimisprobleemi. Esitatud mõtted pälvidavad tähelepanu kui mõningad võimalikest tulevikuperspektiivist, millede kohandamine ja sobivus tegeliku elu raamesse on aga veel täiesti lahtine küsimus.

Juhendeid noorsõduri lahinguliseks väljaõppeks.*)

Leitnant I. Paul.

4. Tutvumine öise tegevuse iseärasustega.

Öise tegevuse osatähtsus on järjest suurenenemas, mispärast suuremat rõhku tuleb panna ka öisele väljaõppele. Välisriikide sõjavägedes leiab öine tegevus väga suurt tähelepanu ning sellele on pühendatud raamatuid ja hulgaliselt artikleid sõjakirjanduses.

Noorsõduri väljaõppel on soovitatav enne seda, kui asutakse üksikute öiste lahinguvõtete ja tegevuste käsitlemisele, selgitada ja esile tuua öise tegevuse iseärasusi. Kui suudetakse jäädvustada need iseärasused kohe esimesel öisel õppusel küllalt reljeefselt noorsõduri mällu, siis on sellest suur kasu edaspidiste õppuste juures.

Õppusel, mille eesmärgiks on tutvustada noorsõdurit öise tegevuse iseärasustega, käsitletakse:

1. Orienteerumist tähtede (põhjanaela) ja kuu järgi.
2. Kuuldavust, eesmärgiga tutvustada noorsõdurit igasuguste lahinguliste ja mittelahinguliste öiste häältega.
3. Nähtavust, eriti öist vaatlust soodustavaid võtteid ja tule reellikkust.
4. Kohanemist öistele tingimustele mitmesugustel lahingulistel tegevustel, nagu: liikumisel, relvade käsitlemisel, pioneeritööde täitmisel, teadete kirjutamisel jne.

Õppeainet käsitlevat kirjandust.

Tuleb märkida, et eestikeelset kirjandust sel alal on väga vähe, ja seepärast nimetan eestikeelsetele raamatutele lisaks ka paar

võorkeelset, kus öist väljaõpet käsitletakse väga põhjalikult.

1. Jalaväe eeskiri. II osa. Jalavägi lahingus. Tallinn, 1931. §§ 645—668. Käsitletakse lahingutegevust öösi, öise tegevuse iseärasusi ja üksikuid teotsemisvõtteid.
2. A. Gromilov. Üksikvõitleja taktikaline väljaõpe. I osa. Tallinn, 1928, lk. 76—88. Käsitletakse vaatlemist ja nähtavust öösi, tegevust helgiheitjaga ja rakettidega valgustamisel, kuulamist ja orienteerumist öösel, ühes juhtnõõridega väljaõppeks.
3. Boltze, Artur, Generalleutnant a. D. Das Nachtgefecht. Berlin, 1936, lk. 18—34. Käsitletakse kuulamise, vaatlemise, relvakäsitsemise ja orienteerumise harjutusi öösel. (Raamat on tõlgitud ka vene keelde.)
4. Horikov, I. P. Notšnõje utšeniija. Moskva, 1936, lk. 17—30. Käsitletakse öist vaatlust, luuret ning enda ja oma tegevuse moondamist.

Õppuste organiseerimine.

Õppus noorsõduri tutvustamiseks öise tegevuse iseärasustega tuleks teostada võimalikult vara, hiljemalt 2. või 3. õppenädalal. Kõigil edaspidistel öistel õppustel tuleb aga veelgi süvendada noorsõduri teadmisi sellel alal. Eriti põhjustab seda asjaolu, et ikka ja jälle tajub silm ja kõrv pimedas midagi uut, millele varem tähelepanu pole juhitud. Ka ööd ise on erinevad.

Õppeainet võib käsitleda väga mitmesuguses järjekorras ja vastavalt sellele tuleb organiseerida ka õppus. Soovitatav on anda

*) Algus vt. „Sõdur“ nr. 24-25, 26-27 ja 28-29.

esimese õppusega võimalikult tervikuline pilt öise tegevuse iseärasustest.

Õppegrupi esimesel õppusel moodustaks terve rühm, kusjuures õpetajaks on rühmaülem. Allohviterid, rühmavanem ja jaoülemad, rakendatakse mitmesuguste demonstratsioonide läbiviimiseks.

Õppuse kohaks on soovitatav valida kõigile tuntud lagendik (läbimõõduga umbes 300—400 m), mille läheduses oleks mõni kõrgendik ja ka metsa. Kui sellast maastikku õppeväljadel ei leidu, siis võib õppust teostada ka igal teissugusel maastikul, kusjuures käsitletavat õppeaine hulka või käsitlemise järjekorda tuleks kohandada olukorrale.

Soovitatav on esimeseks õppuseks vaikne ilm selge tähistäevaga, kuid kuupaisteta.

Öise kuuldavuse ja nähtavuse selgitamiseks vajalikke demonstratsioone tuleb enne õppust põhjalikult ette valmistada, pidades silmas varem toodud nõudeid sellel alal (vt. „Sõdur“ 28-29, lk. 659). Signaalid demonstratsioonide alguse tähistamiseks on soovitatav anda taskulambiga, mis varustatud rohelise ja punase filtriga.

Õppeabinõudeks on:

- a) kuuldavuse demonstreerimiseks: 2—3 õppepüssi täägiga ja paukpadrunitega, kergekuulipilduja ühes magasiniga, kiiver, gaasitorbik, labidas, kirves, saag, traat, teibad, munakivid, jalgratas ja vastavalt võimalustele veel teised lahingulisi helisid põhjustavad vahendid.
- b) nähtavuse demonstreerimiseks — 3—4 taskulampi, tikud, suitsud, telkmantel, värvilised signaallipud, rakettpüstol, valgustus- ja signaalraketid ja võimaluse korral veel teised valgustusabinõud.

Õppuse läbiviimine.

Esimene õppus algab orienteerumisega tähtede järgi (kui on kuupaiste — ka kuu järgi). See teostatakse üldjoontes samadel põhimõtetel nagu orienteerumine päevalgi (vt. „Sõdur“ nr. 24-25, sama kirjutis).

Järgmisena tuleks selgitada öist kuuldavust ja nähtavust demonstratsioonide abil.

Kuuldavuse selgitamiseks demonstreerivad grupe peaks olema vähemalt kaks, nendest üks asuks 25—40 m kaugusel (olevalt ööpimedusest — et ei oleks õpilastele nähtav) ja teine 100—150 m kaugusel. Demonstratsioonide eesmärgist tingituna on soovitatav, et teine grupp asuks kõva pinnasega teel.

Üksikud demonstratsioonid algaksid rühmaülema signaali järgi ja need võiksid olla järgmised:

I. Relvade ja rakmete ettevaatamatul käsitsemisel tekkivad helid:

- a) püssilaadimine kuuldavalt,
- b) tulistamine paukpadruniga,
- c) püssi võtmine rihmale rihma nagisedes,
- d) täägi asetamine püssi otsa kuuldavalt,
- e) kuulipilduja laadimine,
- f) magasin kukutamine,
- g) kiivri kukutamine kõvale pinnasele,
- h) gaasitorbiku kandetoosi avamine ja sulgemine kuuldavalt, ja
- i) rakmete kolistamine.

Õpilaste ülesandeks on määrata kindlaks heli tekkimise põhjus. Õppuse juhataja juhib tähelepanu vastavate helide reetlikkusele ja annab juhiseid relvade õigeks käsitsemiseks ja rakmete kolina vältimiseks.

II. Liikumisel tekkivad helid:

- a) liikumine taktsammu kõvapinnasel teel,
- b) liikumine vabasammu kõvapinnasel teel,
- c) liikumine taktsammu ja vabasammu pehmel pinnasel,
- d) jooksmine mitmesugusel pinnasel,
- e) üks demonstreerija liigub kuulmatult rühma juurde,
- f) liikumine rakmete kolisedes (gaasitorbik puutub vastu püssi, labidas vastu tääki jne.),
- g) rakmete puutumine vastu jalgratta porilauda, ja
- h) puuoksa libistamine mööda jalgratta kodaraid.

Jällegi on õpilaste ülesandeks määrata kindlaks heli tekkimise põhjus, kuna õppuse juhataja selgitab õigeid liikumisviise öösi.

III. Pioneritöödel tekkivad helid:

- a) kaevumine kõvas pinnases,
- b) kirvehoobid puudele,
- c) puusaagimine,
- d) teiba maasse tagumine, teiba kukutamine,
- e) traadi kõlina tekitamine, ja
- f) kivide pildumine hunnikusse.

Õppuse juhataja selgitab, mida võiks tähendada ühe või teise demonstreeritud heli kuulmine (missugust vastase tegevust see reedaks?).

IV. Käsklused ja kõne:

- a) kõva häälega käsklused: „Edasi marss!“ „Tääk!“
- b) hüüe: „Kus asub III pataljon?“ „Soomusosad sulevad tee!“
- c) sosistades kõnelemine ja
- d) mõmisedes kõnelemine.

Pärast neid demonstratsioone õpilased õpivad tundma looduslikke hääli ja tegema neist järeldusi. Näiteks laseb vihane koerahaukumine oletada, et selle on miski põhjustanud (vastane).

Noorsõdur peab tundma ka linnuhääli, milleks tuleb lasta teda kuulata vaikselt linnulaulu ja määrata linnu nimi. Tähelepanu tuleb juhtida sellele, et lindude ja loomade hääli võib kasutada sidepidamisel, kuid samas ei tohi unustada, et iga linnu hääli ei sobi igale maastikule ja igale aastajale.

Nähtavuse selgitamiseks demonstreerivad grupe peaks olema samuti kaks, kusjuures üks asuks ca 200—300 m kaugusel, teine aga teotseks õpilaste otseses läheduses.

Demonstratsioonid nähtavuse selgitamiseks võiksid olla järgmised:

I. Teate (kaardi) lugemine:

- a) taskulambi valgusel teate lugemine, tuld varjamata,
- b) teate lugemine taskulambi valgusel telkmantli all,
- c) tuletiku süütamine,
- d) suitsetamine.

Rühmaülem juhhib õpilaste tähelepanu tule reetlikkusele ja vajadusele vältida öösi lahinguväljal suitsetamist.

II. Tule järgi liikumine kindlaks tegemine:

- a) demonstreerija, hoides taskulampi ühekõrgusel, läheneb ja kaugeneb (õpilaste tähelepanu juhitakse sellele,

et kaugenev tuli näib vaatlejale tõusvana ja lähenev langevana),

- b) demonstreerija, tuld järkjärgult kinni kattes (vähendades) läheneb, avab aga lähemale jõudnult kogu valguse (õpilased satuvad pettuse ohvriks ja neile jäädvustatakse mällu, et lähenev tuli alati suureneb ja kaugenev väheneb).

III. Kauguste hindamine tule järgi, milleks süüdatakse mitmesugusel varem väljamõõdetud kaugusel taskulambi tuli ja lastakse õpilasi määrata kaugusi.

IV. Mitmesuguste esemete ja värvide nähtavus:

- a) liikumine künkal, mis projekteerub taevafoonile,
- b) liikumine maastikul, mille foonil mets,
- c) õppegrupi läheduses on üles seatud värvilised signaallipud (õpilased teevad kindlaks, kui kaugele on üks või teine värv nähtav ja missugune värv on kõige rohkem nähtav).

Edasi juhitakse õpilaste tähelepanu öise moondamise iseärasustele. Samuti vaadeldakse esemeid, mis päevastest õppustest on tuntud, ka öösi ja selgitatakse erinevusi (eriti raske on hinnata reljeefi).

V. Nähtavus kunstliku valgustusega:

- a) kaevumine raketivalgusel (100 m kaugusel üksikud isikud on selgesti nähtavad),
- b) raketivalgusel kaevajad ei tee ühtegi liigutust ja on varjatud.

Õpilaste tähelepanu juhitakse sellele, et kunstliku valgustuse juures eriti reetev on liikumine ja seda tuleb vältida. Kohe pärast raketi väljalaskmist, veel enne kui ta hakkab valgustama, tuleb varjuda. Vaatleja kunstliku valgustuse juures ei tohi mitte jälgida raketti, vaid peab kogu tähelepanu pühendama maastiku vaatlemisele ja vastase leidmisele. (Järgneb.)

Diviisiülema ja diviisi intendandi majanduslikke õigusi ja kohustusi.

Diviisiülem Läti väeosa majapidamise määruse kohaselt (pandi kehtima 1935. a.):

- on vastutav selles, et diviisi väeosad ja asutised oleksid varustatud korraldlikult ja õigeaegselt kõige vajalikuga;
- juhhib alluvate väeosade ja asutiste majapidamisi ja valvab, et majapida-

miste alal täidetakse kehtivaid seadusi ja määrusi ning toimitaks otstarbekalt ja säästvalt;

- kontrollib diviisi väeosade majapidamisi isiklikult või oma alluvate ametiisikute kaudu;
- on vastutav selles, et väeosade ja

asutiste ülemate vahetusel nad korralikult ja õigeaegselt annaks üle majapidamise, ja hoolitseb, et võimalikud kahjud süüdlastelt sisse nõutaks;

— kinnitab kõlbmatu või mittevajaliku varustise prakeerimis-, hindamis- ja müügiaktid summa suurusele vaatamata ja õppustel või sõjas tarvitatud laskemoona ja lõhkeainete aruanded.

Diviisiülema korralduses peavad olema õiged ja täielikud teated diviisi varustise seisukorra kohta.

Diviisiülema korraldusel võib varustist välja kirjutada raamatutest, võttes kahju riigi kanda juhtudel, kui kahju tekkimise põhjuste selgitamisel ei ole tulnud ilmsiks ametiisikute kuritarvitusi või lohakust ja kui kahju suurus igal üksikul juhul ei ületa 500 latti, kuid varustise alal, millele ette nähtud kindlad kahanemism normid, — kui kahju ületab ettenähtud normi mitte rohkem kui 100 lati võrra igal üksikul juhul.

Diviisiülem kannab vastutust selles, et temale alluvad väeosad alati oleksid sõjategevuseks ette valmistatud, millega seoses ta valvab, et sõja ajaks valmis pandud varustist hoitaks korralikult ja et seda ettenähtud arvul ja ajal värskendataks.

Sõja ajal diviisiülemal on õigus võtta riigi kanda diviisi väeosades sõjategevuses või sellega seoses olevate ülesannete täitmisel hävinud, rikutud või kadumaläinud varustise väärtus summa suurusele vaatamata ja rekvireerida diviisi sõjategevuse rajoonis hädavajalikeks jooksvateks tarvidusteks varustist, kui seda ei muretse sõjaväe varustamisasutised.

Sõja ajal diviisiülem kinnitab nõudmised varustisele, mille tarvitamiseks ei ole ette nähtud norme, vaid mida väeosad nõuavad ja kulutavad tegelike vajaduste kohaselt, ja valvab, et vaenlastelt saadud varustis antaks aegsasti ladudesse või kasutataks sõjaväe vajadusteks ettenähtud korra järgi.

Diviisi intendant korraldab diviisi varustamist intendantliku varustise, ruumide, kütte ja valgustusainetega. Diviisi varustamist muudel aladel korraldavad vastavate eriteenistuste ülemad või ametiisikud diviisiülema määramisel. Neile ametiisikutele sellastel juhtudel määratakse diviisi intendandi õigused.

Diviisi intendant kogub andmeid diviisi

rajoonis varustisartiklite hulga ja hindade kohta, kogub ja hoiab korras igasuguseid teateid kõigi varustisartiklite ja nende seisukorra kohta diviisi väeosades, hoolitseb, et väeosades oleks vajalik arv kõike tarvilikku varustist, kontrollib varustise nõudmisi ja aruandeid, mis väeosad esitavad diviisi intendandi kaudu, koostab majandusaasta kohta diviisi varustise muretsemise kava ja esitab selle diviisiülema heakskiitmisel varustusvalitsuse ülemale, korraldab varustise ostusid diviisiülema ja varustusvalitsuse ülema juhtnõuoride kohaselt ning valvab sõlmitud lepingute täitmise üle, valvab, et väeosades valmistatud varustis oleks nõutavas headuses, kontrollib diviisi väeosade majapidamisi, ette kandes revideermise tulemustest diviisiülemale ja varustusvalitsuse ülemale, valvab, et väeosade majapidamis- ja säästsummad kulutataks õigesti ja otstarbekohaselt, võtab osa diviisi väeosade inspeksioonist, annab kaasallkirja majandusala kirjadele, aktidele jne., mis kirjutatakse alla või kinnitatakse diviisiülema poolt.

Sõja ajal diviisi intendant organiseerib ja korraldab intendantliku varustise muretsemist diviisi väeosadele, hoolitseb, et kohapealsed vahendid diviisi rajoonis täiel määral ära kasutataks.

Diviisi intendandil on õigus muretseada vähempakkumise korras toiduaineid ja anda välja toiduainete ümbertöötamise, kuivatamise, ümberpaigutamise jne. töid diviisi varustamiskava ja varustusvalitsuse ülema korralduste kohaselt, kinnitada kõlbmatuks või mittevajalikuks muutunud varustise akte kuni 2000 latini igal üksikul juhul, kinnitata tähendatud varustise müüke enampakkumise korras kuni 3000 latini igal üksikul juhul, kui pakutud hind ei ole väiksem komisjoni hinnast, ja lubada raamatutes kuluks kanda varustise puudujääke, mis tekkinud kahanemisest, kui need ei ületa ettenähtud norme.

Mobilisatsiooni korral diviisi intendant koostab diviisi sõjaeagse varustise muretsemise kava, kogub ja hoiab korras teateid kohapeal leiduva varustise, veskite, leivatehaste ja veovahendite kohta diviisi rajoonis ja hoolitseb, et diviisi väeosad ja asutised oleksid majanduslikult sõjaks hästi ette valmistatud ning et transporditeenistuseks sõdurid oleksid hästi välja õpetatud.

—t.

Märkmeid Eesti, Läti, Leedu ja Poola kaadriallohviteride teenistuskäigust.

1. Komplekteerimine.

Eestis, Lätis ja Leedus komplekteeritakse kaadriallohviteri ajateenijatest pärast sundajateenistuse lõppu; Poolas peale selle ka veel allohviteridekooli lõpetanuist. Õpetus Poola allohviteridekoolis vältab 3 aastat ja kooli võetakse õpilasi alates 15 aasta vanusest. Nõutavatele tingimustele vastava isiku vastuvõtmiseks kaadriallohviteriks on Eestis vajalik diviisiülema nõusolek, kuna Lätis otsustab vastuvõtmise väeosaülem. Ainult distsiplinaarkorras vallandatud teenistusse võtmine kuulub Lätis selle diviisiülema kompetentsi, kes otsustas vastuvõetava teenistusest vallandamise. Eestis distsiplinaarkorras vallandatud üldse ei ole lubatud teenistusse võtta. Leedus ei või võtta kaadriallohviterina teenistusse neid, kes on sõjaväeteenistusest eemal olnud üle kahe aasta.

Välja arvatud Eesti, ei määrata kaadriallohviteri kohe pärast teenistusse võtmist vastavale ametikohale, vaid teatav aeg (Lätis 1, Leedus 1,5 ja Poolas 2 aastat) arvatakse katseajaks kaadriallohviteri teenistuskõlblikkuse selgitamiseks. Kui selle aja kestel on ta osutunud kõlbmatuks, vallandatakse ta teenistusest. Seevastu aga, kui vastuvõetu on kõlblik, võib teda teenistusest vallandada vaid seaduslikus korras.

Eestis kaadriallohviter*) vabastatakse tegelikult sõjaväeteenistusest peale seadluses ettenähtud poliitiliste põhjuste ja tervislikult kõlbmatuks tunnustamise ka veel:

- 1) koosseisu vähendamisel, kui ei ole võimalik leida teist vastavat ametikohta või jätta teda üle koosseisu;
- 2) vanuse ülemäära täitumisel;
- 3) kui kohtuotsuse põhjal ametikohalt tagandatud või distsiplinaarkorras madalamale ametikohale määratud ja järgmise atesteerimisaasta jooksul ei ole tunnustatud vääriliseks oma endisele või sellele vastavale ametikohale;
- 4) distsiplinaarkaristusena seadluses ettenähtud korras ja
- 5) degradeerimise või reameheks alandamise puhul.

Peale selle kaadriallohviteri võib tegelikult sõjaväeteenistusest vabastada:

- 1) puhkepensioni alammäära väljateenimise puhul,
- 2) pärast mitterahuldavat atestatsiooni,
- 3) seadluses ettenähtud karistuste alla langemisel ja
- 4) teenistuse huvides pärast sellekohast juurdlust ja allohviteri enda seletuse ärakuulamist.

Läti seadus näeb ette, et distsiplinaarkorras kaadriallohviteri võib vallandada kompaniülema ettepanekul diviisiülema otsusega toimetatud juurdluste põhjal.

Leedus toimub vallandamine vahetu ülema kirjaliku atesteerimise alusel, kusjuures diviisiülem võib mitterahuldavalt atesteeritud kaadriallohviteri paigutada atestatsiooni kontrollimiseks teisele ametikohale.

Poolas mittekohaseks arvatud kaadriallohviteri väeosaülem võib vallandada 3-, 6- või 9-aastase teenistuse möödumisel.

Vanuse ülemäär riviametikohtadel teenivatel kaadriallohviteridel on keskmiselt 45 aastat ja administratiivametikohtadel 55 aastat. Eestis ja Leedus vanuse ülemäär on sõltuv ametist — mida madalam amet, seda väiksem vanuse ülemäär: Eestis riviametikohtadel 42—48 aastat ja administratiivametikohtadel 50—56 aastat, Leedus 30—45 aastat, kusjuures diviisiülem võib kõrgematel ametikohtadel teenivatel kaadriallohviteridel pensioni väljateenimiseks vanuse ülemäära pikendada. Poolas pärast 12 aasta teenistust kõik kaadriallohviterid kas arvatakse pensionile või määratakse teenistusse riigi tsiviilasutistesse.

2. Palk ja varustis.

Eestis enne 1. juulit 1937 teenistusse võetud kaadriallohviteridele makstakse lisatasu väljateenitud aja järgi: iga pideva 3 aasta teenistuse eest 3 kuu palk, iga 10 aasta teenistuse eest 6 kuu palk. Hiljem teenistusse võetuile makstakse teenistusvanuse tasu ühistel alustel riigiteenijatega. Lätis makstakse lisatasu (3 kuu palk) 5, 10 ja 15 aasta teenistuse järel ja 3, 8, 13 ja 18 aasta teenistuse järel tõstetakse palka 10% võrra. Teenistusaja hulka arvatakse kogu teenistuses viibitud aeg, nii pidev kui ka katkestatud aeg. Leedus erilisi lisatasusid väljateenitud aja eest kaadriallohviteridele ei maksta, aga erijuhtudel võidakse sõjaministri otsuse põhjal kaadriallohviterile maksta

*) Välja arvatud need, kes on tegelikult sõjaväeteenistusse võetud kutseohviteriks ettevalmistamiseks.

ühikordset toetust. Kraamvarustist Leedus kaadriallohviterile antakse nagu aegateeni-vaile sõdureile. Varustiseraha makstakse vaid ühekordselt — teenistusse astumisel. Kuid seetõttu Leedus kaadriallohviteridele makstakse 2 korda aastas pühade lisatasu, igakord poole kuupalga suuruses. Erandina Eesti ja Läti korrašt võiks veel märkida, et Leedus kaadriallohviteride lapsed, kui nad edukalt õpivad keskkoolis ja kõrgemates õppeasutistes, vabastatakse õppemaksust ja kõik perekonnaliikmed saavad sõiduraha sõitude puhul arstimise otstarbel ning neil on õigus hinnaalandust saada sõitudel riiklikel veo- ja liiklemisvahendil. Palka kaadriallohviteridele Leedus makstakse nii ametikoha kui ka aastme järgi. Seega Leedus ühel ja samal ametikohal teenivatest kaadriallohviteridest saab suuremat palka see, kel kõrgem auaste.

3. Teenistuskäik.

Eestis võib aastmes kõrgendada vaid neid kaadriallohviteri, kes on teeninud vähemalt ühe aasta ametikohtadel, mis võimaldavad kõrgendamist esitatavasse aastmesse, kes on vääristatud järgmisse aastmesse kõrgendamiseks, kes on vastavale aastmele ettenähtud aja välja teeninud ja kes on atesteeritud vähemalt heaks kahe viimase aasta eest (vanemveebliks kõrgendamisel kolme viimase aasta eest), kusjuures vanemveebliks kõrgendamisel peab olema veel õiendatud vastavad katsed Sõjavägede Juhataja poolt määratud ainetes ja ulatuses ning evitama üldharidust vähemalt keskkooli õppekursuse ulatuses, kui teenitakse erialaametikohadel.

Leedus aastmes kõrgendamiseks kaadriallohviter peab enne lõpetama vastava erikursuse. Leedu seadus määrab ühtlasi, et aastmes kõrgendamiseks peab kaadriallohviter olema varem vastavatel ametikohtadel ettenähtud aja ära teeninud. Läti sea-

dus kaadriallohviteride sõjalist ja üldist haridustaset ette ei näe, vaid määrab kindlaks haridustaseme täiendamise korra allohviteride kursustel. Kaadriallohviteri auastmes kõrgendamiseks (välja arvatud ohvitseri-asetäitja auaste) on küllaldane, kui on vaba koosseisuline ametikoht, kui ta evib kiiduväärset käitumist ja kompaniülem teeb ettepaneku aastmes kõrgendamiseks. Poola seadus määrab kindlaks väljateenitava aja ja üldharidusliku taseme alammäära igale üksikule ametikohale. Näiteks seersandiks kõrgendamisel või vastavale ametikohale määramisel peab kaadriallohviteril olema keskkooli (riigigümnaasiumi) haridus.

Lätis ja Poolas on kaadriallohviteridele ette nähtud veel ohvitseri-asetäitja auaste. Lätis ohvitseri-asetäitjaid valmistatakse ette jalaväele sõjakoolis, teistele väeliikidele ja eriteadlasi (näiteks sideteenistusele) vastavate väeosade juures. Poolas ohvitseri-asetäitjate ettevalmistus toimub podchorunżij'de koolis. Lätis võib kaadriallohviter, kes ei ole vastavat kursust lõpetanud, sooritada ohvitseri-asetäitja aastme omandamiseks vastavad katsed eksternina ohvitseri-asetäitjate kursuse õppekava ulatuses, aga enne seda peab ta lõpetama allohviteride kursuse ja teeninud olema vähemalt 3 aastat kaadriallohviterina riviameetikohadel.

Ohvitseri-asetäitjad evivad teatud eesõigusi võrreldes teiste kaadriallohviteridega. Poolas tublimad podchorunżij'sid võidakse määrata väeosade administratiivkohtadele, mis ette nähtud ohvitseridele, näiteks kantseleiülemaks ja varaohvitseriks, samuti ka riviameetikohadele rühmaülemaks. Läti seaduses nähakse ette, et ohvitseri-asetäitja, teenides koosseisudes ohvitserile, administratiivohvitserile või sõjaväeametnikule ettenähtud ametikohal, saab palka selle ametikoha järgi, mida ta tegelikult täidab.

„Latvijas Kareivis“ nr. 19 — 1939 andmetel.

E. T.

Bibliograafia.

LÄTI.

„Militarais Apskats“ nr. 3 — 1939. a.

Õhudessandid ja nende vastu võitlemine.

Kolonel G. Karlsons.

Õhudessante võib kasutada:

— kallaletungideks vastase õhujõududele,

— vastase maarinde vertikaalseks haaramiseks ja

— vastase varuosade liiklemisteede sulgemiseks.

a) Kallaletungid vastase õhujõududele. Õhudessantosad võivad eduga teotseda vastase õhujõudude baaside vastu, teostades selleks (tavaliselt väikeste jõududega) ootamatuid öisi kal-

laletunge, eesmärgiga paralüüside või nõrgestada teatavaks ajaks vastase õhujõudude tegevust.

Õhuvastase ilmutamisest tuleb hoiatada kõiki aerodrome. Viimaste kaitseks tuleb tegevusse rakendada kõik käepärast olevad aktiivsed õhukaitsevahendid. Lendavat koosseisu tuleb välja õpetada ka teotsemiseks maapealses lahingus.

b) Vastase maarinde vertikaalne haaramine. Vertikaalsete haaramiste eesmärgiks on löökidega vastase tagalasse mõjustada rinde kokkuvarisemist, edustada seega rindelt teotsevate oma maavägede pealetungi. Vertikaalseid haaramismanöövreid võib edukalt teostada nii päeval kui ka öösel. Olenevalt olukorrast ja üllesaatud eesmärgist need haaramised jagunevad taktikalisteks ja operatiivseteks. Jõudude suurus on sõltuv üllesaatud eesmärkidest. Vertikaalse haaramise edu peamisi aluseid on ootamatus ja teotsemise kokkukõla õhuhüüesantosa ja maapeal teotsevate osade vahel.

Kõik üksused ja tagalaosad peavad olema igasuguses olukorras valmis võitluseks vastase õhuhüüesantidega. Juhatuse käsutuses peab olema vastavaid kiirestiliikuvaid varusid, mida on võimalik õigeaegselt paistata ohustatud rajooni. Puhkusel ning varus viibivates osades peab alaliselt teatav allüksus olema alarmiseisukorras. Vastase õhuhüüesantide vastu teotsevate maavägede tegevust tuleb toetada võimalikult suurearvulise lennuväega.

c) Vastase varuosade ühenduste tõkestamine. Lahinguolukord tihti nõuab vastase varuosade juurdetuleku tõkestamist otsustavasse kohta. Õhuhüüesantide tegevusse rakendamisel on siin eeldusi saavutada suuri tagajärgi. Tavaliselt võetakse selleks õhuhüüesantide poolt enda alla kitsustikud, jõgedest ülekäigud jne., s. o. rajoonid, kust vastase varud on sunnitud läbi minema.

Rinde otsustavasse löiku ruttavad varud peavad vältima vastase hüüesantidega võitluse astumist, püüdes neist mööda minna kõrvalteid kaudu. Vastase õhuhüüesantide likvideerimist tuleb alustada vaid pärast kriitilise momendi likvideerimist maarindel, või siis, kui teisiti antud rajooni pääsmine on võimatu. Vajaduse korral tuleb osa varusid suunata õhuhüüesantide vastu juba varem — viimaste aktiivse teotsemise paralüüsimiseks ning oma vägede seljataguse julgeoleku tagamiseks.

Lennukite tundmise väljaõppemetoodika.

Kolonelleitnant Weiss.

Kaasaegsete lennukite suured lennukiirused nõuavad õhuvaatluspostide personaalilt kiiret teotsemist. Kuid siin sünnitavad suuri raskusi lennukite suured lennukõrgused ja tihti ka halvad meteoroloogilised vaatlustingimused.

Näiteks:

a) Päeval, heades meteoroloogilistes vaatlustingimustes, lennuki lennates 500—3000 m kõrgusel:

— üksik lennuk on nähtav musta punktina juba 8—10 kilomeetri kauguselt vaatlujast;

— lennukigrupid on nähtavad juba 15—18 km kauguselt.

Ära tunda lennukit (resp. selle tüüpi) on eesnimetatud soodsetes vaatlustingimustes võimalik vaid 5—7 km kaugusel vaatlujast.

b) Udus, pilvedes kui ka pimedal ööl pole lennuk üldse nähtav, küll aga vaid kuuldav.

c) Päeval, heades meteoroloogilistes vaatlustingimustes, kuid lennuki lennates suurtel kõrgustel (üle 3000 m) vähenevad kiiresti nii lennuki nähtavus kui ka selle eraldamisvõimalused. Nii näiteks 6000 m kõrgusel lendavat lennukit on väga heade vaatlustingimuste juures võimalik kindlaks teha vaid tseniidis, kuna väiksemagi vine juures pole 4000 m kõrgusel lendav lennuk üldse nähtav.

Üldiselt, kõneldes kõrgelt lendavate lennukite nähtavusest, tuleb tähendada, et nende mootorite müra on kuuldav enne nende nähtavust, s. t. mootorimüra kuulderadius on suurem nähtavuse-raadiusest ning lennukid näha ja ära tunda on võimalik vaid seniidis.

d) Niitval lennul, 10—25 m kõrgusel lendavaid lennukid võib näha ning eraldada 2—3 km kaugusel vaatlujast, s. o. 20—30 sek. enne vaatlujast ülelendamisest.

Ülaltoodud näidetest nähtub, et õhuvaatluspostide väljaõpe nõuab läbimõeldud, tegelikele kogemustele rajatud väljaõpet.

Et väljaõpe oleks edukas, peab autori arvates selleks olema kasutada järgmisi õppeabinõusid:

— uuritavate lennukite mudelid mõõdus 1:50;

— uuritavate lennukite siluettide album;

— miniatüürne polügoon lennukite kursi ja kõrguse kindlaksmääramiseks ja

Dr. K. Antropov 50-aastane.

1. Jalaväerügemendi Ohvitseridekogu Reservohvitseride Sektsiooni liige dr. Konstantin Antropov sündis 24. augustil 1889 Narvas gümnaasiumiõpetaja pojana. 1907. aastal lõpetanud Narva Gümnaasiumi hõbeaurahaga, astus Tartu Ülikooli arstiteadust õppima, kust siirdus Peterburi Sõjaväe-meditsiinilisse Akadeemiasse, mille lõpetas 1912. a. cum laude. Samal aastal astus sõjaväeteadustesse nooremartina 87. Neišlotski jalaväepolku, mille koosseisus võttis osa Maailmasõjast 1½ aasta jooksul vanemartina. Hiljem töötas Vitebski ja Petrogradi sõjaväehaigemajades noorem- ja vanemordinaatorina. 1921. a. tuli Eestisse ja alates 1922. a. teenib Narvas kooliarstina. Evib end. Vene Anna ordu 4. järgu ja Stanislaose ordu 3. ja 2. järgu aumärke mõõkadega.

Soovime lugupeetud juubilarile õnne, tervist ja jõudu edaspidiseks töötamiseks meie kaitsejõudude peres.

Dr. K. Antropov.

— abinõu lennukimootori müra imiteerimiseks.

Puudutades väljaõppe käiku, autor soovib kinni pidada järgmistest põhialustest:

- alates väljaõpet on soovitatav õpilased viia aerodroomile, kus neid tutvustada lennukitega nii maa peal kui ka õhus, viimastest mitmesugustel kõrgustel ning lennukursis;
- lennukitüüpide kindlaksmääramisele õppustel võib asuda vaid pärast õpilaste põhjalikku tutvustamist lennukite üksikosade kui ka tähtsusega sõjas ning klassifikatsioonis.

Pärast igakülgset oma lennukite praktilist tundmaõppimist tuleb üle minna arvatava vastase üksikute lennukitüüpide tundmaõppimisele. Seda autor soovib teostada järgmises järjekorras:

- kõigepealt tuleb õpilastele näidata uuritavate lennukite tüüpide mudelid ja ülesvõtteid, selgitades nende relvastust ja tehnilisi omadusi;
- demonstreerida uuritava lennuki nähtavust iseloomulike seisude juures (pealelennul, äralennul ja külglennul) vaatleja suhtes.

Neil õppustel evib kordamine suuremat tähtsust kui mingil muul alal. Seepärast tuleb õhuvaatlejaga teostada vastavaid õppusi iga päev — vähemalt 10—15 minu-

ti kestes. Samuti tuleb süvendada pidevalt õpilaste teadmisi oma lennukite äratundmise alal, kasutades selleks iga oma lennuki ilmumist seletuste andmiseks kui ka õpilaste teadmiste kontrollimiseks.

Tähelepanekuid rk-de kasutamises Hispaania kodusõja kaitselahingutes. — Rk-de peamisi ülesandeid Hispaania kodusõjas kaitseolukorras oli: võitlus pealetungiva jalaväega (kuni 800—1200 m), vastase lahiste kuulipildujatega ja tt-relvadega; tangitõkete kaitse ja pealetungivate tankide eraldamine nendele järgnevatest jalaväelastest kui ka kaitseõigu kaitsemine madalalt lendavate lennukite vastu.

Sõja kestes rk-de taktika elas üle võrdlemisi suure evolutsiooni. Esimesel sõja-aastal asetati rk-sid peamiselt vastupanupositsiooni eelservale — vahetult esijärgulaskurijagude joonele. Sellast rk-de asetust põhjendati nende vähesusega ning vajadusega luua vastupanupositsiooni eelserva ette võimalikult tugevamat tõkketulede võrku. Samuti raskendas rk-de paigutamist sügavusse üldiselt võrdlemisi kinnine maastik.

Sellased rk-de kasutamise tagajärjed andsid end õige valusalt tunda ning juba sõja teise aasta algul asetati rk-sid peamiselt vastupanupositsiooni sügavusse —

normaalselt 200—400 m kaugusele eelservast.

Kõige edukamaks rk-de tuli osutus kaugstel 600—800 m. Rk-de tuli üle 1200 m asuvate märkide pihta ei õigustanud end. Suur kaugus, märkide halb nähtavus, tabamuste rasked vaatlemisvõimalused olid tavaliselt peamisi tuletõhususe vähendajaid suurtel kaugustel.

Rk-de tule kasutamist kinnistelt positsioonidelt katta taga asuvate märkide pihta pole Hispaania kodusõjas kasutatud. Arusaadav, et sellega ei saa tõestada, nagu sellane rk-de tuli ei leiaks tulevikusõjas kasutamist. Siiski piiratud tabamustõenäosus, suur laskemoona kulu ja raskused lasketagajärgede vaatlusel ei räägi kinnistelt positsioonidelt varjete taga asuvate märkide pihta tulistamisviisi kasuks.

Kogemused tõendavad, et vastupanupositsiooni eelservale lahtiselt, halvasti moondatud kuulipildujad hävitatakse vastase tt-relvade poolt 2—3 lasuga. Kui rk tulistab ühelt tulepositsioonilt 10—15 minutit ilma asukohta vahetamata, siis tavaliselt see avastatakse ning hävitatakse vastase suurtükiväe või miinipildujate poolt. Seepärast igal rk-l peab olema vähemalt 2 tagavarapesa vastutava ülesande täitmiseks ja vähemalt sama palju tagavarapesi kõrvalülesannete täitmiseks.

Tihti on rk-dele tehtud kaitseolukorras ülesandeks võidelda pealetungivate tanketide ja isegi tankidega. Kogemused on tõestanud, et sellane ülesanne on rk-dele ülejõukäiv. Rk-de peamiseks ülesandeks on ja jääb võitlus tankidele järgneva jalaväega, eesmärgiga eraldada viimaseid tankidest. Iga kord, kui see kaitsval poolel õnnestus, varises hiljem tankide pealetung võrdlemisi kiiresti kokku. Ainult juhtumil, kui tangid teostavad kallaletungi ilma jalaväe toetuseta, on mõeldav rk-de osavõtt tangivastasest võitlusest, tulistades peamiselt viimaste pilude pihta.

Väikesed kõrgused, mida kasutavad rünnakulennukid lahingus hargnenud jalaväele, kui ka kasutatud lennukite võrdlemisi väikesed lennukiirused on loonud Hispaanias soodse eelduse rk-de kasutamiseks õhukaitseks.

Hispaania kodusõja kogemused on vastuvaidlematult tõestanud vaikivate, vaid 100—200 m kauguselt vastase pihta tule avavate rk-de otsustavat mõju lahingu käigu üldisel otsustamisel. Seepärast tavaliselt 25—30% rk-sid asetati positsioonidele vaikiva ülesandega ja seda tavaliselt üksi-

kult — vastupanupositsiooni eelserva vahetusse lähedusse, sellaselt, et vastasel nende avastamine enne tule avamist osutus võimatuks või vähemalt väga raskeks ülesandeks. Samuti hoiduti nende rk-de vahetusse lähedusse teiste relvade asetamisest, et vältida vastase tule tõmbamist neile.

—r.

„Latvijas Kareivis“ nr. 175 ja 177 — 1939.

Tulevikusõja finantseerimisest. Sõjaväe vajadusi sõja ajal võidakse rahuldada nende majandusharude ja ettevõtete ümberkorraldamisega, mis rahu ajal töötavad tsiviilelanike vajadusteks, või õigemini — tsiviilelanike tarvituse piiramisega kuni viimse võimaluseni sõjaväe kasuks, produktsiooni tõstmisega, kapitali ärajätmisega eratööstustest, millised ei tööta sõjaväe otstarveteks, varem kogutud tagavarade kasutamise ja impordi organiseerimisega, kuivõrra see on võimalik majanduslikult ja strateegiliselt. Sõja finantseerimiseks jäävad ikkagi juba alates 18. sajandist proovitud vahendid: uued ja kõrgendatud maksud, riigilaen, emissioon ja vähem tähtsa tegurina „sõjatagavarad“.

Paljud soovivad sõja finantseerimist korraldada maksude abil. Maksupoliitikat loetakse isegi ideaalsemaks sõja finantseerimise viisiks. Paremuseks siin on see, et riigi eelarvet ei ole vaja koormata intresside maksmisega, mis möödapääsmatu, kui sõjakulud kaetakse laenudest. Rahvamajanduslikust seisukohast maksudel on see hea omadus, et uued või kõrgendatud maksud sunnivad maksumaksjaid piirama oma tarvidusi, mis soodustab majanduse ümberkorraldamist vastavalt sõjaväe nõudele. Tsiviilnõuete piiramine, mis saavutatakse maksude abil, on hädavajalik tööstuse mobiliseerimisel. Maksud annavad häid võimalusi riigi majanduslikku raskust kodanike vahel enam-vähem ühtlaselt jaotada. Suuremaid sissetulekuid on võimalik kõrgemalt maksustada ja sõjaolukorras on see ka õigustatud. Maksusüsteemi puuduseks on see, et ei ole võimalik maksu sisse nõuda niivõrra kiiresti kui see sõjapidamise kulude katmiseks vajalik. Et ainuüksi maksude abil ei ole võimalik katta kõiki sõjapidamise kulusid, nähtub sellest, et Inglismaa, kelle maksusüsteem on väga elastne ja maksumäärad Maailmasõja ajal olid väga kõrged, suutis maksudest katta ainult 20 protsenti oma sõjapidamise kulu-

Koos maksudega evib suurt tähtsust siselaenu. Siselaenu puhul erasissetulekud ja muud summad koonduvad riigikassasse vabatahtlikult. Seega laenu ei tekita sellaseid segadusi nagu maksude järsk tõstmine. Ka on võimalik laenu puhul vajalike summasid kiiremini kätte saada. Peale selle laenu abil võidakse rakendada ettevõtetesse summasid, mis muidu oleks seisnud tegevuseta.

Kolmandaks sõja finantsmeetodiks on emissioon, mis evib erilist tähtsust Maailmisõjas. Ka tulevikusõjas emissiooni tähtsus võib ainult tõusta. Emissioon on möödapääsmatu, et katta mobilisatsioonikulused, kuna nii maksud kui ka laenud ei ole nii kiiresti realiseeritavad. Selles mõttes sõja finantsnõudeid ei saa teisel teel rahuldada ja ainus võimalus, mis jääb üle, on juba aegsasti ettevalmistatud uute rahamärkide väljalaskmine. Sakslased soovivad hoida tagavaras rahamärke, mis juba olnud käibel ja silmnähtavalt tarvitusel olnud.

Missugune neist meetoditest evib arvuliselt suuremat tähtsust, on raske ütelda. Maksusüsteemi edu sõltub rahva sissetuleku proportsioonist. Mida suuremad on rahva jõukama kihi sissetulekud, seda suuremad

võimalused on saada maksudest tõhusamaid sissetulekuid. Nii saadi Inglismaal Maailmisõja ajal maksudest 20%, kuna Saksa maal tuli sisse maksudest kõigest 6% kogu sõjapidamiseks kulutatud summadest.

Sõjalaenu mahutamise võimalused sõltuvad vabakapitali suurusest, nõudmistest kapitali järgi muudeks otstarveteks ja kapitali omanike vastutulekust laenupaberite omandamisel.

Vaba kapitali suurus sõltub sellest, kui palju eratööstustel puudub võimalusi vabade summade mahutamiseks, mida võidakse paigutada riigilaenupaberitesse. Tähtsamaks teguriks siselaenu realiseerimisel on ikkagi kapitali omanike suhtumine ja vastutulek laenupaberite omandamisel. Selgitustöö tegemine selleks on propaganda ülesandeid.

Kolmas meetod, inflatsioon, on viimane, mida võidakse kasutada sõjapidamise kulude katmisel. Kuid oletada et tulevikku „totaalsõda“ võidakse finantseerida ilma inflatsioonita, tähendaks küsimusse suhtumist pealiskaudselt. Praktiliselt kujuneb olukord sellaseks, et puudub võimalus eelistada ainult ühte või teist ülaltoodud meetoditest. Tegelikult tuleb võtta tarvitusele kõik kolm meetodit korraga. **E. T.**

Ratsatüüpi hobuse aretamisest Lätis.

„Latvijas Kareivis'e“ 21. juuli numbris on toodud vet.-kolonel K. Soste artikkel „Kõrgeväärtusega materjal ratsahobuse kvaliteedi tõstmiseks“, milles muuseas üteldakse: Riigimajanduses, eriti põllumajapidamistes, hobusel on oma kindel ülesanne ja see hobusetüüp ei ole ratsaväele täiel määral kohaldatav. Tähendatud hobusetüüp, arvesse võttes ka linnades kasutatavaid hobuseid, on sõjaväes kõlvuline vaid vööri- ja suurtükkihobuseks. Kuid ka siin peab võetama arvesse, et põllumajanduse alal täiesti tugev ja vastupidav hobune ei ole alati vastupidav ka sõja oludes. Ratsatüüpi hobuse aretamiseks vajalik alusvara tuleb võtta Liivimaalt, paaritades sääl asuvaid tugevakehalisi ning laiemama ja sügavamaringaehitusega märasid inglise täisvereliste täkkudega, kusjuures saadakse kergem ja mitmekülgsete võimetega hobune, mida võiks kasutada nii põllupidamistes kui ka sõjaväes ratsahobusena. Liivimaa majapidamistes, eriti

kus maa kerge, on see täiel määral läbi viidav.

Ratsatüüpi hobuse aretamise ülesandel Läti valitsus on lubanud 50.000 latti inglise täisvereliste sugutäkkude muretsemiseks. Lubatud summaga on ostetud Poolamaalt, inglise täisvereliste hobuste pearetusrajoonist, Varssavi ümbrusest, 6 inglise täisverelist sugutäkku. Ostetud täkkud on juba tõestanud oma võimeid ja vastupidavust Poola hobusearetamise seltsi hipodroomil Varssavis, kuna vanemaid täkke on heade tagajärgedega kasutatud paaritamiseks. Ostetud täkkude esivanemad põlvnevad headest suguhobustest. Sugutäkke oleks küll olnud võimalik osta odavamini sügisel hipodroomivõistluste lõpul, kuid suvisel ostul on see paremus, et soojade ilmade tõttu hobused paremini aklimatiseeruvad. Osa sugutäkkudest põllutöömuniste rium kavatsevat paigutada Svetcemi hobusekasvatusse, kuna osa antavat erahobusekasvatajate kasutamiseks. **E. T.**

Staapide välisõitudest.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 46 — 1939.)

Kaasaja lahing esitab juhile suuri nõudmisi väeüksuste juhtimise alal. Neid nõudeid juht suudab täita vaid siis, kui ta ise ja tema juhtimisorgan — staap — seisab võimetelt ja ettevalmistuselt vajalisel tasemel.

Staapide väljaõppe süsteemis on peamise tähtsusega välisõidud, sest välisõitudel saavutatakse üksikute staabi-elementide (jaoskondade, erialade ohvitseride) lõplik koostöö ning liituvus, pealegi olukorras, mis on võimalikult lähedane tegelikule lahinguolukorrale.

Staapide välisõitude edukus oleneb nende ettevalmistuse astmest, s. o. mida hoolikamalt on välisõit ette valmistatud ning läbi mõeldud, seda paremaid tulemusi võib oodata. Välisõidu kavade koostamisel ei tohi aga paberliku ettevalmistusega liialdada. Näiteks oleks liialduseks, kui meie välisõidu kavades püüaksime ette näha staabitegelaste iga sammu algusest kuni lõpuni. Sellane kava oleks juhile halvaks abiliseks õppuste teostamisel ja ei soodustaks ka teotsejates initsiatiivi avaldamist. Teine äärmus on muidugi, kui ei koostata välisõiduks üldse kava ja tegevus maastikul toimub improviseeritult. Niisugustest välisõitudest oleks staabil vähe kasu. Staapide välisõitude kava olgu lihtne ja sirgjooneline, mis võimaldaks initsiatiivi avaldamist osavõtjate poolt.

Välisõidu ettevalmistus hõlmab järgmised tegevused: teema valik, õppe-eesmärkide kindlaksmääramine, õppuse rajooni valik ja luure, ülesande (olukorra) ja õppuse kava koostamine, ülesande läbimängimine vahekohtunikega kaardil või maastikul ja osavõtjate teadmiste ning oskuste kontrollimine staabitöö alal.

Missuguseid põhinõudeid tuleb staapide välisõitudel silmas pidada?

Kõigepealt tuleb hoiduda sellest, et välisõidu juhataja ei võtaks endale kaht funktsiooni — välisõidu juhtimise kõrval veel teotseva väeüksuse ülema kohuseid. Teiseks — juhatuse kavatsused õppuse alal ei peaks avastuma osavõtjatele juba eelkorraldustest sest tähtis on, et osavõtjad teotseksid olukorra analüüsist selgunud andmete põhjal, mitte aga ei püüaks „mõistatada“, mida juhatuse soovib. Edasi — olukord olgu reaalne ja vaenlast arvestatagu kui hästi relvastatud ning väljaõpetatud väeüksust, kes teotseb laitmatult igas

olukorras nii päeval kui ka öösel. Näidanud välisõidu kavas vastasel teatavad jõud ja võtnud nende eest otsused, tuleb ka edaspidi arendada tema tegevust loogiliselt ning realselt, ilma üksuste loomuvastase „loopi-miseta“ siia-sinna. Õppus teostatagu kiiresti-vahelduvas olukorras, tekitades oht-rasti kriisimomente. Õppuste algusmomen-diks võib võtta mõne momendi lahingudü-naamikast. Näiteks teema „Kõvendatud laskuridiviisi kallaletung vaenlasele, kes on kaitsele asumisel“ läbitöötamisel võiks õppus alata momendist, millal eelväe osad on loonud kontakti vaenlase lahingu-eel-positidega; see võimaldaks rakendada osa-võtjaid kohe pinevasse ja huvitavasse töösse. Näiteks kui ilmneb, et peajõud on eelväest kaugele maha jäänud, õppuse ju-hataja võib lasta eelväeosi rünnata kaitse-ja poolt. Sellast aktiivsust tuleb lasta vaen-la-sel avaldada ka edaspidi (osalised vasturün-nakud öösel, võimas vastuettevalmistustuli suurtükiväe poolt jne.). Kui vaenlane oma tegevusega suudab nurja ajada kalla-letungi ettevalmistused, tuleb sellele juh-tida teotsejate tähelepanu ja tarbe korral teha hüpe ajas ühe päeva võrra edasi. Kuna rünnak harilikult ei edene kõikjal ühesu-guses tempos ning ühesuguste tagajärgede-ga, siis võib siin luua rohkesti raskeid mo-mente, mis kasvataksid osavõtjates alga-tusvõimet, oskust juhtimises jne. Veel rohkem kriisimomente võib luua võitluse ajal vaenlase vastupanupositsiooni sisemu-ses, sest normaalselt lüüakse sääli iga asu-la, metsatuka või kõrgendiku pärast äge-daid lahinguid, kusjuures need punktid käivad käest-kätte.

Täiendavaid andmeid välisõidu kestel tuleb anda nende ameti-isikute kätte staa-bis, kes nad oleksid saanud tegelikus lahinguolukorras. See õpetab osavõtjaid neid õieti hindama ja läbi töötama.

Erilist tähelepanu staapide välisõitudel pööratagu KP-de valikule ja seadeldamise-le, et staapide välisõit ei kujuneks tavali-seks taktikaliseks harjutuseks kaardil — vahest selle erinevusega et kasarmuruumi-de asemel kasutatakse erahooneid. On sel-ge, et näiteks talvel staap ei pääse mööda elamute kasutamisest, kuid neid tuleb ka-sutada lahingunõuete kohaselt. Näiteks kui staabi operatiivjaoskond paikneb asulas, siis see paiknemine peab olema vastavalt

organiseeritud ja ka julgestatud. Peaasi — ei tohi unustada organiseerida juhi VP-d ja säääl peavad vaatlust teostama selleks ettenähtud vaatlejad; samuti tuleb* VP ühendada otsejuhtmetega alluvate instantsidega, ülemaga, naabritega ja KP teiste elementidega (sidepunkt, puhkavate meeste asukoht jt.). Kriisimomentidel ja lahingu ajal üldse väeüksuse juht peab olema oma VP-s. Et säääl oleks võimalik töötada, tuleb juhi VP vastavalt ka seadel-

dada (kaevata täisprofiilis kaevik, katta ja moondata, asetada välilaud, soojendada jne.).

Kokku võttes — staapide välisõidud maastikule on staabitegelastele kõrgema astme õppusteks. Enne kui asuda nende korraldamisele, tuleb osavõtjatega läbi võtta ettevalmistavad harjutused staabitöö tehnikas ja lasta neid teosteda staapide koosseisus sõjamängudel ja taktikalistel harjutustel kaardil ning maastikul. —ms—

Autotranspordist Hispaania kodusõjas.

Autotranspordi küsimus Hispaania kodusõjas on leidnud sõjakirjanduses võrdlemisi vähe käsitlemist. Ometi, nagu selgub A. Lidov'i sellekohasest kirjutisest „Vojennaja Mõsl'is“,¹⁾ pakub Hispaania kodusõda sellel alal rikkalikke kogemusi, mis nõuavad tähelepanelikku uurimist eriti seetõttu, et teatavasti autovedu kasutati säääl õige suures maastaabis. Kuna autotranspordi küsimus on tihedas seoses üldise tagalateenitusega, siis annab nimetatud kirjutis ühtlasi ka lühikese ülevaate varustamiskäigust ja selle organisatsioonist nn. vabariiklikus armees.

Oma kirjutise algul A. Lidov märgib, et kodusõja puhkemisel vabariiklikusse armeesse jäi vähe ohvitseri, kes tundsid tagala- ja varustamisteenistust. Vastavad isikud õpetati välja ja rakendati tegevusse alles hiljem kodusõja kestel. Nagu selgus, said need isikud oma ülesannetega võrdlemisi hästi hakkama, hoolimata sellest, et varustamise alal tuli ületada suuri raskusi.

Mis puutub autode kasutamisesse, siis autori arvamuse kohaselt sellast massilist ja seejuures süstemaatilist autode rakendamist vedudeks, nagu see aset leidis Hispaania kodusõjas, sõjaajalugu varemini ei tundnud, mistõttu võib julgesti ütelda, et hispaanlased evivad tänapäeval sel alal suurimaid kogemusi.

Vabariikliku armee materiaalne tagamine organiseeriti vastavalt sellekohasele eeskirjale, mis oli kehtivusel alates 1930. a. Tõsi küll, tingitud kodusõja olukorrast ja ka sellest, et eeskiri oli mõnes suhtes juba vananenud, tehti organisatsioonis mõningaid muudatusi. Kuid selle eeskirja kaks

väga tähtsat nõuet, mis olid põhjanevad materiaalse tagamise organisatsioonis, leidsid kujunenud süsteemis täielikku väljendamist. Esimene neist seisnes selles, et väekoondise ülemate juures olid vastavad eriteenistusjuhid (suurtükiväe, inseneriväe, lennuväe jne.), ning teine — iga suurema väekoondise staabi neljanda osakonna ülesandeks oli välja töötada ja kätte toimetada eriteenistustele neisse puutuvaid käske ja korraldusi.

Armee neljanda osakonna juurde olid lähetatud järgmistest eriteenistustest esindajad: suurtükiväe, inseneriväe, õhujõudude, intendandi-, sanitari- ja transporditeenistuse alalt. Need esindajad evisid sideagendi funktsioone osakonna ja vastava eriteenistuse juhi vahel, olles ühtlasi neljanda osakonna ülema abideks. Niiviisi kujunes kord, kus väekoondistes olid eriteenistuste juhid ja kus eriteenistuste töö koordineeriti väekoondise staabi neljandas osakonnas. Järelikult eriteenistuste suhtes staap kujunes direktiive andvaks organiks.

Ülemjuhataja staabi juures olid väelike ja eriteenistuste juhid, keda nimetati inspektoreiks (suurtükiväe, side, inseneriväe, intendandi, sanitaar ja veterinaar) peale transporditeenistuse juhi, kes evis transpordi peadirektori nimetust. Üldmainitud korras oli mõningaid erinevusi, eriteenistuste töö koordineerimise suhtes staabi neljandas osakonnas ja nimelt:

— ülesandeid operatiivseteks vedudeks transpordi peadirektsioon sai kas ülemjuhataja staabiülemalt või operatiivosakonnalt;

— juhendeid suurtükiväe varustamiseks suurtükiväe inspektor sai otseselt ülemjuhataja staabiülemalt, sest et inspektor viimase suhtes oli ettepanekute tegijaks;

¹⁾ A. Lidov, Organizatsija materialjnogo obespetšeniija armii, „Vojennaja Mõsl“, nr. 9 — 1938.

— juhtnööre operatiivse side korraldamiseks sideala inspektor sai kas ülemjuhata. staabiülevalt või operatiivosakonnalt.

Eestoodust järeldus: staabitöös oli rida küsimusi, millede lahendamine töö koordineerimise mõttes ei toimunud neljanda osakonna kaudu. Samuti väärrib märkimist asjaolu, et kõrgemate staapide osakondadele ei allunud käsutuses olevate väekoondiste staapide vastavad osakonnad. See asjaolu tekitas mõningaid raskusi, mis seisnesid peamiselt selles, et sellase korra juures oli raske ühtlustada materiaalselt tagamist, sest tihtipeale puudus täielik ja tõetruu pilt olukorrast väeosades varustamise alal.

Mis punktus vabariikliku armee varustamisesse, siis toimus see suurel määral impordi arvel. Kuna import toimus peamiselt sadamate kaudu, siis moodustati sadamais nn. varustuse peabaasid. Sadamatest varustus juhiti rindeile. Üldiselt varustamiskeem evis järgmist kuju: sadam (peabaas), varustusjaam (ehk tagalaladu), eel-ladu ((korpuse ladu) ja väed. Kodumaal toodetav sõjavarustus juhiti tootmiskohast kas sisemaa baas-ladudesse või tagalaladudesse, kust see edasi toimetati väele. Seejuures oli kehtimas kord, et varustis ei tohi jääda seisma kauemaks ajaks sadamatesse ja tagalaladudesse, sest need punktid olid alaliselt õhupommituse ohus.

Mõningatest erinevustest autotranspordi varustamise alal olid tähtsamad: a) kütte- ja määrdeainetega varustamine oli eraldatud omaette eriteenistusesse, mis allus intendandi peainspektorile. Seejuures autode varustamist kütte- ja määrdeainetega hõlbustas suurel määral see asjaolu, et peateedel oli organiseeritud suur arv bensiinjaamu. Bensiinjaamu leidus harilikult iga 50—60 km tagant, mistõttu:

- autode varustamine põletisega võis toimuda kiirelt;
- ei olnud vajadust suure arvu bensiinikolonnide ja vaatide järele, mis raskendab põletise hoidmist ja vedu;
- põletise kulu arvestamine oli hõlpus.

Kuna bensiinjaamades põletis asus maa-alustes reservuaarides, siis vältis see teataval määral bensiini liigset kadu.

b) Autotransport, sõltvalt selle suurest tähtsusest nii vägede kui ka varustise veo alal, oli eraldatud armee omaette eriteenistuseks, mis kuulus transpordi peadireksiooni koosseisu.

Sõjamaterjali vedu sadamatest ja baas-

ladudest tagalaladudesse toimus raudteel või armee autotranspordil. Tagalaladudest celladudesse toimus materjalide vedu peamiselt ainult armee autotranspordil. Siit edasi vedasid varustise vägedele kätte väekoondiste (väeosade) käsutusse antud mootorvõrkiüksused. Seega varustise juurdevedu toimus peagu eranditult autodel. Ainult raskesti juurdepääsetavatesse rajoonidesse toimus juurdevedu hobuste või hobueslite abil.

Autotranspordi kasutamine võimaldas varustise kiiret juurdevedu, kusjuures olgu tähendatud, et mootorveokite praktilised liikumiskiirused Hispaanias olid väga suured. Veokaugus tagalaladudest vägedeni ulatus 60—105 km, seega normaalses olukorras, kui liikumist ei takistanud vastase lennuga, varustis võis tagalaladust saabuda vägedele 4—6 tunni jooksul.

Laskemoona veol määrati vooriosadele kaitsemeeskonnad. Kuna vastase lennuga oli harilikult väga aktiivne, praktiseeriti vedude teostamist peamiselt öösiti ja tihti kustutatud tuledega.

Asudes käsitlema autotranspordi organisatsiooni, kirjutise autor kõigepealt selgitab küsimust, miks vabariiklik armee oli sunnitud kasutama nii suures ulatuses mootorveokeid. Tähtsaim põhjus seisnes siin selles, et vabariiklikul armeel oli kasutada vaid võrdlemisi hõre raudteedevõrk. Pealegi olemasolevate raudteede läbilaskevõime oli nõrk, sest suurem osa neist oli üherööpmeline ja osa isegi vaid kitsarööpmeline. Üksikud raudteed olid suures ulatuses pommitamisohus nii merelt kui ka õhust. Raudtee küttematerjali — kivisütt — tuli peamiselt importida, mis oli aga seoses suurte raskustega. Kuna puudusid suuremad tööstused, mis oleksid olnud võimelised tarvilises ulatuses remontima raudtee veerevkoosseisu, siis oli nii veduritest kui ka vagnitist alati puudus. Kõik need tegurid kokku sundisid suurema osa vedusid toimetama autode abil.

Autotransport vastavalt ülesannetele jaugus väeosade armee autotranspordiks. Väeosade (väekoondiste) autotransport täitis vahenditult väeosade ja väekoondiste nõudeid; armee autotranspordi ülesandeks oli teostada operatiivseid vägede vedusid ja toimetada varustusvedusid tagalaladudest celladudeni.

Kõgu autotransporditeenistuse eesotsas seisis autotranspordidireksioon, kelle ülesandeks oli juhtida autotranspordi eksploateerimist, välja töötada liiklemisreegleid ja norme, ette valmistada juhtide (ka au-

tojuhtide) koosseisu, organiseerida mootorveokite remonti ja korraldada autotranspordi varustamist tagavaraosadega ja materjalidega. Peale selle autotranspordi direktiooni juhtida olid ülemjuhatase otseks käsutuses olevad mootorvõipataljonid.

Autotransporditeenistus oli tsentraliseeritud. Nii rindejuhatastes kui ka väekoondistes olid vastavad autotransporditeenistuse juhid. Viimaste alluvus oli kahe- või kolme- ja selle kõrval ka kõrgema väekoondise autotransporditeenistuse juhtidele.

Mis puutub kasutamisel olnud autode liikidesse, siis annab sellest kujutlusest allpooltoodud tabel.

Auto liik	Protsent armee- kasutamisel olevate mooto- rite üldarvust
Sõiduautod	35,8%
Raskeveoautod (2 tn. ja enam)	40,7%
Kergeveoautod (alla 2 tonni)	6,3%
Sanitaarautod	4,6%

Nagu tabelist nähtub, oli vabariiklikus armees väga kõrge % sõiduautosid. See asjaolu on seletatav sellega, et juhtiv koosseis kasutas liikumisabinõuna peamiselt ainult sõiduautosid.

Veoautode üldarvust (välja arvatud lennuväele ja tankide väeosadele kuuluvad autod) oli direktiooni käsutuses 59,2% ja väekoondistes 48,0% veoautosid. Seega suurem osa veoautodest oli koondatud armee autotranspordi.

Armee mootorveokid olid koondatud bataljonidesse. Iga autopataljoni koosseisu kuulusid veoautokompanid (neid oli suurem osa kompanitest), kergeveoautokompanid, sõiduautokompanid ja kompanid, millesse kuulusid mitmesugused teised mootorveokid, nagu sisternid, sanitaarautod jne.

Autotranspordi direktioon sai veoülesandeid armee staabilt ja vastavatelt eriteenistusjuhtidelt. Saadud veoülesannete alusel direktioon jaotas tema käsutuses olevad autod ja määras kindlaks nende kasutamiviisi. Operatsiooni algul harilikult moodustati selle läbiviimiseks vajalikest autoüksustest autotranspordigrupp, mille ülesandeks oli tagada kogu operatsiooni kestel korrapäraselt juurdevedu. Säärase grupi üldkandevõime sõltus operatsiooniks ettenähtud vedude suurusest. Näiteks Terueli operatsiooniks moodustatud grupp kuulus ca 500—600 autot.

Autode kasutamise iseloomust armee

autotranspordis annavad teatava pildi sellekohased arvulised andmed juulikuus 1937. a. toimunud operatsioonist (Brunete). See operatsioon vältas võrdlemiseks kaua, oli väga intensiivne ja sellest võttis osa suur arv vabariiklaste väekoondisi. Vedudeks kasutati sellises operatsioonis autosid järgmiselt:

vägede veoks	umbes 25 %	autodest
lahingumoonaga veoks	„ 30 %	„
intendandivarustise		
veoks	„ 20—30 %	„

Seejuures oli ajajärke, kus lahingumoonaga veoks rakendati kuni 51% ja isegi 66% kasutada olevate autode üldarvust. Intendandivarustise vedu jäi sellasel korral harilikult hoopis soiku. Neist arvulistest andmetest võib järeldada, et tänapäeva lahing nõuab, olenevalt lahingu intensiivsusest, harilikult suurema osa autotranspordi tööjõust selleks, et juurde vedada küllaldasel määral lahingumoonaga.

Autode remondi korraldus omas vabariiklikus armees eriti suurt tähtsust, sest kuigi autosid kasutati massiliselt, puudus Hispaanias sellekohane autotöööstus, samuti oli suuri raskusi autode tagavaraosade hankimisel, mis tulid importida ja mis autopargi kirju koosseisu tõttu pidi olema väga mitmekesine.

Autode materjalosa seisukorda iseloomustavad järgmised andmed. Üldisest autode arvust 1937. a. novembrikuu lõpuks oli remondis 23,7%. Väga rasked liiklemistingimused 1937./38. a. talveperioodil suurendasid tugevasti remonti nõudvate autode arvu. Remondis olevatest autodest nõudis 55% väikest ja keskmist remonti ja umbes 45% kapitaalset remonti. Arvestades seda, et kapitaalset remondis olevatest autodest nõudis osa harilikult vaid keskmist remonti, vähenes kapitaalset remonti vajavate autode arv keskmiselt 30—35 protsendile.

Seejuures on huvitav see asjaolu, et sääil, kus tee- ja remondiolud olid paremad ja juurdeveoteede ulatus lühem (Madridi rindel), oli remonti vajavate autode % märgatavalt väiksem.

Remont teostati järgmiselt:

- kerge remont ja ühevaatused — diviisides või brigadides 3—5 autot päevas;
- keskmine remont — korpustes 10—25 autot päevas;
- kapitaalne remont — rindetöökodades 30—40 autot päevas.

Üldiselt tuleb märkida, et vabariiklaste armee käsutuses olevad töökojad suutsid

remontida vaid kuni 75% kapitaalset remonti nõudvatest autodest.

Tehes järeldusi autode kasutamisest Hispaania kodusõjas (vabariiklikul poolel) võib öelda, et varustamine, tänu võimsale autotranspordile, toimus võrdlemisi rahuldavalt. Kõigis lahingulistes operatsioonides kasutati peagu eranditult autosid masiliselt, kusjuures väed paigutati ümber harilikult alati autodel ja jalgsirännakuid sooritati õige harva. See oli võimalik järgmistel põhjustel:

- Masinaid eksploateeriti intensiivselt. Suuremas osas autokompanites oli iga auto jaoks 2 autojuhti, kes töötasid vaheldumisi, mistõttu auto võis sõidus olla peagu vahetpidamatult.
- Autojuhtide koosseis oli hästi ette valmistatud. Suurem osa autojuhtidest evis suurt staaži ja rikkalikke kogemusi autojuhtimise alal. See asjaolu mõjutas positiivselt liiklemisdistsipliini.
- Suured veoulatused, mis oli võimalik seetõttu, et autod liikusid alati võrdlemisi suurtel kiirustel. Ametlikult olid kindlaks määratud järgmised sõidukiirused:

Autod liiklemisel kolonnis	Maksimaalne kiirus	Keskmine kiirus
Sõiduautod . .	50 km/t	25—30 km/t
Veoad . .	40 km/t	25—30 km/t

Üksikult sõitvatele autodele oli lubatud kasutada tabelis märgitud 30—35% suuremat maksimaalset sõidukiirust ja 30—50% keskmist kiirust. Tegelikult aga liikusid veoautod 60—80 km/t. ja sõiduautod 80—100 ja isegi rohkem km/t., seetõttu

veoauto keskmiseks päevateekonnaks oli 300 ja rohkem km/t.

- Head maanteed. Mitte ainult peateede, vaid ka kõrvaliste teede pinnas oli tugev ja võimaldas arendada suuri kiirusi. Liikumine kahes suunas oli peagu igal teel võimalik.
 - Hõlpus kord bensiiniga varustamise alal. Bensinijaamade tihe võrk võimaldas kiiret autode varustamist vajaliku põletisega.
- Intensiivne autode liiklemine nõuab teatavasti hästi korraldatud liiklemise reguleerimist. Reguleerimist toimetati laadimisrajoonides ja teedel.

Laadimisrajoonides reguleerimispostid valvasid selle järele, et seal ei tekiks ummistusi ja autode kuhjumisi, mis oleks olnud heaks pommitusobjektiks vastase lennuväele.

Suurtel teedel toimus liiklemine harilikult kahes suunas. Ainult suurte operatsioonide kestel, kui liiklemine muutus eriti intensiivseks, korraldati liiklemist ainult ühes suunas. Juurdeveoteedel liiklust reguleerivad postid asusid umbes 15—20 km kaugusel üksteisest. Paljude haruteede olemasolul asetati reguleerimisposte tihedamalt, et vältida eksitusi sõidu suunas. Reguleerimispost, teades liikumissuunda, valvas selle järele, et liiklemine toimuks vaid õiges suunas. Mingeid liiklemisgraafikuid reguleerimispostid ei kasutanud — nendel oli vaid kitsas ülesanne: valvata, et kõik liiguks ettenähtud suunas ja peatusteta.

Kolonnides liikuvatele autoüksustele määrati harilikult kindel liikumiskiirus, kaugused autode vahel ja kaugused autoüksuste vahel. Nende täitmise järele pidid valvama kolonniülemad.

Vägede veol märgiti veodokumendile ka tee profiil ja kiirused, mida ühel või teisel leks, et suurendada liiklemisdistsipliini ja vältida võimalikke õnnetusi. Ss.

Kas ipriidiga või ipriidita?

(„The Coast Artillery Journal“ mai-juuni 1939.)

Miks vastase lennukid ründavad suur-tükiväge sagedamini ipriidiga kui ipriidita? Enne kui vastame sellele küsimusele, vaatleme lühidalt lennuväe poolt kasutatavaid relvi ja vahendeid.

Moodsel rünnakulennukil on 4 kinnitatud ja 1 pööratav klp. Ta pommilaa-

dung sisaldab kas kakskümmend 30-naelast kild- või g-pommi või neli 100-naelast hävituspommi. Peale selle võib ta kaasa võtta veel kaks 90-liitrist anumata sõjagaasiga.

G-pomm sisaldab umbes 10 naela sõjagaasi ja ta lõhkelaeng on küllaldane

lõhkuma pommi kesta, ilma et g-aine liiga laiali paiskuks. Praegusajal püüavad kõik riigid parandada oma g-pomme. Punaväes näiteks katsetatakse pomme, mis lõhkevad õhus ja pritsivad vedelikku suurele maa-alale.

Anumas on sõjagaas surveta, aga lennuki kiiruse ja tuule mõjul muutub ta välja voolates uduvihmaks. Sõjagaasi levitamise viis ning ulatus maapinnal sõltub mitmest tegurist: lennuki kõrgusest, tuule suunast ja kiirusest jne. Jämeda näitena võib tuua, et 30 m kõrgusel lendav lennuk võib üle pritsida maa-ala, mille pikkus on 800 jardi ja laius 200 jardi. Seega kolmest lennukist koosneval lülil on hõlpus gaasitada patarei tulepositsiooni ja selle lähemat ümbrust. Nii kasutatakse varjavaid suitse, pisaraid tekitavaid aineid ja sööbegaase. Viimastest parimaks osutub ipriit.

Inimkaotusi võib ipriidist tekkida 4 viisil: 1) kokku puutudes õhust langevate ipriiditilgakestega, 2) kokku puutudes taimestikul, rõivastel, rakmetel või materjalosal olevate ipriiditilgakestega selle levitamise ajal või hiljem, 3) sisse hingates ipriidiauru ipriidi levitamise ajal või hiljem ja 4) ipriidiaurude sööbetegevusega nahale.

Ipriidi vihm leotab taimestiku, rõivastise ja varustise vedelikuga, mis aurab nii aeglaselt, et see võib kesta 2—3 päeva, olenevalt ilmastiku tingimustest. Ipriit mõjustab kõiki esemeid ja aineid, v. a. ainult läikivad metalloosad, sest metall ei absorbeeri ipriiti. Ipriiditilgakessed võivad sattuda sellistesse raskesti kättesaadavatesse kohtadesse, nagu varjenditesse, suurtükiplatvormide alla, süütajavõtme külge jne., mis põhjustab ta kauemat püsimist ning mõjumist.

Kui katmata meeskond jääb ipriiditatud maa-alale, siis välditamatu langeb väga suur % rivist välja. Seepärast kogu patarei meeskond peab pidevalt kandma g-torbikuid ja -kaitserõivastist. Isegi siis, kui patarei asub uuele tulepositsioonile, peab meeskond jääma g-torbikuisse ja rõivastisse seni, kuni on lõppenud materjalosa degaseerimine.

Seega ipriidi mõju on nii ajaliselt kui ka ruumiliselt palju ulatuslikum kui kuulidel või fuggassommidel. Väidetakse siiski, et ipriiditatud patarei võib mõne tunni vältel jätkata tegevust. Kui aga asetuda tavalise sõduri seisundisse, kes näeb endale sadavat tumedat vihma ja haistab ipriidi spetsiifilist lõhna, siis on

täiesti selge, et see sõdur ei suuda enam rahulikult töötada.

Ipriidivastase kaitse mõttes peab mainima, et g-torbikute käsitlemise alal peab meeskond saama hea treeningu, kuna g-varjendeid tuleb alati kasutada, kui taktikaline olukord seda vähegi võimaldab. Mõnes riigis on tarvitusele võetud erilised g-mantlid, mis tõmmatakse selga g-rünnaku ohu puhul.

Alati kui patarei on pool-permanent-sel positsioonil, on soovitatav ehitada g-kindlaid varjendeid juhtimispunktile, laskemoonale ja meeskonnale. Need ehitised nõuavad rohkesti töötunde, kuid annavad suurt kasu.

Materjalosa värvimisel tuleb standardvärvina kasutada nitrotsellulooslakke, mis ei absorbeeri ipriiti. Harilikud värvid imavad ipriiti, mistõttu nendega värvitud esemeid on raske degaseerida.

Suurtükid, tulejuhtimisabinõud, sidevarustis ja igasugused väikesed asjad tuleb alati, kui neid ei tarvitata, katta presendiga või katttega. Kuigi need katted absorbeerivad ipriiti, tuleb nad sellaselt asetada, et nad takistavad võimalikult rohkem ipriidi läbitungimist. Raske rünnaku ajal nad reostuvad niivõrra tugevasti ipriidiga, et sageli tuleb nad hävitada. Nahast, riidest ja puust varustis-esemete arvu tuleb miinimumini vähendada. Toiduained tuleb hoida õhukindlates metallpakistes, kuna köögid ja toiduaineteveokid tuleb katta eriliste katetega.

Pärast g-rünnakut peab patareiülem lahendama degaseerimise probleemi, mis sageli on väga raske. Oleneb olukorrast, kas seda tööd teha otse pärast gaasitamist või veidi hiljem. Parimad tagajärjed saavutatakse siis, kui degaseerimine teostatakse viivitamatult.

Patarei degaseerimise alalt väldab autor järgmist. Patarei pindala, s. o. pinnase ja võsastiku, kus asetseb patarei, degaseerimine nõuab palju tööd. Seepärast patarül peab otsustama, kas asuda otsekohe uuele positsioonile ja degaseerida suurtükid. Sageli pole aga võimalik positsiooni vahetada. Sel juhul tuleb võsastik ning taimestik maha raiuda või põletada ja katta puhta mulla ja kloorlubja seguga või vähemalt 3 tolli paksuse mullakihi. Seda tööd peab meeskond tegema g-torbikuid ja rõivais.

Riide- ja puuosad harilikult hävitatakse, sest neid saab degaseerida vaid pikaajalise keetmisega või ülevalamisega.

Metall osad, nagu suurtükide välisosad, platvormid jne. kaetakse ja nühitakse üle nn. pleekimislahusega, mis valmistatakse kloorist, lubjast ja veest. Kuna see lahus on suure roostetamisvõimega, siis seda ei või kasutada kandepindade ja õrnade osade degaseerimiseks. Need tuleb puhastada piiritusega, petrooleumiga või bensiniga.

Suurtükide, veoautode ja traktorite degaseerimisel toimida järgmiselt. Nähtavad gaasitilgad õlise lapiga ära pühkida. Kogu degaseeritav pindala katta ülalmainitud pleekimislahusega, kasutades selleks harja ümber mähitud lappi. Veidi aja pärast lahus maha pühkida ja katta pind uuesti lahusega. Lõpuks pühkida see lahus maha ja kuivatada pind kuivade lappidega. Üksikud osad, nagu lukk, mehhanismid, karburaator, rattad jne. võetakse harilikult lahti ja puhastatakse ning degaseeritakse üksikult.

Nahk- ja kummiosad hävitada nii palju kui võimalik. Kallimad osad, mida pole võimalik hävitada, pesta pleekimislahusega.

Mõjuvaim abinõu patarei kaitsmiseks õhu g-rünnaku vastu on aga liikumine, varjumine ja moondamine.

Positsiooni valimisel tuleb pöörata eri-

list tähelepanu kaitse võimalustele g-rünnaku vastu õhust. Sõjagaas koguneb madalamatesse kohtadesse. Puude ladvad pakuvad teatud, kuid mitte täielikku kaitset lennukilt piserdatud ipriidi vastu. Metsadesse on hea paigutada mootorsõidukeid, kooke, voore jne., aga sõjagaas püsib metsas kauem kui lagedal kohal.

Positsioonil tuleb liikuda nii, et vastase lennuvägi ei saaks kolonni avastada ega rünnata. Teeluure peab alati sisaldama ka g-luuret. Vajaduse korral võib mootorsõidukite kolonn läbida ka ipriiditatud maa-ala. Seejuures meeskond peab olema g-torbikuis. Esimesel võimalusel tuleb degaseerida sõidukid. See on aga niivõrd pikaldane toiming, et alati, kui vähegi võimalik, on kasulikum hoiduda gaasitatud aladest.

Kokku võttes võib ütelda, et lennuväe g-rünnak on suurtükiväele väga ohtlik. Sellele tuleb pöörata tõsist tähelepanu ja leida abinõusid ta vastu võitlemiseks. Meeskonda tuleb pidevalt treenida g-kaitse ja degaseerimise aladel. Ohvitserid peavad keemilise sõja põhimõtetelega tutvuma niivõrd põhjalikult, et olukorra analüüsimisel nad alati arvestavad ka aktiivseid ja passiivseid kaitsevõimalusi ipriidi vihma vastu.

—m.

Sõjaväelisi teateid välisriigest.

Erikursus diviisiülematele Lätis.

Läti kõrgema sõjakooli juures korraldati erikursus diviisiülematele, mis kestis 10 kuud. Kursuse ülesandeks oli kõrgemate vutistega läti sõjaväe doktriini kujundamise alal ja selle doktriini taktikaliste meetoditega, samuti kõrgemas sõjakoolis tarvisõjaväejuhtide tutvustamine viimaste saa-

tusel olevate õppemeetoditega, et ühtlustada õppetegevust sõjaväes. Kursuse kestel pöörati peamist tähelepanu diviisi operatiivsele juhtimisele, kusjuures üksikasjalikult arutati läbi ka staapide ja eriteenistuste tegevusharud.

Kursuse lõpetas 3 kindralit ja 6 koloneli.
E. T.

Sõjainister kindral Balodis ja armeekomandör kindral Berkis diviisiülemate kursuste lõpetajate keskel.

Prantsuse jalaväerügemendi relvastisest ja tulejõust.

Prantsuse jalavägi on varustatud 7,5-mm püssiga mudel 07—15 ja kord korralt võetakse tarvitusele ka uus 1936. a. püss, mille kaliiber on samuti 7,5 mm. Peale selle on tarvitusel veel püstol ja püstol-kuulipilduja. Kergekuulipildujana kasutatakse 1924—1929. aasta kuulipildujat, mille kaliiber on 7,5 mm. See klp. on märksa kergem kui seni varustusel olnud 8-mm Hotchkissi klp. Keskmistel kaugustel uus klp. on sama võimas kui vana. Uus rk, mis tundub ületab senise kuulipilduja, võetakse lähemal ajal tarvitusele.

Kumera laudjoonega relvi on prantsuse jalaväes järgmiselt. Jagu on varustatud käsigranaatidega. Rühmas on 1937. a. granaadipilduja, mis annab tõhusat tuld lähedatele kaugustele. Kompanis on 60-mm miinipilduja 1935. a. tüüpi, mis laseb keskmistele kaugustele. Pataljonis on varustusel 81-mm Brandt 1927—1931. a. tüüpi miinipilduja.

Õhukaitseks on kindluse jalaväes 13,2-mm Hotchkiss 1930. a. kuulipilduja, kuna jalaväe mass kasutab selleks harilikke klp., mis on varustatud eriliste sihtvahenditega.

Tangitõrjeks on 25-mm Hotchkiss 1934. a. tt-kahur, mis kaalub umbes 400 kg ja on väga võimas relv. Praegusajal olla valmis ka uus tt-kahur, mille mürsk suudab läbitada ka kõige tugevamat soomust.

Laskemoona juurdeveoks kasutatakse 1934. a. tüüpi lülilautosid, mis sarnanevad tunkettidele ja tagavad pidevat laskemoo- naga varustamist ka vastase jalaväetule piirkonnas.

Rügemendi tulejõu suurenemist iseloomustavad järgmised andmed. Arvestades relvade maksimaalset laskekiirust puht teoreetiliselt võetuna prantsuse jalaväerügement suutis 1 min. vältel välja lasta Maailmasõja algul 395 kg laskemoona ja Maailmasõja lõpul — 751 kg, kuna praegusaja rügement suudab lasta umbes 1500 kg. Seega rügemendi tulejõud on kaasajal ligi 4 korda suurem kui Maailmasõja algul ja 2 korda suurem kui Maailmasõja lõpul.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 2 — 07. 07. 39.)

Ansaldo 75-mm õhukaitsekahur.

Itaalia ja Ungari sõjaväes on tarvitusele võetud 75-mm Ansaldo õk-kahur, mille tähtsamad andmed on järgmised:

— raua pikkus	46 kaliibrit
— mürsu kaal	6,5 kg
— algkiirus	750 m/sek.
— vertikaalne laskeulat	10000 m
— horisontaalne laskeulat	13000 m
— lahingukaal	3300 kg
— rännakukaal	4400 kg

Kahur veetakse Paveri M32 traktori abil, kusjuures saadakse kiirus kuni 30 km tunnis.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 3 — 14. 07. 39.)

—m.

Inglise miinipilduja omadusi.

Inglise sõjaväes relvastusel olev 76,2 mm miinipilduja M II lafetil M I laseb 4,5 kg raskuse miiniga 1370 m kaugusele ja 6 kg raskuse miiniga kuni 900 m kaugusele. Maksimaalne laskekiirus on 40 lasku minutis. Miinipilduja veetakse osadesse lahutatult 3 mehe poolt ja ta lahingukaal on 54,8 kg. Laskemoonakask kaalub 17,8 kg ja sisaldab 3 lasku.

(„Militär-Wochenblatt“ nr. 1 — 01. 07. 39.)

Jutustus Vabadussõjast.

Õnnestunud retk.

K. Matisoo.

1919. a. sügisel, pärast seda, kui vene loodearmee suurte sisemiste tülide tagajärjel ühegi lahinguta loovutas punastele eestlaste poolt neile kättevõidetud baasi — Pihkva linna, pidid eestlased jällegi laskma „vaprad“ Vene ülesehitajad oma tagalasse ja ise otsustavalt vastu astuma uuesti riigi kagupiirile lähenevatele punaväemassidele.

Pole olnud kunagi saladuseks, et eestlased vene valgetega koos võidelda ei tahtnud. Samuti ei tahtnud eestlased kaugel Pihkva taga, võõral umbmaal sõidida „suure ja jagamatu“ Venemaa ülesehitamise huvides, samasegselt vene valgete pidutsedes ja prassides nende seljataga — Pihkvas. Eestlastel polnud mingit huvi ega isu Vene

maa-alade vastu. Kuid oma riigi piiri, seda oldi valmis kaitsma täie tahtmise ja südidusega. Kohe pärast Pihkva vallutamist, mai-kuus hakati kagurindel ehitama välikindlustiste-vöödet, mis Pihkva järvest Põhja-Lätini jooksva kõrgmaajoonel pidi saama läbitamatuks kaitsevalliks võõraste vallutajate vastu. Neile, nn. Irboska kindlustatud positsioonidele, asus meie kaitseväge kohe pärast seda, kui vene valged kabuhirmus põgenedes Pihkva maha olid jätnud. Valgete võitmisest joobunud punavägi tormas laviinina uuesti meie kodumaa kallale. Kuid asjatult. Piiril sai ta uue valusa õppetunni, mis talle korduvalt kinnitas tõika, et vene valgekaartlane pole mingi paarimees eesti sõdurile. Kõik punaste pealetungid sel rindel löödi alati veriselt tagasi. Eesti kaitseväge täitis kõik temale pandud lootused: sõja lõpuni ei astunud kagurindel ükski punamees üle meie piirivöötmet.

Kuid piiri otsemas läheduses on ka kaitse sõjal oma varjuküljed. Vaenlase rasked suurtükid ulatusid laskma meie tagalasse, purustades ja põletades elamuid ning takistades suuresti ligemaid-kaugemaid rajaelanikke nende töös ja tegevuses. Et seda pahet vältida, selleks võeti meie poolt aeg-ajalt ette äkilisi ning jõulisi pealetunge vaenlase kaugemale peletamiseks. Need pealetungid paiskasid vaenlase rinde segi, ja läks jälle hulk aega, enne kui ta uuesti end kokku võttis.

Suuremaid pealetunge soomusrongide ja 2. Diviisi poolt sooritati 17. oktoobril. Selal paiknesid meie poolel: põhja pool raudteed kalevlaste maleva ja soomusrongide dessantosad ning lõuna pool raudteed — 5. ja 7. jalaväepolgud. Pealetung algas varahommikul kogu rinde ulatuses.

Meie rood seisis pealetungi algul Irboska alevist umbes 15 km kagu pool Ljubätina külas. Küla asetses mägisel kõrgmaal, mis meie praeguse riigipiiri juurest alates laialdase platoona ulatab ida suunas Veliikaja jõe äärsete metsamassideni ja kagusse Valge- ja Mustjärve piiravate rabasoodeni. Kogu see keerduv kiltmaa on tihedasti asustatud: risti jooksvaile mäerüübidele on oht-rasti pillatud suuremaid-väiksemaid koguskülasid, mis üksteisest lahutatud vaid nõlvuvate põldudega ja neid piiravate orulammidega. Maastiku mitmekesisus nõuab seal sõdijailt arvukaid meeskondi, et vältida vastase haaranguid ja läbilööke, mida soodustavad vahelduv mägimaastik ja mosaiikselt metsaga kaetud orunõlvad.

Oli summune varahommik, kui rühmad

asusid lähtealusele. Juba õhtust saati valitses rindel vaikus; ainult kaugelt põhja poolt, raudtee piirkonnast kuuldus vahelduvalt kuulipildujate ärevat tärintat ja üksikuid tumedaid kahurihaugatusi.

Pealetungitegevuseks oli rood jaotatud kolme ossa. Esimesed kaks pidid tangidesse haarama vastasseisva Babjakova küla, kuna kolmas pidi liikuma otsesihis taga, et täita vajaduse korral varurühma ülesandeid. Haarangut teostavaile osadele anti kaasa kõik kergekuulipildujad, kuna kaks maksimit jäid varurühma juurde. Pealetungi liikumise eel andis rooduülem meestele selletust pealetungi marssruudi ja ülesande kohta, kusjuures tähendas, et maastiku iseloomu arvesse võttes tuleb suurimat tähelepanu pöörata sidepidamisele. „Rühmade ühtlustatud tegevus ja haarangu äkisus on peamisi tingimusi rünnaku kordaminekuks. Endastmõistetavalt ka teie alatiselt tubli löögiind ja vaprus,“ lõpetas jutu rooduülem.

Idakaare helendudes alati liikumist. Küla ees lahkusid rühmad teineteisest: esimene suundus vasakule niitorgu, teine paremale mäeseljäandiku taha. Varurühm jäi esialgu veel külla.

Mõnemeelise julgestussalga ees liikudes tõttasid rühmad kiirel sammul edasi. Mehed olid rõõmsad, et punastele meie pealetungi start märgatamatuks jäi. See asjaolu vihjas õnnele.

Vaenlane oli tõesti hooletu. Alles siis, kui parempoolne haarderühm jõudis juba Babjakova küla kitsastele põldudele, märkas küla ees seisev punane tunnimees liginevat vaenlast. Hoiatuspaugu õhku lasknud, kadus punamees kiiresti majade vahele, kus varsti algas määratu kisa ja röökimine. Hommikuund maitsvad punased aesisid peatult küla vahel, ainult osa neist taipas joosta kaitsepositsioonile ja avada tuli meie hargneva aheliku pihta. Kõik see aga oli juba hilja. Unnates lendasid käsigranaadid kraaviperve taha kaevatud kaevikutesse ja punaste kuulipilduja pihta, mis kohe vaikima sunniti. Majade vahelt ilmus küll lagedale uusi punaväejõuke, kuid needki aeti meie kuulipildurite käelt lastud valangutega tagasi varjulise maise kohtadesse.

Juba tormas aheliku vasak tiib majade juurde, kui äkki teispoole küla algas samuti kõva lahingukära. Sääligines küllale meie teine haarderühm. Kahest küljest pihtide vahele võetuna ei jäänud punastel muud üle kui alla vanduda. Enamik neist viskas ki relvad käest, ainult üksikud kärmemad pistisid ülepeakaela punuma külast välja Baroviki küla poole.

Rünnak Babjakovale õnnestus hiilgavalt. Ootamatuse moment, nagu ikka ja alati, tingis kerge ja kaotusteta võidu. Head algust tuli viivitamata kasutada edasiseks tegevuseks. Varurühm järele jõudnud, algaski kohe uus pealetung põgenevate punaste kannul Boroviki külale.

Boroviki küla asetseb Štšepetsi jõe kaldal. Babjakovast peale tungides võib külale liginemiseks kasutada lõunas asetsevat kün-gastikku, mis võsaga kaetult suurepäraselt soodustab varjumist. Kuna võsastik piirab küla kuni jõe kaldani, siis on ka haaranguvõimalused lõunast ideaalsed.

Neile maastikulistele tingimustele oli rooduülem just rajanud oma edasise tegevuskava. Mõlemad haarderühmad koondusid ühiseks ründeahelikuks võsastikku, mille varjus alustati otsekui võidujooksu jõe suunas. Varurühm jäi nüüdki tagapoole, käsuga liikuda otsesihis mööda maanteed külla siis, kui haarderühmad on eespool tegevusse astunud.

Ja... õnn ning edu kaasastas siingi meie rünnakut. Ka Boroviki vallutati hoogse tormijooksuga, mis ka vaenlasel lõigati ära taganemistee. Palju vange ja sõjasaaki saadi siin. Kuid ega seegi rahuldanud meeste toormiindu. Kiivas võidujooks jätkus edasi üle jõe ja läbi metsa Guilina küla poole, kuhu nähti naaberküladest siirduvat kabuhirmus joosklevaid punaseid. Guilina vallutati lahinguta, sest vaenlase rinne oli niigi juba täiesti segi löödud ja ta vastupanu murtud. Käsud kohaselt rood kaugemale enam ei läinud, sest pealetungikava ses rindelõigus oli sajarprotsendiliselt juba täidetud. Vangide arv ja sõjasaagi kogus ületas ootused, ja... kaotused meie poolel olid minimaalsed: ainult kaks haavatut.

Guilinas korraldasid mehed korraliku söömaaja, milleks kasutati punaste moonavorist saadud tapetud lambaid ja suurt matsakat pekisiga. Polnud mehed hulgal ajal saanud säärast lihakat suppi, nagu said nüüd hästitehtud töö vaevapalgaks. Kõhud söödi rebenemiseni täis ja, valvesalgad välja saadetud, heideti puhkama. Sedagi olid mehed ausasti ära teeninud.

Saabus õhtu. Taevas oli selginenud, ainult idakaarel mustendasid pikergused pilvevõõtmed, mille servadele loojenev päike maalilis punakasruugeid värvilaike. Tuul muutus valjumaks, kandes laiali siin-sääl naaberkülades edasikestvat lahingukõma. Pikapeale rauges seegi, ainult taamal, põhja pool, kuski metsa taga takatasid endiselt kangekaelsed kuulipildujad. Sääl polnud veel päevatöö lõppenud...

Guilinas aga valitses täielik rahu. Pärast söömist läksid sõdurid laiali majadesse, kus kohe pikali heitsid. Uni ei lasknud end kaua paluda.

On igatühele teada igivana tõsiasi, et sõduri unerahu pole kunagi kindlustatud üllatuste vastu. Ei või sõjamees aimatagi, mil vaenlane, kasutades õõpimedust, on ligine-mas kõige kurjemate mõtetega. Nii ka seekord. Vaevalt said mehed magama jääda, kui esimene unesüles kõige magusam oli, kostsid küla ees raksatavad kogupaugud, ja hetk hiljem väristas ööõhku mõirgav sõjakisa. Vaenlase rünnak! Meie valvepostid, kes seisid küla ees võsastiku ääres, taipasid hädadohtu alles siis, kui vaenlane ise endast märku oli andnud. Küla ette ulatuvas metsaparis õnnestus tal märgatamatult ligi tulla ja, nagu kiuste, vastata hommikusele meie üllatusrünnakule samaga.

Kuid olgugi et vaenlane tabas hea momendi, olgugi et ta tormas peale suurte jõududega, meie mehed ei kaotanud verd. Uskumata kiirelt haarati relvad kätte ja, selle asemel et punaste kombel pea kaotada ja nahapäästmise peale mõelda, mehed, just kui herilased pesadest, lendasid majadest välja laskepositsioonidele. Algas vihane relvatants, kuri ja võigas öölahing.

Tänu meie kuulipildujate rohkele arvule läks korda vaenlast tagasi lüüa. Tund aega kestis äge lahing. Palju punamehi jäi maha võsastiku äärde ja kesnurmele, tabatuna meie hävitavast tuleorkaanist. Ja egas meiegi jäänud kaotusteta: kaks vaprat kodukaitsjat leidis Guilina küla ees oma hingerahu ning rooduülem ja viis sõdurit kirjutati haavatute nimestikku.

Küla jäi endiselt meie kätte. Veel öösi, et vältida uut üllatust, läkitas verekaotusest nõrkev rooduülem ühe kuulipilduja-meeskonna valvetõkkena küla ette, umbes kolmesaja meetri kaugusel asetsevasse küüni, kuna kõigil teistel kuulipilduritel käskis kogu ööks jääda oma laskepositsioonidele. Ka kõvendati ja suurendati valvepostide arvu.

Sellal, kui meie poolel täideti neid rindekorraldusi, lüüasaanud punased koondusid taamal metsa ja, ühinenud äsja abiks tulnud varupataljoniga, valmistasid ette juba suuremat pealetungi. Õieti oli neil see kavatsus suuremas ulatuses juba varem teok-sil, kuid meie rindejuhatus, kas teadlikult või kogemata jõudis neist ette. Seepärast sattusid nüüd kogu rindejoonel kokku vastaste suuremad väehulgad. Nagu ikka oli ka nüüd punaste poolel suur arvuline ülekaal, mis asjaolu, eriti maastikulisi tingimu-

si arvesse võttes, nelle suure üleoleku ja soodsed väljavaated avas.

Guilina küla asetseb Štšepetsi jõe ülemjooksul vasakul kaldal oru nõlval. Guilinast jookseb Boroviki külla orusäng, mille kaldad on vahelduvalt kaetud metsaga. Ida pool on suured metsad, ulatudes kuni Mustjõeni. Taandunud punastel, kellega ühinesid abiväed Oluhovast, oli hea metsa varjus teha ettevalmistusi. Ja uus rünnak nende poolt ei lasknud end kaua oodata.

Tundes hästi maastikku, nad piirasid hommikusel ööl küla kaugelt sisse ja alustasid uut tormijooksu. Hoolimata meie rajulisest tulest läks neil korda lõhestada meie rindejoont ja kiiluna jõuda põhja pool küla asetsevale mäele, kust võisid tule all hoida meie ainsat taandumisteed Boroviki külla. Et päästa olukorda, tuli roodul küla maha jätta, sest ainult varahommikune hämarik võis soodustada korralist ja hädaohutut taandumist.

Kuna punaste rinne terves ulatuses asus vastupealetungile, liginedes Boroviki külale ka põhjast, Gorneva metsast, siis pidi rood taandumisel enne Borovikki jõudmist siirduma teeäärse mäerübi varjus üle põldude lõuna poole tagasi Babjakovasse. Sääl, varud kohale jõudnud, otsustati vastu hakata. Võrreldes Guilinaga evis Babjakova asukoht kaitsepositsioonina suuri paremusi, sest põhja ja ida poolt ümbritsesid küla lagedad põllud, kuhu punaste rindeahelikud kinni takerdusid.

Meie roodu Guilinast rutuga lahkudes jäi sinna maha külaeelsesesse küüni saadetud kuulipilduja Levisi 4-meheline meeskond. Taandumiskäsk teadmata põhjustel ei jõudnud nendeni, mispärast nad, kuigi märgates vaenlase haarangukavatsust, jäid püsima oma positsioonile, mida kaitsesid uskumata visadusega. Lõpuks nähes, et külas meie vastutuli rauges ja et vastupanu vaenlasele säääl enam ei avaldatud, nad taipasid, et rood on küla maha jätnud. Mis nüüd? Üksi kolmest küljest ründavale vaenlasele vastu panna, see oli mõttetu, seepärast valides paraja aja, mil punased ahelikus uut hoogu võtsid, kuulipildurid jooksid ükshaaval üle tee põllukraavi, mida mööda kadusid lõuna pool asetsevasse Oparina küla metsa. Kuigi nende taandumistee viis neid omast roodust teisale, ometi lootsid nad võivat omadega ühineda hiljem, Babjakova külavaheteel.

Oparina metsa ja Babjakova küla vaheline maa-ala on mitmekesine kungasmaastik, mis rikkalikult kaetud suuremate-vähemate metsasalkudega. Punaste ründeahelikud

metrani ei ulatunud, mispärast kuulipildurid ühegi ohuta jätkasid taganemisteed lääne sihis Babjakova küla poole. Kui nad metsast välja tulles hakkasid tõusma kõrgenevale mäeveerule, et sääält paremini jälgida rünnakutegevust ja valida endale edasist teesuunda, märkas neid punaste külgsalk, kes suure kisa ja paugutamisega neid jälitama hakkas.

Kuulipildurid peitsid end lähedasse võsastikku, valisid säääl kohase positsiooni oma Levisele, jäädes võitlusvalmilt ootama vaenlast. Punameestel lasti tulla üsna lähedale, siis... siis avati tabav tuli. Seitsmest punamehest ainult kaks pääses: ülejäänud, kes surnuna, kes haavatuna jäid maha oruveerele.

Samal ajal nägid kuulipildurid, et üle jõe ja mööda niidumadalikku liikus Babjakova peale pikk ja tihe punaste ahelik. Ahelik näis tahtvat haarata Babjakovat ka kagu poolt. Seda kinnitas asjaolu, et aheliku vasak tiib hargnes maanteele, mis lahutas kuulipildureid Babjakovast, seega ka roodust. Babjakovast punaste hargnemist ei märgatud, sest pikuti jooksva oruveeru kaldal kasvav mets varjas punaste liikumise säääl täielikult.

Lühikese nõupidamise järel otsustasid kuulipildurid jääda paigale ooteseisukorda. Kohe üle tee Babjakovasse rutata, see oli võimatu, sest punaste ahelik oli juba jõudmas teele.

„Mehed! Ootame siin niikaua, kuni algab lahing. Siis... siis ehk saame omadele tõhusat abi anda. Viis täit kassetti on meil tagavaras, need paneme lendu lahingu alates. Kahe tule vahele jäädes kaob punastel kindlasti isu Babjakova järele.”

Need sihtur Tedre sõnad panid meeste silmad särama. Plaan oli tore. Tõesti! Kui punased ründavad küla mööda nõlvuvat kesavälja, siis võisid kuulipildurid piki mäeserva liginedes avada neile tule küljelt. Küla ja maantee vahelisel lausiknurmedel võis sääärane tuli saada ründajale hukatuslikuks.

Punased vedasid oma ahelikku edasi nagu ämblik võrku. Vasak tiib kulges juba maanteed. Siis, äkki kostva hurraa-hüüete saatel läksid nad rünnakule. Babjakovast avati nende pihta äge tuli. Lahing algas.

Nüüd astusid ka kuulipildurid tegevusse. Kiiresti jooksid nad piki mäeserva maanteeäärsele kingule, kust otsekui pihu peal avanen vaade lahinguväljale. Liikuva vaenlase aheliku tiib oli neist vaevalt poolsada meetrit eemal.

Õige aeg oli saabunud. Ta-ta-ta-ta hakkas pehmelt laulma künkaserval kuulipildu-

rite Levis. Ta tikkis just kui õmblusmasin kanvaale oma surmakirja põllul lamavale ja jaokskaupa edasiliikuvale ründeahelikule. Üksteise järel kukkus pihtsaanud punalaskureid käte õhku rabades mustendavale kesaväljale.

Kahepoolse tule all jooksis väenlase rünnak end varsti veriseks. Ei aidanud ei komissaride sõim ega nende plaksuvad naaganipaugud, mis pidid üksikute araverelise mate eluhinnaga peatama tagasijooksvat

ahelikku. Põgenemisel veel suuremaid kaotusi kandes kadus väenlane tagasi orusudmesse.

Võit oli meie. Selle otsustas määravalt kuulipildurite õnnelik taandumine, mis imekombel kujunes veel õnnelikumaks kallalitungiks.

„Pole olukorda, kust auga välja ei pääsel!“ see iga tõsise sõjamehe hüüdsõna leidis siin kõige paremat ja selgemat kinnitust.

Juriidilisi küsimusi.

Toim. kolonel jur. E. Leithammel.

Küsimus. Kas Kaadriallohviteride ja kaadrisõdurite teenistusseadluse (RT 1928, 19, 97) § 29 eeskiri on kohaldatav ka aja väljateenimise tõttu tegelikust sõjaväeteenistusest vabastatavate kaadriallohviteride suhtes?

Vastus eitav. Allohviteride ja sõdurite teenistuskäigu seadluse (RT 1939, 24, 152) § 139 p. 6 ettenähtud vabastamine vanaduse ülemmäära täitumisel vastab kehtivuse kaotanud Kaadriallohviteride ja kaadrisõdurite teenistusseadluse § 12 p. e ettenähtud vabastamisele vanaduse tõttu ja teenistuskäiguseadluse § 140 p. 1 ettenähtud vabastamine aja väljateenimise tõttu kehtivuse kaotanud teenistusseadluse § 12 p. d ettenähtud vabastamisele täie pensioni väljateenimisel.

Kehtima jäänud Kaadriallohviteride ja kaadrisõdurite teenistusseadluse § 29 näeb ette selle eeskirja rakendamist üksnes neile, kes vabastatakse tegelikust sõjaväeteenistusest vanaduse tõttu, milline mõiste vastab Allohviteride ja sõdurite teenistuskäigu seadluse § 139 p. 6 ettenähtud vabastamisele vanaduse ülemmäära täitumisel.

Kuna otseselt ettenähtud juhtude kohta käivat erieeskirja ei saa laiendada teiste juhtude kohta, siis tuleb arvata, et aja väljateenimise tõttu tegelikust sõjaväeteenistusest vabastatavate kaadriallohviteride ja kaadrisõdurite teenistusseadluse § 29.

Küsimus. Milliseid tasusid on õigustatud edasi saama vanaduse ülemmäära

täitumisel tegelikust sõjaväeteenistusest vabastatud kaadriallohviter?

Vastus. Kaadriallohviteride ja kaadrisõdurite teenistusseadluse (RT 1928, 19, 97) § 29 järgi saab kaadriallohviter vanaduse tõttu teenistusest vabastamisel, milline vabastamine mõistelt vastab Allohviteride ja sõdurite teenistuskäigu seadluse (RT 1939, 24, 152) § 139 p. 6 ettenähtud vabastamisele vanaduse ülemmäära täitumisel, palga ja korterivarustiseraha edasi ühistel alustel koosseisu vähendamise tõttu vabastatavatega. Koosseisu vähendamise tõttu teenistusest vabastatud Sõjaväelaste teenistustasu edasisaamise seadluse (RT 1927, 41) § 1 järgi saavad kaadriallohviterid koosseisude vähendamise tõttu sõjaväeteenistusest vabastamisel oma endise ametikoha järgi kolme kuu jooksul edasi täie palga ja korterivarustiseraha, kusjuures pärast kaheaastast teenistust vabastatud saavad peale selle veel järgmise kolme kuu jooksul pool palka. Sõjaväelaste korteriga varustamise seadluse (RT 1929, 29, 190) § 1 järgi mõistetakse korterivarustiseraha all riigi poolt antavat korterit naturas või rahas ja kütte- ning valgustuseraha.

Seega vanaduse ülemmäära täitumise tõttu tegelikust sõjaväeteenistusest vabastatud kaadriallohviter on õigustatud edasi saama oma endise ametikoha järgi kolme kuu jooksul täie palga ja korterivarustiseraha ning kui kaadriallohviteri teenistusest vabastamine toimus pärast kaheaastast teenistust peale selle veel järgmise kolme kuu jooksul pool palka.

Küsimus. Kas tööline, kes palgati riigi tööstuslikku käitisse tööle kaheksaks kuuks ja kes kaks nädalat enne kaheksa kuu möödumist haigestus ning seetõttu paigutati riigi kulul raviasutisse ravile, kus viibis viis kuud, on õigustatud Tööstustööliste palgalise puhkeaja ja töölepingu lõpetami-

seks tarviliku ülesütleamise aja pikendamise seaduse (RT 1934, 108, 848) § 2 ja 6 põhjal saama ravi lõpetamisel 7 päeva palgalist puhkust või selle mittevõimaldamisel puhkust asendavat palka, eriti kui silmas pidada seda, et eesmainitud seaduse § 3 eeskirja järgi loetakse haiguse tõttu töölt puudumist töölisele katkestamatult kestvaks tööks?

Vastus eitav. Tööstustöölise palgalise puhkeaja ja töölepingu lõpetamiseks tarviliku ülesütleamise aja pikendamise seaduse § 2 järgi on töölisel õigus saada 7 päeva järjest kestvate palgalist puhkust alles pärast üheaastast katkestamatut töötamist käitises, kusjuures sama seaduse § 3 järgi loetakse haiguse tõttu töölt puudumist töölisele katkestamatult kestvaks tööks. Sama seaduse § 6 järgi on enne 1. oktoobrit töölepingu lõpetamise puhul töölt lahkujal töölisel õigus nõuda 7 päeva palka üksnes siis, kui ta töölt lahkumise momendini on käitises vahetpidamata töötanud vähemalt ühe aasta ning kui ta ei ole saanud selle aja kestel 7 päeva järjest kestvate palgalist puhkust või lisatasu pühade eest ühes töölt vabastamisega.

Kuna küsimuses tähendatud juhul tööline oli palgatud tööle kaheksaks kuuks, seega ette kindlaks määratud ajaks ja et Töölise töölepingu seaduse (RT 1936, 83, 663) § 12 p. 1 põhjal tuleb tööleping selle tähtaja möödumisel lugeda lõppenuks ilma erilise ette ülesütleamise kohustusega, siis on ilmselt selge, et see töölise poolt ravi-asutises ravil viibitud aeg ei või kuuluda Töölisele palgalise puhkeaja ja töölepingu lõpetamiseks tarviliku ülesütleamise aja pikendamise seaduse § 3 kohaselt arvestamisele katkestamata kestnud tööajana ning et seepärast tuleb töölise töötamist käitises lugeda kestnuks alla ühte aastat.

Neil kaalutlustel tuleb asuda seisukohale, et küsimuses tähendatud juhul tööline ei ole õigustatud saama 7 päeva puhkust ega ka nõudma selle asemel 7 päeva palka.

Küsimus. Kas kaadriallohviter, kes pärast üheaastast teenistust kaadriallohviterina piirivalvest lahkudes astus vahetult teise riigiasutisse teenistusse riigiteenijana ja säält kahe aasta pärast omal palvel vabanenuna astus uuesti järgmisel päeval kaadriallohviterina piirivalve teenistusse, on õigustatud saama enne aasta möödumist piirivalve teenistuses korralist puhkust juhul, kui riigiteenistuses saadud korralisest puhkusest on möödunud üle ühe aasta?

Vastus eitav. Allohviteride ja sõdurite teenistuskäigu seadluse (RT 1939, 24, 182) § 124 järgi võib kaadriallohviter saada korralist puhkust alles pärast üheaastast vahetpidamata teenistust kaadriallohviterina või kaadrisõdurina. Järelikult igasugune vaheaeg, mille jooksul kaadriallohviter tegelikus sõjaväeteenistuses ei olnud, katkestab korralise puhkuse saamise õiguse seniks, kuni ta jälle vahetpidamata üks aasta kaadriallohviterina või kaadrisõdurina tegelikus sõjaväeteenistuses on olnud.

Neil põhjustel tuleb asuda seisukohale, et küsimuses tähendatud juhul kaadriallohviter ei ole õigustatud enne ühe aasta teenistuse möödumist piirivalves saama korralist puhkust.

Küsimus. Kas väeosas teenival riigiteenijal, kes ühe aasta jooksul väeosa arsti otsusel on haiguse tõttu korduvalt teenistuskohuste täitmisest puudunud ja kui säärane teenistuskohuste täitmisest puudumine on kestnud kokku üle 4 nädala, on õigustatud saama samal kalendriaastal veel Riigiteenistuse seaduse (RT 1924, 149, 94) § 25 ettenähtud kuuajalist palgalist puhkust?

Vastus. Riigiteenistuse seadus kui ka teised riigiteenijate kohta kehtivad eeskirjad ei näe ette, et haiguse pärast teenistusest puudumise aeg kuuluks arvesse võtmisele puhkuse ajana. Seepärast tuleb arvata, et riigiteenija teenistuskohuste täitmisest puudumine haiguse tõttu väeosa arsti otsusel, kuigi säärane teenistuskohuste täitmisest puudumine kestis üle 4 nädala, ei võta riigiteenijalt samal kalendriaastal kuuajalise palgalise puhkuse saamise õigust.

Küsimus. Sõjaväelane, kelle palk on suurem tema riigiteenistuses oleva abikaasa palgast, paigutati ümber I rajoonist II rajooni, kusjuures tema abikaasa koos abirahaõiguslike lastega jäi endiselt edasi I rajooni. Kas antud juhul kaadriallohviteri abikaasa on õigustatud taotlema laste-abiraha maksmist oma teenistuskoha ametiasutiselt?

Vastus. Riigiteenija laste-abiraha seaduse (RT 1936, 93, 735) § 10 viimase lõike järgi makstakse laste-abiraha, kui abirahaõigusliku lapse vanemad elavad lahus, vanemale, kelle juures laps elab. Riigiteenijate laste-abiraha seaduse käsitlemise juhtnööride (RT 1937, 73, 616) § 11 viimase lõike järgi makstakse laste-abiraha

lahuselavale lastevanemale üksnes sellekohase nõude esitamisel.

Et tähendatud seaduses kui ka selle käsitlemise juhtnöörides ei ole eesmainitud abirahaõigusliku lapse vanemate lahuselamise mõistet millegagi piiratud, siis tuleb asuda seisukohale, et ükskõik, millest ka ei ole tingitud vanemate lahuselamine, on vanem, kelle juures abirahaõiguslik laps elab, õigustatud nõudma lapse peale kuuluva abiraha maksmist enda teenistuskoha ametiasutiselt.

Neil põhjustel tuleb asuda seisukohale, et küsimuses tähendatud juhul kaadriallohviteri abikaasa on õigustatud taotlema tema juures elavate abirahaõigusliste laste pealt laste-abiraha maksmist enda teenistuskoha ametiasutiselt.

Küsimus. Kas riigiteenijal on õigus nõuda oma väljaspool abielu sündinud lapse pealt laste-abiraha, kui ta on selle lapse ülepidamiseks kohtu otsusega määratud elatist-rahha lapse emale kuni lapse 16. eluaastani ühekordselt ette ära tasunud?

Vastus eitav. Vaata „Sõduris“ nr. 47/48 — 1938. a. küsimusele nr. 5 antud vastus (lk. 1208).

Küsimus. Kas kaadriallohviter, kes pärast viieaastast teenistust piirivalvest lahkub omal soovil, vabaneb teenistusest lahkumise päevaks kandetähtaegadele väljateenimata jäänud isikulise kraamivarustise väärtuse tasumise kohustusest analoogiliselt sõjaväes samas korras teenistusest lahkuvatele kaadriallohviteridele?

Vastus eitav. Piirivalve seaduse (RT 1936, 47, 375) § 10 järgi toimub Piirivalve isikliku koosseisu varustamine kraamivarustisega ühistel alustel sõjaväe isikliku koosseisu varustamisega, kuivõrra see piirivalve suhtes pole korraldatud teisiti vastavate seadlustega. Kuna piirivalve isikliku koosseisu varustamist isikulise kraamivarustisega korraldab Piirivalve ohvitseride, sõjaväeametnikkude ja kaadriallohviteride ning kaadrisõdurite kraamiga varustamise seadlus (RT 1928, 12, 69) ning et selle seadluse § 11 eeskiri näeb selgesõnaliselt ette, et kaadriallohviteri teenistusest vabastamisel nõutakse igal juhul temalt tagasi isikulise kraamivarustise väärtus rahas proportsionaalselt kande täht- ja kandmata jäänud ajale, siis on ilmselt selge, et antud juhul kaadriallohviteril tuleb tasu-

da kandetähtaegadele väljateenimata jäänud isikulise kraamivarustise väärtus.

— lu —

Perekondlikke teateid.

Abiellumisi: Nooremseersant Erich Veski abiellus neuu Hilda-Pauline Pallo'ga.

Sünde: Leitnant Peeter-Arnold Astmäe abikaasal Liidial — poeg Ain. Leitnant Ervin Kivi abikaasal Lydia-Johannal — poeg Jaak. Nooremveebel Juhan Kont'i abikaasal Elfriede-Johannal — tütar Reet. Nooremseersant Erich Veski abikaasal Hilda-Paulinel — tütar Ene-Reet. Admin. n-seersant Jaan Kruusma abikaasal — poeg Heigo. Seersant Eduard Toome abikaasal — poeg Tiit.

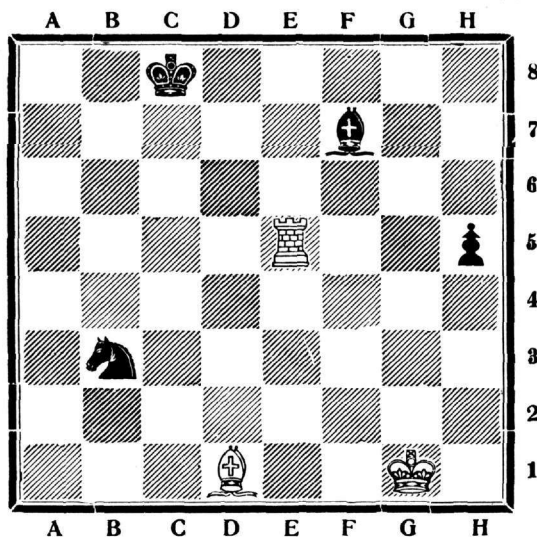
MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Ülesanne nr. 21.

Koostanud L. Kubbel.

Mustad.

Valged.

Valged algavad ja võidavad. Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 20 lahendus.

1. Vc7:d7! Ld6:d7 2. Le3—e5+ f7—f6 3. g5:f6+ Kg7—f8 (Kui 3. ... e:f, siis 4. L:f6+ Kg8 5. Rh6 matt, või 3. ... Kf7 4. Rh6+ Kf8 5. f:e+ ja 6. Lh8 matt) 4. f6:e7+ Ld7:e7 (Kui 4. ... V:e7, siis 5. Lh8+ Kf7 6. Rh6+ Ke6 7. Le5 matt) 5. Le5—h8+ Kf8—f7 6. Rg4—h6+ Kf7—e6 7. Lh8—e5+ Ke6—d7 8. Vc1—c7+ Kd7—d8 9. Rh6—f7+ Le7:f7 10. Le5—d6+ Lf7—d7 11. Ld6:d7 matt.

1. ... a2—a1 L 2. Vd7:d6 e7:d6 3. Vc1:a1 Ve8:e3 4. Va1:a8 Ve3:e2 5. Va8—a7 Ve2—e8 6. Rg4—h6 Ve8—f8 7. d4—d5 ja valged võidavad.

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant Johannes Reinola. Tegevtoimetaja kapten Martin Nurk.

Uuemat kirjandust.

Kolonel H. Raidna. RIIGIKAITSE JA SELLE TEGURID KAASAJAL.

Teose raskuspunkt on asetatud riigikaitse- ja sõjamajanduse probleemide vaatlusele. Käsitledes teose esimeses osas sõjalisi, vaimseid ja majanduslikke riigikaitse probleeme, lgp. autor pöörab peagu oma täie tähelepanu majanduslikele probleemidele ning töö viimases osas viib lugeja uuesti sõjaliste (kattetegevuse) probleemide juurde. Seega võiks käesolevat teost ristida ka „Valitud peatükke riigikaitsest ja selle tegureist kaasajal“, kusjuures, nagu mainitud, valitaks on osutunud just majanduslikud probleemid.

Selle tööga on lgp. autor astunud tänamatu sammu, sest on ju üldiselt teada, et meie väikese lugejaskonna juures erialaste teoste väljaandmise peagu kunagi ei tasu väljaandja tööd ja vaeva ning väga raske on antud teemat avalikult käsitleda, mistõttu see kipub jääma abstraktses ja lugejale teataval määral igavaks.

Kuna aga raamatus kirjeldatavad probleemid moodustavad meie tänapäeva majanduspoliitika tulipunkti, siis võib loota, et raamat oma erialasele iseloomule vaatamata siiski laia tähelepanu osaliseks peaks saama nii majanduslikes kui ka sõjaväelistes ringkondades, sest küsimus puudutab neid mõlemaid täiel määral.

Käsitledes riigikaitse ja sõjamajanduslike probleeme üldisest seisukohast ning tuues esile vastavaid põhimõtteid ja üldisi tõekspidamisi, teos ei püüa leida otsest lahendust teatava konkreetse riigi oludele. Seega kannab raamat rohkem populaar-teadusliku töö kui eriuurimise ilmet. Soovitav olnuks siiski rohkem paralleele tõmmata meie oludele ja selgitada mõningaid küsimusi näidete varal. Siis võib olla kadunuks lugejal küsimus „miks nii?“, mis tahtmatult siin ja seal lugemise juures keelele kipub (näit. lk. 33 rida 3—8; lk. 44 rida 2—4; lk. 52 rida 1—3; lk. 54 rida 5—7 (alt lugedes); lk. 57 rida 2—10 (alt lugedes) jne.) Samuti küsimus „milline?“, kui sattume võrdlemisi sageli sõnadele „teatav“ ja „paenduv“.

Probleemide teoreetilisel käsitlemisel on autor püüdnud olla erapooletu ja anda nii-ütelda keskmise lahenduse, olgugi et veel on olemas põhimõttelisi erinevusi mitmete riigikaitsemajanduse küsimuste suhtes autoritaar- ja demokraatlike riikide juures. Sellase süsteemi valik küsimuse val-

gustamiseks ei ole teosele aga sugugi kahjuks; pigemini kasuks, võimaldades küsimust käsitleda tervikuliselt.

Teose lugemisel on siiski tunda teatavat kallakut autoritaarsete riikide juures valitsevate tõekspidamiste poole, mis peegeldub nii mitmeski lahenduses kui ka teose lõpul toodud sõjamajanduslike teoste nimestikus. See nii-ütelda autoritaarne või õigemini saksa kallak on iseenesest täiesti mõistetav antud küsimuse uurimisel. Saksaamaal riigikaitse ja sõjamajanduse probleemidega tegeldakse kõige tõsisemalt, kõige laiaulatuslikumalt ja nähtavasti ka kõige edukamalt. Sellane teotsemine Saksaamaa poolt kutsub paratamatult esile vastaspoole riikide juures samasuguse teotsemise ja samasugused majanduslikult sõjaks ettevalmistamise meetodid, analoogiliselt relvastise võidujooksu nähtusele. Sellest tingituna näeme, et vahe autoritaar- ja demokraatlike riikide tõekspidamiste vahel riigikaitse- ja sõjamajanduse küsimustes järjest väheneb, kusjuures viimased võtavad järjest rohkem omaks esimeste põhimõtteid ja ohverdavad järjest rohkem oma kodanike erihuviseid üldsuse kasuks.

Seepärast kui lugejale kõne all olevas teoses esitatud põhimõtted ja nõuded tunduvad meile kohati karmidena ja liiga autoritaarsetena, siis võib ütelda, et toodud tõekspidamised on kujunemas sellasteks kõikjal ja ka meil ei saa üldistes põhimõttelistes küsimustes olla eri seisukohti, kui tahame üldse püsida.

Autor, püüdes probleemide vaatlusel püsida nii-ütelda kuldsel keskteel, satub tihti raskuste ette: millisele seisukohale asuda teatava probleemi suhtes. Sellest tingitult meie võime teoses leida teatud küsimuste kohta lahkumisevaid seisukohti (näit. lk. 40 rida 2 (alt) ja sama lk. rida 10—11 (alt); lk. 55 rida 17—18 ja lk. 58 rida 8—11 (alt); lk. 59 rida 11—13 ja sama lk. rida 19—22; lk. 59 rida 10—13 (alt) ja lk. 61 rida 15—16).

Raamatu lugemisel äratav tähelepanu, et „mobilisatsiooni korral ca 20% töökõhlikest meestest võetakse sõjaväkke...“ (lk. 35 rida 8—11). See arv vististi peaks olema suurem. Samuti äratavad tähelepanu teose lõpul sõjamajanduslike teoste nimekirjas mõned trükivead, mis võiks eksitada neid, kes toodud allikaid soovivad kasutada, nimelt lk. 70 rida 6 „Pigon“ pro „Pigou“, rida 9 „Šauv“ pro „Šarov“ ja rida 16 „Šigolin“ pro „Šigalin“.

Tulge

TARTU
NÄITUSELE

2. – 5. SEPTEMBRINI 1939. A.

Ilmus trükist Sõjavägede Staabi VI Osakonna
väljaandel

MAJOR J. VERMET'i

S
ÖJAKUNSTI AJALUGU I

Sõjakunsti areng vanade klassikarahvaste
ajajärgust kuni Napoleoni ajajärgu lõpuni.

Hind brošeeritult kr. 2.50, kalingurköites
kr. 3.50

Müügil „Sõduri” toimetuses, Sakala tänav 33.
